

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥ Μ. ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

Ομ. Καθηγητού της Θ.Σ. του Πανεπιστημίου Αθηνών

ΚΕΝΤΙΑΔΙΑ
ΣΤΟΝ ΚΑΜΒΑ ΤΗΣ ΖΩΗΣ
(2014-2020)

Δεύτερη έκδοση βελτιωμένη

Εκδόσεις Διαποιόμανση

Αθήνα 2021

ΠΡΟΛΟΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Σχεδόν επτά χρόνια έχουν περάσει από την έναρξη λειτουργίας του --25 Μαρτίου 2014-- του *Διαδικτυακού Κέντρου Ποιμαντικών Ερευνών, Μελετών και Εφαρμογών* (www.diapoimansi.gr). Στο κύλισμα αυτών των χρόνων αναρτήθηκαν κείμενα που στοιχειοθετούν μεταξύ άλλων μία Ποιμαντική Θεολογία στη Θεωρία και την Πράξη της. Φροντίσαμε, όμως, να ρίχνουμε και ποιμαντικές ματιές στα όσα γεγονότα συνέβαιναν γύρω μας, στην Ελλάδα και τον Κόσμο, που αποτυπώθηκαν σε ποιμαντικά σημειώματα.

Αυτά άλλωστε τα γεγονότα υφαίνουν τον καμβά της σημερινής ζωής και αποθέτουν πάνω της *κεντίδια* εν είδει κεντρισμάτων, με στόχο να μας κρατούν σε εγρήγορση. Να αντιλαμβανόμαστε, δηλαδή, τα συμβαίνοντα γύρω μας και να μην «ελθόντες και ιδόντες, τα αντιπαρερχόμεθα» (πρβλ. Λουκά 10, 31-32). Στη συνέχεια να μπορούμε να τα αξιολογούμε, να τα *σχολιάζουμε επίκαιρα* και να υποδεικνύουμε *στάσεις ζωής*, που δηλώνουν έναν χριστιανικό τρόπο ζωής, ένα ορθόδοξο ήθος, που να οδηγεί σε *οδούς σωτηρίας σήμερα*. Τουλάχιστον αυτή ήταν η πρόθεσή μας όταν συντάσσαμε τα κείμενα που ακολουθούν είτε ως ποιμαντικές ειδήσεις, σκέψεις, προσεγγίσεις, ερεθίσματα ή συμβουλές. Κάποιες φορές σημαντικά κείμενα άλλων μας ωθούσαν να τα προβάλλουμε και να τα σχολιάσουμε.

Οι εκλεκτοί συνεργάτες της Διαποίμανσης Γεώργιος Σκλίας, Στέφανος Κουμαρόπουλος και Ελένη Αργυροπούλου φρόντιζαν φιλότιμα για την επιμελή αποτύπωσή των κειμένων και την φιλοκαλική ανάρτησή τους στον *ιστότοπό* μας. Ο Αρχιμήδης είχε πολύ σοφά διακηρύξει: «*δός μοι πᾶ στῶ και τὰν γᾶν κινήσω*» (δώσε μου τόπο να σταθώ και τη γη θα μετακινήσω). Όλοι χρειαζόμαστε έναν τόπο για να σταθούμε, να διατυπώσουμε τις απόψεις μας και εν τέλει να ζήσουμε (*Sitz im Leben*).

Όλα όσα αναφέραμε δεν θα ήταν δυνατό να πραγματοποιηθούν χωρίς την αμέριστη συμπαράσταση και συνδρομή της συνοδοιπόρου στο βίο και στα έργα, συζύγου μου Ελένης. Με την αγάπη και την διακριτική παρουσία της συνέδραμε και συνδράμει, με κάθε τρόπο, στη δημιουργία και λειτουργία του Ιστοτόπου της Διαποίμανσης. Την ευχαριστώ από την θέση αυτή και της αφιερώνω ευγνωμόνως τα *Κεντίδια στον καμβά της ζωής*, που ακολουθούν.

Αλέξανδρος Μ. Σταυρόπουλος

Π. Φάληρο, 2 Δεκεμβρίου 2020

Μνήμη του Οσίου Πορφυρίου

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Προλογικό σημείωμα

Περιεχόμενα

Α. ΣΧΟΛΙΑ ΣΤΗΝ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

1. *Η Κρίση και η κρίση*
2. *Πέστο κι έγινε. Ένας πολιτισμός της αμεσότητας*
3. *Η ιστορία επαναλαμβάνεται*
4. *Ένα μάθημα πατριδογνωσίας*
5. *Μαθήματα... πολιτικής και Θείας Οικονομίας ή από το Δ.Ν.Τ στο Δ.Τ.Θ.*
6. *Τα ίδια και τα ίδια*
7. *17η Ιουνίου: Παγκόσμια Ημέρα κατά της Έρημοποίησης*
8. *1η Ιουνίου, Παγκόσμια Ημέρα των Γονέων*
9. *Κυριακή των Μητέρων*
10. *Ημέρα αφιερωμένη στην προστασία της ζωής του αγέννητου παιδιού*
11. *Παγκόσμια Ημέρα του Άνδρα*
12. *Ισορροπίες και... ισορροπίες !*
13. *Ένας υπέροχος δρόμος*

Β. ΣΤΑΣΕΙΣ ΖΩΗΣ

14. *Ειρήνη η ετέρα όψη της βίας*
15. *Πες μου πώς χαιρετάς, για να σου πω ποιος... είσαι*

16. Παγκόσμια Ημέρα Καλοσύνης
17. Οδικός χάρτης για την αγάπη προς τον αδελφό κατά Σιλουανό
18. Κωδικοί αναγνώρισης (identity codes)...
19. Μεθληλικιώσεις και περάσματα
20. Με αφορμή την Ανάσταση
21. Προσωπικές θεωρήσεις ή ανεπίτρεπτες ταυτίσεις;
22. Διακονείν τραπέζαις
23. Τα βιβλία και το... Βιβλίο
24. Ο ευρών αμειφθήσεται
25. Επί τω νέω έτει, Έχει ο τροχός ... γυρίσματα
26. Παίζομεν εν ου παικτοίς;
27. Με το χαμόγελο στα χείλη
28. Ένα παράξενο σταυρό-λεξο!
29. Προς ένα πνευματικό «εθελοντισμό»
30. Η διαχείριση του χρόνου
31. Οι βλαβερές... συνέπειες της αναβολής

Γ. Η ΣΩΤΗΡΙΑ ΣΗΜΕΡΑ

32. Η σωτηρία σήμερα, Με αφορμή την Κυριακή του ασώτου
33. Εκ του θανάτου εις την ζωήν. Το τέλος αλλά και η αρχή μιας ανθρωπο-λογίας
34. Η Πίστη να κρατηθεί ζωντανή
35. Δικαίωμα ή και υποχρέωση αντιγραφής; (copyright ή και κλόπηright !)

36. *Αποστόλων και Αγίων διαδοχή ὅλην συγκροτεῖ τὴν Ἐκκλησίαν ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ*
37. *Μεγάλες προσδοκίες, Με το βλέμμα στραμμένο στο μέλλον*
38. *Ἡ Ποιμαντική και οι αλήθειες της πίστεως, Με αφορμὴ τὴν Κυριακὴ των Πατέρων τῆς Α' Οικουμενικῆς Συνόδου.*
39. *Παρουσίες, Τι εἶναι για μένα ο ἐν Τριάδι Θεός*
40. *Μία ἐπιστολὴ ἀγάπης*
41. *Τό γιατί...τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ*
42. *Στείλε ἕνα μήνυμα ἐλπίδας*

Α. ΣΧΟΛΙΑ ΣΤΗΝ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

1. Η ΚΡΙΣΗ ΚΑΙ Η ΚΡΙΣΗ

Παράσταση τῆς Μελλούσης Κρίσεως (Λεπτομέρεια: Δέηση)
Καθολικόν (Ἱ. Ν. Ἁγίου Χαραλάμπους) τῆς Ἱ. Μ. Ἁγίου Στεφάνου Μετεώρων,
τοῦ ἁγιογράφου-ψηφιδογράφου Βλάσιου Τσοτσώνη (1991).

Τὸ Εὐαγγέλιο τῆς Κρίσεως (Ματθαίου 25, 31-46), ἡ εὐαγγελικὴ, δηλαδή, περικοπὴ ποὺ διαβάζεται τὴν Κυριακὴ τῆς Απόκρεω στὶς Ἐκκλησίες μας, ἀναφέρεται στὴν Μέλλουσα Κρίση καὶ τὰ κριτήρια ποὺ θὰ θέσει ὁ Κύριός μας, γιὰ νὰ κρίνει ἂν κάποιος εἶναι ἄξιος ἢ ὄχι γιὰ νὰ εἰσέλθει στὴ Βασιλεία Του. Στὴν οὐσία εἶναι ἓνα χαρούμενο ἄγγελμα, μία καλὴ ἀγγελία (εὐ-αγγέλιο): φέρνει τὰ καλὰ νέα γιὰ ὅσους φέρθηκαν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο (εὐλογημένοι-δίκαιοι) καὶ τὰ ἄσχημα γιὰ ὅσους ἀστόχησαν στὸ προσκλητήριο τῆς ἀγάπης (κατηραμένοι-οὔτοι) καὶ παραιτήθηκαν ἀπὸ τὴν ἐπανάσταση τῆς ἀγάπης!

Διερωτῶμαι ἐὰν αὐτὰ τὰ κριτήρια μποροῦν νὰ χρησιμεύσουν καὶ ὡς κριτήρια γιὰ τὴν ὑπέρβαση μιᾶς ἄλλης κρίσεως ποὺ περνάει καὶ ἡ χώρα μας σήμερα. Οἱ καταστάσεις στὶς ὁποῖες ἀναφέρεται ἡ περικοπὴ ἔχουν νὰ κάνουν μὲ οἰκονομικὲς ἀλλὰ καὶ ἠθικὲς ἀξίες. Καταστάσεις ὑλικῆς ἀνέχειας ἀλλὰ καὶ πνευματικῆς ἔνδειας, πείνα καὶ δίψα, ἔλλειψη εἰδῶν πρώτης ἀνάγκης (τροφῆς, ποτῶν, ἐνδυμάτων). Ἀδυναμία ἀνταποκρίσεως στὶς ἀνάγκες αὐτὲς ἀλλὰ καὶ καταστάσεις καὶ πάθη ποὺ σὲ ἐγκλωβίζουν στὸν ἑαυτὸ σου καὶ σὲ φυλακίζουν χωρὶς ἐλπίδα διαφυγῆς καὶ σὲ ἀρρωσταίνουν χωρὶς δυνατότητα ἰάσεως. Καταστάσεις ποὺ σὲ ὑποχρεώνουν νὰ ξενητευτεῖς καὶ νὰ προσφύγεις σὲ ἄλλη χώρα ἢ νὰ εἶσαι ξένος στὸν ἴδιο σου τὸν τόπο, χωρὶς νὰ βρῖσκεται κάποιος νὰ σὲ συμμαζέψει καὶ νὰ σὲ περιθάψει.

Αὐτὰ ὅλα ἀπεικονίζουν μὲν τὴν ὑπάρχουσα κρίση, ὑποδεικνύουν, ὅμως, ταυτόχρονα ὁδοὺς γιὰ τὴν ὑπέρβαση τῆς κρίσεως -ἐφ' ὅσον ἀποδυθοῦμε σὲ ἓναν ἀγῶνα ἀπαλείψεως αὐτῶν τῶν καταστάσεων- ποὺ κατὰ κυριολεξία στοιχειοθετοῦν τὴ σημερινὴ κρίση. Τὸ Εὐαγγέλιο τῆς Κρίσεως, μὲ τὰ κριτήρια ποὺ θέτει γιὰ τοὺς

ὑπὸ κρίσιν κατὰ τὴ Δευτέρα Παρουσία τοῦ Κυρίου, μᾶς βοηθάει νὰ ἀναζητήσουμε καὶ ἐμεῖς **κριτήρια** γιὰ τὴν ἀλλαγὴ καὶ τὴν ὑπέρβαση τῶν δύσκολων συνθηκῶν ὑπὸ τὶς ὁποῖες ζεῖ *σήμερα* ἡ ἑλληνικὴ κοινωνία.

Ἡ Ἱ. Σύνοδος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος περιέγραψε τὶς συνθηκὲς αὐτὲς μὲ σαφήνεια καὶ ἀκρίβεια στὸ *Ἀνακοινωθέν* τῆς γιὰ **Τὸ πρόβλημα τῆς οἰκονομικῆς κρίσεως**, ποὺ ἀναγνώστηκε ἐπ' Ἐκκλησίαις ἀντὶ ἄλλου κηρύγματος τὴν Κυριακὴ 9 Φεβρουαρίου τοῦ 2014:

http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/anakoinothenta.asp?id=1761&what_sub=announce

Νὰ σημειωθεῖ, ὅτι ἐφέτος, στὴν καθιερωμένη σύσκεψη μεταξὺ τῆς Ἱ. Συνόδου καὶ τῶν Θεολογικῶν Σχολῶν στὴν Ἱερά Μονὴ Πεντέλης ἀνήμερα τῆς ἑορτῆς τοῦ Ἁγίου Φωτίου, ἀνετέθη στὸν Καθηγητὴ τοῦ Τμήματος Κοινωνικῆς Θεολογίας (Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν) κ. Απόστολο Νικολαΐδη ἡ ἀνάπτυξη τοῦ θέματος: «*Ἡ Κοινωνικὴ εὐθύνη τῆς Ἐκκλησίας κατὰ τὸν Ἅγιον Φῶτιον*». Ὁ Καθηγητὴς ἀνταποκρίθηκε μὲ ἐπιστημονικὴ πληρότητα καὶ συνείδηση τῶν προβλημάτων. Ἡ μετὰ ταῦτα συζήτηση στὴν Ὀλομέλεια, προεδρεύοντος τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν καὶ Πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Ἱερωνύμου ἔριξε φῶς στὴν ἀνακύψασα προβληματικὴ μὲ τὴν προβολὴ τῆς στὰ σημερινὰ δεδομένα.

Ὁδηγητικὴ γιὰ ὅλους μας ἄς εἶναι ἡ προτροπὴ τοῦ Κυρίου, ποὺ προτάσσει ἡ Ἱ. Σύνοδος στὸ Ἀνακοινωθέν τῆς κηρύσσοντας ἕναν ἀγῶνα ἐναντίον τῆς ἠττοπάθειας: «Ἐν τῷ κόσμῳ θλίψιν ἔχετε ἀλλὰ **θαρσεῖτε**, ἐγὼ νενίκηκα τὸν κόσμον» (Ἰωάννου 16, 33). Ἡ παρουσία Του κοντά μας μὲ τὴ γέννησή Του μᾶς κάνει νὰ συνειδητοποιοῦμε μιὰν ἄλλη προτροπὴ, τὸ μήνυμα τοῦ Ἀγγέλου πρὸς τοὺς ποιμένες: «**Μὴ φοβεῖσθε...**» (Λουκᾶ 2, 8-14).

Ρένας Ἀνούση, **Σάλπισμα**, (ἐπιζωγραφισμένη ξυλογραφία), *Artopos*.

Οί σημερινοὶ Ποιμένες μὲ τὴ σειρά τους θὰ κάνουν καὶ αὐτοὶ γνωστὰ αὐτὰ τὰ λόγια καὶ αὐτὰ τὰ γεγονότα ἔτσι ὥστε ὅσοι τὰ ἀκοῦνε νὰ θαυμάζουν γιὰ ὅλα αὐτὰ πὺ συνέβησαν καὶ συμβαίνουν, *νὰ ἀναθαρρήσουν* καὶ νὰ προχωρήσουν.

2. ΠΕΣ ΤΟ ΚΙ ΕΓΙΝΕ! ΕΝΑΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΑΜΕΣΟΤΗΤΑΣ

Ποιμαντική επικοινωνία

Το εδώ και τώρα: χωρο-χρονικοί προσδιορισμοί

Δεν προλαβαίνεις να σκεφτείς ή να επιθυμήσεις κάτι και πραγματοποιείται αμέσως. Λες: «Σισάμι άνοιξε», κι ανοίγει. Εδώ και τώρα. Όχι χθες, όχι αύριο. Το γοργόν και χάριν έχει. Τώρα, ετούτη την ώρα που το σκέφτεσαι, που το επιθυμείς. Με το λόγο και μόνο ή με την Τεχνολογία.

Έχουμε, βέβαια, ένα «προηγούμενο» με τον δημιουργικό λόγο του Θεού. Είπε: «Γενηθήτω φως και εγένετο φως». Ο Ελύτης επανέρχεται: «Τότε είπε και εγενήθησαν ...». Η σημερινή διαφήμιση μας επιτάσσει: «Πες το κι έγινε». Άμεσα. Χωρίς μεσολαβήσεις. «Κάντο μόνος σου», χωρίς να προηγηθεί κάποιος χρόνος αναμονής.

Θα υποστήριζα ότι υπάρχει μια διάχυτη ανυπομονησία και βιασύνη και μη ανοχή της αναβολής, ότι μπορεί να υπάρξει κάτι έστω και σύντομα. Όχι, όλα και αμέσως με τη βοήθεια μάλιστα του εκ-συν-χρονισμού των τεχνολογιών και ιδιαίτερα της ψηφιακής τεχνολογίας. Έχεις σε όλα την αίσθηση του επείγοντος. Όλα συνηγορούν για τον παρόντα χρόνο (Plädoyer der Jetztzeit: Προσκλητήριο του εδώ και τώρα). Έτσι είχε ονομαστεί μια ανοιχτή συζήτηση στο Goethe Institut της Αθήνας στις 18 Νοεμβρίου του 2017.

«Ακόμα και στον τομέα της δημιουργίας (τέχνης) παρατηρείται παγκοσμίως μία ανυπομονησία για πρωτοτυπία», όπως παρατηρούσε η ζωγράφος Αγγελική Πανταζοπούλου σε σημείωμα της για την Έκθεσή της Αποθυμία¹.

Θα προσέθετα ότι και η έννοια του τόπου παίζει τον ρόλο της σ' αυτήν την συμπύκνωση. Δεν είναι μόνο το τώρα είναι και το εδώ. Όχι εκεί, όχι πιο πέρα, όχι έως εσχάτου της γης. Το τοπικό και χρονικό έσχατον το φέρνουμε εδώ, μπροστά μας, στο πιάτο μας. Όχι μετα-τοπίσεις, ο τόπος

¹ [Αίθουσα τέχνης Τεχνχώρος, 15 Ματίου – 13 Απριλίου 2018](#)

όπου κι αν είναι εν-τοπίζεται εδώ. Έτσι και η ιστορία μιας πόλης ή επαρχίας και του πολιτισμού της, στον χώρο και τον χρόνο, εντοπίζεται σ' ένα ψηφιακό «σύννεφο» (cloud). Το εκεί και τότε γίνεται εδώ και τώρα, όπως για παράδειγμα στην παλίμψηστη τρόπον τινά άμεσης σύνδεσης ψηφιακή πύλη. Πραγματοποιήθηκε σε ερευνητικό πρόγραμμα που παρουσίασε την καθημερινή ζωή ενός αιώνα (1900 έως 2000) σε περιοχή της Ρηνανίας (Γερμανία)².

Μ' αυτόν τον τρόπο φαίνεται ότι οι γεωμέτρους θα «μετράνε» τα σύννεφα για να χρησιμοποιήσουν τα αποτυπωμένα εκεί δεδομένα στη γη. Γίνεται φανερό ότι και η ιδιωτικότητά μας κινδυνεύει. Εδώ επαληθεύεται το γνωμικό «Ουδέν κρυπτόν υπό τον ήλιον». Χαρακτηριστικός είναι και ο πίνακας του βέλγου Γιάν Φάμπρ: «Ο άνθρωπος που μετράει τα σύννεφα», αλλά και το άρθρο του Αλέξη Σταμάτη: «Τα εν οίκω στο σύννεφο», που αναφέρεται στη σημερινή ψηφιακή πραγματικότητα, με την χαρακτηριστική φωτογραφία του Frankie (ιστοσελίδα Shutterstock) σε στυλ πίνακα του René Magritte³.

Ο λόγος του Θεού και οι διαμεσολαβήσεις του

Εμείς ως Εκκλησία διερωτώμεθα πάντως για το ποια μπορεί να είναι η θέση του Λόγου του Θεού και με τι είδους διαμεσολαβήσεις θα μπορέσει να επιδράσει σε έναν πολιτισμό της αμεσότητας. Το θέμα αυτό έχει γίνει αντικείμενο ποικίλης διαπραγμάτευσης και επιστημονικής αντιμετώπισης.

² Βλ. το άρθρο του Dr. Rembert Unterstell, Alltag ohne Goldrand («Καθημερινότητα χωρίς φωτοστέφανο»), περ. Forschung 3/2018, σ. 16-19. «Το σύννεφο» από την σελ. 19.

³ Από την Έκθεση «Outlook» το 2003 στην Σχολή Ανωτάτων Καλών Τεχνών (Α.Σ.Κ.Τ.). Το άρθρο του Αλέξη Σταμάτη δημοσιεύτηκε στο «Βήμα», 27 Ιανουαρίου 2019, νέες εποχές σ. 6-7.

Είτε σε επίπεδο μεμονωμένης έρευνας είτε συλλογικότερης, όπως σε επίπεδο τοπικών ή διεθνών Συνεδρίων.

Για παράδειγμα, σε συνέδριό της η Διεθνής Εταιρεία Πρακτικής Θεολογίας (S.I.T.P) πέρασε στο Fribourg της Ελβετίας (30 Μαΐου με 3 Ιουνίου 2018)⁴. Είχε προηγηθεί το 10^ο Διεθνές Συνέδριο της ίδιας Εταιρείας στην Ottawa του Καναδά, 4 με 9 Απριλίου 2016 με ανάλογη θεματική: *Ανακαλύπτοντας, ζώντας και αναγγέλλοντας το Ευαγγέλιο σ' έναν κόσμο διαμορφωμένο από τα νέα ψηφιακά μέσα*⁵.

Το ζήτημα δεν αφορά μόνο τον Χριστιανισμό, αλλά και θρησκείες ή θρησκευτικά μορφώματα που έρχονται σε επαφή με τον καινούργιο ψηφιακό κόσμο και είναι επιδεκτικές μεταμορφώσεων και μεταστροφών. Με αυτή την θεματική, *Θρησκείες και ψηφιακός κόσμος: μεταμορφώσεις και μεταστροφές*, το δίκτυο Relicom (Relicom network) διοργάνωσε τελευταία ένα Διεθνές Συμπόσιο στη Louvain – la- Neuve 21 και 22 Μαρτίου 2019⁶.

Σε αυτόν τον διεθνή συναγωνισμό η Ορθόδοξη Εκκλησία, όχι ανταγωνιστικά αλλά συν-αγωνιστικά, επιχειρεί τον διάλογο και την συνεργασία με τον ψηφιακό κόσμο και την βοήθεια που μπορεί να της παράσχει στην ποιμαντική της διακονία, που στοχεύει πολυμερώς και πολυτρόπως στη σωτηρία του ανθρώπου. Μεταξύ πολλών άλλων πρωτοβουλιών έχουμε την πρωτοποριακή κίνηση της «Πεμπτουσίας» να οργανώσει δυο Διεθνή Συνέδρια «Ψηφιακών μέσων και Ορθόδοξης Ποιμαντικής». Ένα πρώτο τον Μάιο του 2015 στην Αθήνα⁷ και ένα δεύτερο στην Ορθόδοξη Ακαδημία Κρήτης, Κολυμπάρι, 18-21 Ιουνίου 2018⁸, με τίτλο: *Η Ψηφιακή Οικουμένη ως χώρος επανέκφρασης της Πεντηκοστής και του «ζώντος λόγου» του Αποστόλου Παύλου*.

Ο τρόπος αυτός διαποιμάνσεως, ευαγγελισμού και επαν-ευαγγελισμού του ορθόδοξου και όχι μόνο πληρώματος, έχει κατακτήσει τους αιθέρους και πολλοί πάροχοι επιχειρούν αυτήν την ιερή αποστολή: να θέσουν στη διάθεση των χρηστών, όσο γίνεται πληρέστερα, το μήνυμα της Ορθοδόξου Εκκλησίας και τις καίριες θέσεις της πάνω σε όσα απασχολούν τον σημερινό άνθρωπο.

Ασφαλώς υπάρχει πρόσφορο έδαφος για εκτίμηση αυτής της προσφοράς και υπάρχουν περιθώρια επαίνων αλλά και κριτικής. Προς το

⁴ <https://sitp.org/prochain-congres-de-la-sitp/>

⁵ <http://www.diapoimansi.gr/PDF/SITP-2016-Ottawa-Proble%CC%81matique-et-programme.pdf>

⁶ <https://relicom.hypotheses.org/43>

⁷ <http://www.dmopc15.com/el/>

⁸ <http://www.dmopc18.com/el/>

παρόν χαιρετίζουμε πρωτοβουλίες που συνεχίζουν την από αιώνων μέριμνα της Εκκλησίας για επικοινωνία και διάλογο με το εκάστοτε σήμερα. Αρκεί στην προσπάθεια αυτή να μην χαθούμε... στη μετάφραση ή στις ερμηνείες !

Περισσότερα:

ΠΑΠΑΘΩΜΑ Γρηγορίου Δ., (Αρχιμανδρίτου), Ο Επανευαγγελισμός του σύγχρονου κόσμου ως ευθύνη της Εκκλησίας (Το δίπολο της Εκκλησιαστικής πορείας στην Ιστορία: Ιεραποστολή και Διαποίμανση των Εθνών). Θα εκδοθεί προσεχώς στον τόμο «Παύλεια 2018» της Ι. Μ. Βερούσιας, Ναούσης και Καμπανίας.

ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ Αλεξάνδρου Μ. – Άγγελου Ν. ΒΑΛΛΙΑΝΑΤΟΥ, Πληροφορική Κοινωνική Θεολογία, Διδακτικές Σημειώσεις, έκδ. Πανεπιστημίου Αθηνών, Αθήνα 2003, 200 σ.

ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ Αλεξάνδρου Μ., Προκλήσεις για την Ποιμαντική στον 21^ο αιώνα, Ε.Ε.Θ.Σ.Π.Α., τ. ΜΣΤ' (2011), σ. 169-177, και σε ανάπτυπο και ηλεκτρονικά.

http://www.diapoimansi.gr/PDF/STAYROPOYLOS%20DIGITAL/4%20ALLA/2013/Epetiridas%20Proklis%20Poimant.%2023_5_2013.pdf

ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ Αλεξάνδρου Μ., Η Πληροφορική στην ζωή μας, Προβληματισμοί και εφαρμογές στον εκκλησιαστικό χώρο, Αθήνα 1989, 44 σ. Ανάτυπον από το περ. «Εφημέριος», έτος 1988: σ. 240-243, 272-275, 296-299, 312-313.

<http://www.diapoimansi.gr/PDF/STAYROPOYLOS%20DIGITAL/2%20ARRUA%20EFHMERIOS/1988/113B%20H%20PLHROFORIKH.pdf>

3. Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΕΠΑΝΑΛΑΜΒΑΝΕΤΑΙ

Σχόλια στην επικαιρότητα

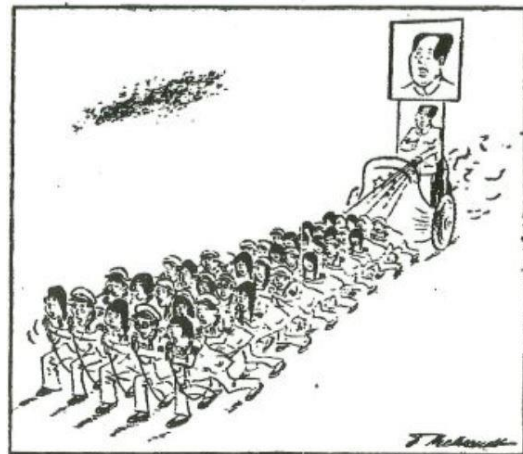
Όλα τριγύρω αλλάζουνε κι όλα τα ίδια μένουν...

Το παρακάτω άρθρο διατηρεί την επικαιρότητά του, γιατί και με τον κορονοϊό υψώνεται ένα νέο σινικό τείχος αλλά και ισχυροί άνεμοι ρίχνουν το τείχος στα σύνορα ΗΠΑ - Μεξικού καθώς μας ενημερώνει ο Διεθνής Τύπος !

Ο πήλινος στρατός του Κιν Σιχουάνγκ Ντι, πρώτου αυτοκράτορα της Κίνας (259-210 π.Χ.).

Είναι φορές που η επικαιρότητα σε βομβαρδίζει με γεγονότα που σε ξεπερνούν. Τότε αισθάνεσαι μέσα σου την ανάγκη να διατυπώσεις με άλλον τρόπο τα συναισθήματά σου σχολιάζοντας το τι συμβαίνει γύρω σου. Τα λόγια δεν επαρκούν και αποφασίζεις «να στήσεις» ένα σκηνικό.

Η Πολιτιστική Επανάσταση 1967 του Μάο Τσετούγκ¹.

Πλατεία Τιέν Αν Μεν, Ιούνιος 1989².

¹ Εφημερίδα «Η Καθημερινή» 29/1/1967, δημοσιευμένο και στο Αφιέρωμα *Η Καθημερινή 1919-2019, 100 χρόνια, Επετειακή Έκδοση*, σ. 121. Διανεμήθηκε με την «Καθημερινή» της Κυριακής στις 20.09.2019.

² Βλ. *Σταθμοί αναψυχής*, του Α. Μ. Σταυρόπουλου, Αθήνα 2014, σ. 9-10, Τα γελαστά παιδιά ανάμεσα στους δυο

Υπάρχουν πάντα οι πρόθυμοι να παραλάβουν την σκυτάλη...

Εισβολή των Τούρκων στη Βόρεια Συρία.
«Η Καθημερινή» 13.10.2019, σ. 1.

... χωρίς να τους φοβίζουν απειλές και προειδοποιήσεις !

Γελοιογραφία του Ηλία Μακρή,
«Η Καθημερινή» 13.10.2019, σ. 28.

Κατά τα άλλα, εξακολουθούμε... όπως πάντα, να υψώνουμε ανάμεσά μας τείχη, τοίχους και φράκτες, έστω κι αν κάποια στιγμή γκρεμίζουμε και κάποιο τείχος !

Η πτώση του Τείχους του Βερολίνου
(9 Νοεμβρίου 1989).

Το «Τείχος» του Τράμπ
(στα σύνορα με το Μεξικό).

Σινικό Τείχος: μήκος 8.850 χλμ.

(4 Νοεμβρίου 2019)

στρατούς ως σχόλιο, στον διαδικτυακό τόπο:

<http://www.diapoimansi.gr/PDF/STAYROPOYLOS%20DIGITAL/1%20BIBLA/2014/423%20%CE%A0%CE%9F%CE%99%CE%97%CE%9C%CE%91%CE%A4%CE%91-%CE%9F%CE%9B%CE%9F.pdf>

4. ΕΝΑ ΜΑΘΗΜΑ ΠΑΤΡΙΔΟΓΝΩΣΙΑΣ

Ίσως νὰ μὴν ἔχουμε σκεφθεῖ ὅτι ἡ ἀμφισβήτηση τῆς πατρότητος στὴν ἐποχὴ μας ἐπέφερε καὶ μία μείωση τοῦ πατριωτικοῦ αἰσθήματος καὶ τῆς ἔννοιας τῆς πατρίδος. Ἡ *γῆ τῶν πατέρων* μας, τὰ *πάτρια ἐδάφη* εἶναι ἔννοιες ποὺ ὑποχωροῦν ὅπως καὶ ἡ *μητρικὴ γλώσσα*. Οἱ ἔννοιες αὐτές ποὺ δὲν εἶναι νοητικὰ σκευάσματα ἀλλὰ ἐμπειρίες καὶ γεγονότα ζωῆς, χάνουν σιγὰ σιγὰ τὴν προσηγορία τους ἀπὸ τὴν κοιτίδα τους καὶ τὸν χῶρο προέλευσής τους.

Εὐτυχῶς, ὅμως, σὲ πολλὲς οἰκογένειες καὶ πολλὰ σχολεῖα καλλιεργοῦνται ἀπὸ γονεῖς καὶ δασκάλους στὰ παιδιά μας ζωντανές οἱ ἀναμνήσεις ποὺ στοιχειοθετοῦν τὴν ἱστορία μας καὶ ἀφηγοῦνται μεγαλεῖα, ποὺ παρὰ τὴν κρίση ποὺ διερχόμεθα δὲν γίνεται «θυμώντας τα νὰ κλαῖς».

Σὲ κείμενα ἐκθέσεων μικρῶν μαθητῶν τοῦ δημοτικοῦ ζωντανεύουν ἱστορίες ποὺ ἀνέδειξαν κορυφαῖες στιγμὲς τῆς Πατρίδος μας. Ἀπὸ τὴν Ἑκθεση μὲ τίτλο *28^η Ὀκτωβρίου* τοῦ μικροῦ Ἀλέξανδρου, μαθητῆ τῆς τετάρτης δημοτικοῦ, παίρνομε ἓνα μάθημα πατριδογνωσίας ἐπίκαιρο.

Ὁ νεαρὸς μας μᾶς θυμίζει μὲ τὸν τρόπο του τὸν σολωμικὸ στίχο: *κλεισε στὴν ψυχὴ σου τὴν Ἑλλάδα καὶ θὰ νιώσεις μέσα σου κάθε εἶδος μεγαλεῖο*. Εἶναι καλὸ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν νὰ θυμόμαστε ἀξίες καὶ νὰ τὶς ἀναζητοῦμε σὲ χώρους ἐκεῖ ὅπου καλλιεργοῦνται.

28η Οκτωβρίου

Την 28η Οκτωβρίου χιορτάζουμε την επέτειο του Όχι από τους Ιταλούς και τους Γερμανούς. Είναι μια ξεχωριστή μέρα. Το σκηνικό αυτής της μέρας είναι τα εμβατήρια, οι σημαίες κι άλλα. Επίσης μερικοί άνθρωποι κρεμάνε τη ελληνική σημαία στο μπαλκόνι τους.

Μία μέρα οι Ιταλοί θέλανε να πάνε σε ένα νότιο μέρος και έπρεπε να περάσουν από την Ελλάδα. Τότε ένα πρωί ζήτησαν οι Ιταλοί να μπουν στην Ελλάδα. Οι Έλληνες τότε το πρωί πήραν τον πρωθυπουργό της Ελλάδας τον Μεταξά και ρώτησαν άμα μπορούν να περάσουν, όμως εκείνος απάντησε «Όχι». Αλλά δεν το δέχτηκαν και άρχισε σκληρή μάχη στην Πίνδο και σε άλλα μέρη. Όμως οι Έλληνες τους έδιωξαν.

Αρχότερα εγκατέστησαν και οι Γερμανοί, αλλά ήταν πάρα πολλοί και ήταν πιο οργανωμένοι. Έτσι άρχισε πάλι μάχη κι όλοι οι Έλληνες άντρες πήγαιναν στον πόλεμο. Ήταν πολύ δύσκολο να τους νικήσουν αλλά τους δυσκόλεναν και τα χιόνια που είχαν φτάσει ένα μέτρο.

Οι Έλληνες όμως συνέχιζαν να πολεμάνε, είχαν

πολύ θάρρος και δεν το έβραζαν στα πόδια γιατί ήταν
γενναίοι.

Αυτή τη γιορτή τη γιορτάζουμε και στα σχολεία
τα παιδιά κάνουν γιορτή και παρέλαση για να τιμούν τους ήρωες που
πολέμησαν για την πατρίδα. Στη παρέλαση τα αγόρια ντύνονται
με άστρα πουκαμισά μπλέ παντελόνι (τζιν) και μαύρα παπούτσια.
Τα κορίτσια φοράνε άστρα πουκαμισάκια, μπλέ σκούρες φούστες
και μαύρα μπαλαρίνακια.

Πολλοί ποιητές και καλλιτέχνες ύμνησαν το έπος του
40 όπως: ο Γιάννης Ρίτσος, ο Σπύρος Τσίρος, ο Κ. Μπέζου,
ο Σ. Τζιρόπουλος κι άλλοι.

Νιώθω θαυμασμό και ευγνωμοσύνη για τους ήρωες του Όχι και
περηφάνια και λύπη και εύχομαι να μην ξαναχίνει πόλεμος ποτέ.

Αλέξανδρος

5. ΜΑΘΗΜΑΤΑ... ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΘΕΙΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ !

ἢ ἀπὸ τὸ Δ.Ν.Τ στοὺ Δ.Τ.Θ.

Ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους

Μὲ ἀφορμὴ τὴν Κρίση πού διέρχεται ἡ Πατρίδα μας, ἡ Εὐρώπη ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρος ὁ κόσμος σήμερα· πού οἱ περισσότεροὶ θεωροῦμε ὅτι πρόκειται γιὰ οἰκονομικὴ κυρίως κρίση ἐνῶ στὴν οὐσία μᾶλλον γιὰ κρίση ἀξιῶν πρόκειται ὅλοι ἔχουν στραμμένη τὴν προσοχή τους στὴν αἰτία ἢ στὰ αἴτια πού ὀδήγησαν μέχρις ἐδῶ καὶ ὅλοι φωνάζουν: *καὶ μὴ παρέκει...*

Μεγάλες μερίδες πληθυσμοῦ ὑφίστανται τὶς συνέπειες αὐτῆς τῆς ὑφους καὶ ὅλοι προσπαθοῦν νὰ ξεπεράσουν αὐτὴν τὴν κρίση ἐλπίζοντας στὴν ὑπέρβασή της καὶ στὴν ἐπάνοδο σὲ ρυθμοὺς ἀνάπτυξης, στὴν ὁποία ὅλοι ἰσχυρίζονται ὅτι στοχεύουν. Προσπαθοῦν, λοιπόν, νὰ ἐξεύρουν πηγές χρηματοδότησης, δανεισμοῦ, διαγραφῆ χρεῶν, επιμηκύνσεις τοῦ χρόνου ἀποσβέσεως καὶ μηχανισμοὺς πού θὰ καταστήσουν ἐλαφρότερο τὸ βᾶρος ἀπὸ τὶς συνέπειες αὐτοῦ τοῦ σκληροῦ δανεισμοῦ.

Ἦχεῖ κατὰ ταῦτα ἐπίκαιρο τὸ μήνυμα πού ἐκπέμπεται ἀπὸ τὸ εὐαγγελικὸ ἀνάγνωσμα τῆς Κυριακῆς 16^{ης} Αὐγούστου 2015 (ΙΑ' Κυριακῆ, *Ματθαίου* 18, 23-35).

Πρόκειται φαινομενικὰ γιὰ δάνεια οἰκονομικὰ καὶ συμπεριφορὲς κατὰ τὴ δυσκολία ἀποπληρωμῆς ἢ ἐξόφλησής τους πού παραπέμπουν ὅμως σὲ στάσεις ζωῆς ἐλεήμονος καὶ ἀνελεήμονος καρδιάς.

Ἡ μετάθεση πού λαμβάνει χώρα ἀπὸ τὰ ὑλικά στὰ πνευματικά δείχνει καὶ τὴν ποιότητα αὐτῆς τῆς ἀναγωγῆς. Τὸ ἐπαχθὲς βᾶρος τοῦ οἰκονομικοῦ δανεισμοῦ ἀναφέρεται στὴ συνέχεια στοὺ ἐπαχθὲς βᾶρος ὀφειλομένων πνευματικῆς τάξεως καὶ τῆς ὑποχρεώσεως ἀφέσεως ἐκ μέρους μας ὅλων ἐκείνων πού ἔχει προκαλέσει αὐτῆς τῆς τάξεως ἡ ὑφους.

Βέβαια, δὲν ξέρω κατὰ πόσον λαμβάνεται ἢ μπορεῖ νὰ ληφθεῖ σοβαρὰ ὑπόψη τὸ μήνυμα τοῦ Εὐαγγελίου ἀπὸ δανειστὲς ὑλικῶν ἀγαθῶν καὶ νὰ χαριστοῦν οἰκονομικὰ ἀγαθὰ σὲ ἀνθρώπους ἢ κράτη πού δὲν χειρίστηκαν σωστά τὰ δάνειά τους, γιὰ τὸν σκοπὸ μάλιστα πού τὰ εἰσέπραξαν καὶ μάλιστα ὅταν οἱ δανειολήπτες χωρὶς περίσκεψη, χωρὶς αἰδῶ χειρίστηκαν τὰ ποσὰ πού εἰσέπραξαν χωρὶς νὰ μεριμνήσουν ἀκριβοδίκαια ὡς καλοὶ οἰκονόμοι τὰ τοῦ οἴκου τους, ἰδιωτικοῦ ἢ δημοσίου.

Αὐτὴ εἶναι ἡ μία πλευρὰ τοῦ χρηματοπιστωτικοῦ συστήματος. Ἡ ἄλλη πλευρὰ ἀφορᾷ στὰ πνευματικά μεγέθη τῆς ἱστορίας μας.

Μπορεῖ νὰ εἶμαστε ἀπελπισμένοι ἀπὸ τὶς οἰκονομικὲς συμφορὲς ποὺ μᾶς βρῆκαν ἐκόντας ἄκοντας φοβούμενοι τοὺς... δράκοντας. Αὐτὸ δὲν δικαιολογεῖ ὅμως τὴν ἀπελπισία τῶν περισσοτέρων ποὺ βρίσκονται στὴ δεινὴ αὐτὴ κατάσταση. Μπορεῖ νὰ περιμένουμε μὲ ἀγωνία τὸ πότε τῆς πληρωμῆς τῶν δόσεων ἀλλ' αὐτὸ δὲν μᾶς ἀπαλλάσσει καὶ τῆς εὐθύνης νὰ μὴ στηριζόμαστε μόνο στὰ ὑλικά. Ὁ λαὸς μας πάντα εἶχε ὡς κινουὺν αἴτιον τὸ ἔχει ὁ Θεός, ποὺ δίδει παντὶ τῷ αἰτοῦντι. Ἀσφαλῶς γιὰ τὴν κάλυψη ἀναγκῶν ὑπῆρχαν πάντα οἱ δανειστὲς, οἱ τοκογλύφοι, οἱ μεσάζοντες, μὲ τὸ ἀζημίωτο βέβαια. Γιὰ νὰ κυριολεκτοῦμε ὄχι καὶ πάντα πραγματικῶν ἀλλὰ καὶ πλασματικῶν ἀναγκῶν ποὺ μᾶς ὑποβάλλονταν ὡς ἀναγκαίων. Ἡ ἀπελπισία καιροφυλακτοῦσε στὴν ἀδυναμία τῶν δανειζομένων νὰ ἐξοφλήσουν τὸ δάνειό τους.

Γιὰ νὰ ἐπανέλθουμε σ' αὐτὸ τὸ ἔχει ὁ Θεός –τὴν «ἀκαταμάχητη φρασούλα» κατὰ Χρῆστο Γιανναρά*– θὰ ὑπενθυμίσουμε ὅτι ὅποιος ἐλπίζει στὸν Θεὸ «οὐκ ἀποτυγχάνει ποτέ». Ἐλπίδα ὅμως σ' Αὐτόν ὄχι ἀνέρεστη. Ἀλλὰ, ἀφοῦ ἔχει σταθμίσει τὶς δυνατότητες του, ἔχει ἱεραρχήσει τὶς ἀνάγκες του, δὲν προβάλλει ἀκόρεστες ἐπιθυμίες γιὰ νὰ τὶς κορέσει ἀπρόσεκτα ἀλλὰ πολὺ προσεκτικά. Ἔτσι μὲ ὅλη αὐτὴ τὴ συνετὴ διαχείριση ξέρει ποῦ βαδίζει καὶ ποῦ καταφεύγει.

Ἡ μόνη του ἐλπίδα δὲν εἶναι οἱ διάφοροι ὀργανισμοὶ καὶ τὰ διάφορα Διεθνῆ ἢ Εὐρωπαϊκὰ Νομισματικὰ Ταμεῖα καὶ Φόρα. Εἶναι εὐκαιρία, γιὰ νὰ τὸ διατυπώσουμε καὶ ὀλίγον συνθηματικὰ, ν' ἀφήσουμε τὸ Διεθνὲς Νομισματικὸ Ταμεῖο (Δ.Ν.Τ: (ΔουΝουΤου) καὶ νὰ προσχωρήσουμε στὸ Δ.Τ.Θ. (ΔουΤουΘου). Νὰ δοξάσουμε, δηλαδή, τὸ Θεὸ γιὰ ὅλα τὰ ἀγαθὰ ποὺ μᾶς ἔχει παραχωρήσει ἀλλὰ καὶ γιὰ ὅλα τὰ θεωρούμενα ὡς κακὰ ποὺ ἐμεῖς πολλές φορὲς ἐπισύρουμε ἐπὶ τῶν κεφαλῶν μας καὶ κάνουμε ὅπως λέει ὁ λαὸς μας «κακὸ τοῦ κεφαλιοῦ μας...»

Δόξα τῷ Θεῷ, λοιπόν, πάντων ἕνεκεν.

* Ἡ λογικὴ τῆς μαγιάς, «Ἡ Καθημερινή» 3 Μαΐου 2015 σ. 17.

Βλ. καὶ ἄρθρο μου στὸ περ. «Ἐφημέριος» 1992, σ. 272-273 μὲ τίτλο: Ἐκκλησία καὶ ἑλληνικὴ κοινωνία: <http://diapoimansi.gr/PDF/STAYROPOYLOS%20DIGITAL/2%20ARRUA%20EFHMERIOS/1992/173%20EKKLHSIA.pdf>

6. ΤΑ ΙΔΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΙΔΙΑ

Ερεθίσματα

Με την επέτειο της Επανάστασης του 1821 η μνήμη παίζει παράξενα παιχνίδια και μας πηγαίνει μπρος-πίσω σε σκηνές που θέλουμε να ξεχάσουμε. Και όμως επιμένουν να εμφανίζονται.

Το προσφυγικό-μεταναστευτικό πρόβλημα που κυριαρχεί σήμερα, μας επαναφέρει δύο αιώνες πριν, που απaráλλαχτες σκηνές ελάμβαναν χώρα στις ακρογιαλιές του Ομήρου.

Οι άνθρωποι δεν μαθαίνουν από την ιστορία και επαναλαμβάνουν έτι και έτι τα ίδια σφάλματα, όσο και να περνούν τα έτη...

Ο πίνακας του Sir Charles Lock Eastlake (1793-1865), *Ελληνες διωκόμενοι ύστερα από την καταστροφή της Χίου* (Μουσείο Μπενάκη, 1833)¹, αποτυπώνει αυτή τη σκληρή πραγματικότητα.

Ο πίνακας, σε παραλλαγή, κυκλοφόρησε τα χρόνια εκείνα σε μορφή «φιλελληνικής βεντάλιας» (!) ανυπόγραφης².

Τα ίδια και τα ίδια...

¹ http://annagelopoulou.blogspot.gr/2013/03/blog-post_9189.html

² Η φωτογραφία της βεντάλιας μας εστάλη ευγενώς από τον κ. Άγγελο Σταυρόπουλο, ιδιοκτήτη του καταστήματος «Σποά Αντίκες», τον οποίον και ευχαριστούμε.

Τί άλλο νά σημαίνουν αυτές οί Παγκόσμιες Ήμέρες από μία υπόμνηση νά προσέξουμε καταστάσεις πού συνήθως ξεχνάμε καί, όμως, εἶναι χρήσιμο νά τίς θυμόμαστε, γιατί θίγουν βασικές πτυχές τῆς ζωῆς μας. Ὁ ἄνθρωπος ξεχνάει συνήθως καί περιφρονεῖ

ζωτικά πράγματα τῶν ὁποίων ἡ ἀμέλεια ὀδηγεῖ σέ ζωτικούς κινδύνους γι' αὐτόν καί τό περιβάλλον μέσα στό ὁποῖο ζεῖ.

Γιά ποιό πράγμα προειδοποιεῖ ἡ τοῦ τίτλου μας Παγκόσμια Ήμέρα; Τί σημαίνει ἐρημοποίηση; Κοντολογία: «ἐρημοποίηση εἶναι ἡ μετατροπή τῶν εὐφόρων ἐδαφῶν σέ ἔρημο (κύριος ἔνοχος ὁ ἄνθρωπος). Προκαλεῖ ἐξάντληση τῶν διαθέσιμων ἀποθεμάτων νεροῦ, διάβρωση καί κατολίσθηση τῶν ἐδαφῶν καθῶς καί πλημμύρες. 200 χῶρες τοῦ κόσμου συντονίζουν τίς ἐνέργειές τους γιά τήν καταπολέμηση τοῦ φαινομένου μέσω τοῦ ΟΗΕ».

Ἐάν ἡ ἐρημοποίηση πλήττει σοβαρά τό περιβάλλον καί τόν ἴδιο τόν ἄνθρωπο, μία ἄλλη ἐρημοποίηση εἶναι ἐπίσης σοβαρή ἀπειλή γι' αὐτόν. Ὁ σημερινός ἄνθρωπος ὀδηγεῖται σέ μία κοινωνία ἐρήμου. Κινεῖται ἐρημος καί μόνος στην ἐρημία τῶν πόλεων. Κι ἂν στίς πραγματικές ἐρήμους ὑπάρχει τό ἐνδεχόμενο μιᾶς ὄασης πού θά ξεδιψάσει τόν ὁδοιπόρο, πού θά βρεῖ ὁ «πολίτης» νερό δροσερό γιά νά ἱκανοποιήσει τή δίψα του καί κοινωνία γιά νά κοινωνήσει μέ τούς ἄλλους καί νά ξεπεράσει τήν ἐρημία του.

Ἀπό τά ὑλικά πηγαίνουμε στα πνευματικά. Θά ἀκούσουμε ἀραγε τή φωνή, πού μέ δύναμη προσκαλεῖ: «Ἐάν τις διψᾷ ἐρχέσθω πρός με καί πινέτω» (Ἰωαννου 7,37), ἢ θά τήν ἀγνοήσουμε καί θά μείνουμε διψασμένοι καί ξεροσταλιασμένοι;

Τί ἔχουμε νά προσφέρουμε στόν σημερινό διψασμένο ἄνθρωπο πού ἀπειλεῖται ἀπό πνευματική ξηρασία ἔτσι ὥστε νά ἀποφύγει τήν πνευματική ἐρημοποίηση; Ἀναμένουμε τά σχόλιά σας καί τίς προτάσεις σας!

Βαν Γκογκ, Τα πρώτα βήματα.

Σε μια παράδοση που ο Θεός χαρακτηρίζεται ως Πατέρας και όλοι οι άνθρωποι προσβλέπουν στην Παναγία ως μητέρα τους, σε μια εποχή που ξεθωριάζουν οι έννοιες του πατέρα και της μητέρας ως πραγματικότητες και τίθενται υπό αμφισβήτηση οι έννοιες αυτές και αντικαθίστανται από την έννοια του γονέα με αριθμητικό πρόσημο 1 και 2, θα ήταν χρήσιμο να κάνουμε μια επίσκεψη ονομάτων, ένα είδος αναστοχασμού (revisitation) και να δούμε τι σημαίνει να είσαι γονιός σήμερα, όχι ως νούμερο αλλά ως διαφοροποιημένος γονέας: **πατέρας και μητέρα**.

Πολύς λόγος γίνεται για τις θεωρίες περί φύλου (gender) βιολογικού, ψυχολογικού, κοινωνικού, κ.λπ. Οποιοσδήποτε συζητήσεις κι αν γίνονται γύρω από τις έμφυλες ταυτότητες και τον αποπροσανατολισμό που προξενούν, δεν θα πρέπει να παρασυρόμαστε και να ξεχνάμε τα αυτονόητα που ισχύουν για τους χριστιανούς, έστω και αν στατιστικά προσδιορίζονται και κάποια δεδομένα, που μπορούν να αφορούν μικρότερες ομάδες που αποκλίνουν από τη χριστιανική αντίληψη. Άλλωστε οι εξαιρέσεις τονίζουν τον κανόνα όπως μαθαίναμε στο μάθημα της Γραμματικής. Σήμερα υπάρχει μία τάση «αναγραμματισμού» της πραγματικότητας που δημιουργεί σύγχυση.

Θέλουμε, λοιπόν, με ένα μικρό αφιέρωμα και με αφορμή την **Παγκόσμια Ημέρα Γονέων**, την 1^η Ιουνίου, να εστιάσουμε την προσοχή μας σ' αυτό που στην ουσία σημαίνει να είσαι γονιός, πατέρας και μητέρα. Στην εποχή μας προϋποθέτει μια διαφοροποίηση όχι μόνο φύλου αλλά και πολλών άλλων ιδιοτήτων. Γνωρίζουμε, άλλωστε, ότι η ιδιότητα του πατέρα

ή της μητέρας μπορεί να αποδοθεί και σε άλλες κατηγορίες ανθρώπων (πνευματικός πατέρας, πνευματική μητέρα, θετός γονιός, πατριός, μητριά κ.α.), πλην όμως κρατεί την υπόστασή της και τη γενεαλογία της από αυτό που ονομάζουμε φυσική γονικότητα, που και αυτή όμως ανάγεται στο πρότυπο του Θεού Πατέρα «*πᾶσα πατριὰ ἐν οὐρανῶ και ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται*». (από τον οποίο κάθε γένος στους ουρανοὺς και την γη παίρνει το ὄνομα, Εφεσίους 3, 15).

Στη βουλή όμως αυτού του Θεού Πατέρα κρύπτεται η σε άνδρα και γυναίκα δημιουργία του ανθρώπου και η εξ αυτών αύξηση και ο πολλαπλασιασμός του γένους των ανθρώπων. Βασικός κανόνας άλλωστε είναι η διάκριση αρσενικού-θηλυκού και στο φυσικό βασίλειο και προ της δημιουργίας του ανθρωπίνου γένους. Εδώ ίσως κρύπτεται κι ένα βαθύ μυστήριο, μυστικό της εξέλιξης.

Για να εμβαθύνουμε σε όλες αυτές τις αναφερθείσες έννοιες αλλά και τους προβληματισμούς στους οποίους μας προδιαθέτουν, σκεφτήκαμε να παραθέσουμε κάποιες τοποθετήσεις ή και να παραπέμψουμε σε βιβλία και άρθρα σχετικά ή και σε λογοτεχνικά κείμενα ή και εικαστικά δημιουργήματα (ζωγραφικούς πίνακες, γλυπτά, χαρακτικά ή και γελοιογραφίες ακόμα). Κι αυτό για να έχουμε μια πληρέστερη αντίληψη και εικόνα για ένα ζήτημα που απασχολεί τόσο την σύγχρονή μας κοινωνία: για το ποια δηλαδή είναι η θέση, η αποστολή και η λειτουργία των γονιών σήμερα. Άλλωστε, η πλήρης επεξεργασία και εκμετάλλευση του υλικού στοχεύει σε ένα ειδικό τεύχος του *Παραστάτη Διαποίμανσης*.

¹ Πηγή εικόνας: careforthefamily.org.uk

Πως και καθιερώθηκε η δεύτερη Κυριακή του Μαΐου ως Παγκόσμια Ημέρα της Μητέρας; Είναι αναγκαίο να υπάρξει μια τέτοια ημέρα για να τιμάται η μητρότητα;

Αν ανατρέξουμε στο παρελθόν, θα συναντήσουμε τέτοιου τύπου εκδηλώσεις τιμής, σεβασμού προς την μητέρα. Και αν η μητριαρχία δεν κυριάρχησε ως σύστημα ρυθμίσεως των σχέσεων στην κοινωνία, ενώ αντίθετα επικράτησε η πατριαρχία, εν τούτοις η μορφή της μητέρας ήταν σεβαστή και ετιμάτο και τιμάται καθ' όλη την διάρκεια της ανθρώπινης ιστορίας. Διάφορες θεότητες πήραν υπό την προστασία τους την μητρότητα (Γη, Κυβέλη, Δήμητρα, Άρτεμις, μ.α.), ενώ η Παναγία στον Χριστιανισμό ευλαβείται ως η κατ' εξοχήν Προστάτιδα, Μητέρα και Παρθένος. Στην Ορθόδοξη μάλιστα Εκκλησία η εορτή της Υπαπαντής (2 Φεβρουαρίου) ήταν καθιερωμένη ως η κατ' εξοχήν ημέρα αποτίσεως φόρου τιμής στις Μητέρες και μέγιστον παράδειγμα της ευλαβικής αποθέσεως των παιδιών που φέρνουν στον κόσμο στον χώρο της Εκκλησίας, δηλαδή, του «εκκλησιασμού» τους.

Τι κι αν άλλες ημερομηνίες επιλέγονται για τέτοιου είδους εορτασμούς, ως κύριος στόχος παραμένει και μένει να θυμόμαστε, ότι και η Παναγία, καίτοι συνέλαβε εκ Πνεύματος Αγίου, ακολούθησε την κοινή μοίρα των γυναικών, να φέρει επί εννέα μήνες τον Χριστό ως έμβρυο μέσα της, με ό,τι αυτό συνεπάγεται σε επιβάρυνση του μητρικού οργανισμού. Και στη συνέχεια, μαζί με τον Ιωσήφ, να τον φροντίζει ως βρέφος, υπό δύσκολες συνθήκες μετακινήσεων και ευρέσεως καταλύματος. Χωρίς αυτό μάλιστα να ήταν και το τέλος των δυσκολιών, γιατί ακολούθησαν και άλλες (φυγή, ξενιτιά)... Ορθώς, λοιπόν, είχε επιλεγεί η εορτή της Υπαπαντής.

Σήμερα, υπό άλλες έστω επιβαλλόμενες κοινωνικές συνθήκες, χωρίς να θεωρείται ότι συνθηκολογούμε, ακόμη και αν αποδεχόμαστε αλλαγή της ημερομηνίας του εορτασμού, οφείλουμε να κρατήσουμε το πνεύμα του. Και οι μητέρες και τα παιδιά και όλοι οι άλλοι που θέλουμε να τιμήσουμε την Μητέρα, να θυμόμαστε την υψηλή αποστολή της. Έτσι εγγραφόμαστε σε ένα συνεχές λύπης και χαράς, γιατί γεγονός είναι ότι εν μέσω λύπης γεννιούνται τα τέκνα μας. Ξεχνάμε, όμως, τον πόνο και την λύπη «από την χαρά που φέραμε έναν άνθρωπο στον κόσμο» (Ιωάννου 15, 21).

Ας τιμήσουμε, λοιπόν, ευγνωμόνως τις μητέρες μας αλλά και τις μητέρες όλου του κόσμου που επιτελούν ιερό χρέος και από γενεάς εις γενεάν μεταλαμπαδεύουν την δωρεά της ζωής και αναπτρώνουν την ελπίδα του κόσμου. Κι η μητέρα του Θεού, η καλή μας Παναγία, ας στηρίζει τους αγώνες τους που με την συμπαράσταση των πατεράδων επιτελούν καθημερινά και συνεχώς.

Εκκλησιασμός.

Κωνσταντίνου Παρθένη, «Καίσαριανή», 1909.

Περισσότερα:

- Παγκόσμια Ημέρα της Μητέρας <https://www.sansimera.gr/worldays/22>
- Α. Μ. Σταυροπούλου, Προς εκκλησιασμό, Στιγμιότυπα και περιπλανήσεις σε δρόμους ποιμαντικής διακονίας, τ. 2 Αθήνα 1984, σ. 10-18 και στο <http://www.diapoimansi.gr/PDF/STAYROPOYLOS%20DIGITAL/2%20ARRUA%20EFHMERIOS/1984/44B%20PROS%20EKKLHSIASMO.pdf>
- Ζαν Πωλ Σάρτρ, Αυτό το παιδί είναι δικό μου http://www.diapoimansi.gr/PDF/autos_sartr.pdf
- Αφροδίτης Κούρια, Αφιέρωμα στην Ελληνίδα μάνα: Η μητρότητα στην νεοελληνική τέχνη http://foundation.parliament.gr/contentData/mhtrothta_low.pdf

Με αφορμή την καθιέρωση από την Εκκλησία της Ελλάδος της πρώτης Κυριακής μετά την του Χριστού Γέννηση, ως
«Ημέρας αφιερωμένης στην προστασία της ζωής του Αγέννητου Παιδιού».

Είναι παρηγορητικό ότι στην εποχή μας, δίπλα σε καταστάσεις που υπονομεύουν με κάθε τρόπο τη ζωή (πολεμικές συρράξεις, οικολογικές αυθαιρεσίες, εκτρώσεις κ.λπ.), αναπτύσσονται κινήματα που τονίζουν την ιερότητα της ζωής και στέκονται με σεβασμό μπροστά της προστατεύοντάς την από κάθε είδους απειλή.

Ιδιαίτερα ευάλωτη είναι η ζωή των παιδιών και ιδιαίτερα των αγέννητων παιδιών. Υπάρχουν κινήματα που με μεγάλη ελαφρότητα προπαγανδίζουν και προτρέπουν νέες και μεγαλύτερες την ηλικία γυναίκες στην έκτρωση ως απαλλακτική από δυσκολίες που αντιμετωπίζουν ενδεχομένως από μία κύηση. Ασφαλώς η κύηση μιας νέας ζωής θεωρείται ως ευλογία, δεν αποκλείεται όμως να προσθέτει και βάρη και να θεωρείται και μη επιθυμητή από την κυοφορούσα μητέρα. Είναι όμως η λύση μια έκτρωση;

Σε αυτούς τους προβληματισμούς και την με θετικό τρόπο αντιμετώπιση μιας κύησης, ακόμα και ανεπιθύμητης, έρχεται σε αντίθεση με αναρίθμητους φορείς που είναι υπέρ των εκτρώσεων μία αξιόλογη προσπάθεια: το **Κίνημα υπέρ της ζωής και εναντίον των εκτρώσεων «αφήστε με να ζήσω»** (www.afistemenaziso.gr).

Στην προσπάθεια του αυτή θέλησε την ευλογία της Εκκλησίας. Απευθύνθηκε στην Ιερά Σύνοδο της Εκκλησίας της Ελλάδος (28-8-2018) και η Ειδική Συνοδική Επιτροπή Γάμου, Οικογένειας, Προστασίας Παιδιού και Δημογραφικού Προβλήματος εισηγήθηκε σχετικά στην Ιερά Σύνοδο (10-5-2019), η οποία και ενέκρινε (26-6-2019) την σχετική ενημέρωση των Ιερών Μητροπόλεων και του Χριστεπωνύμου πληρώματος με Εγκύκλιον Σημείωμα (9-7-2019).

Αποφασίστηκε κατά ταύτα η καθιέρωση της πρώτης Κυριακής μετά την του Χριστού Γέννηση ως **«Ημέρας αφιερωμένης εις την προστασία της ζωής του Αγέννητου Παιδιού»**. Ως γνωστόν την ημέρα αυτή τιμάται η μνήμη των υπό του Ηρώδου αναιρεθέντων νηπίων. Από πολλούς εκτιμάται ότι οι εκτρώσεις επιτελούν το έργο ενός σύγχρονου Ηρώδου. Με την απόφασή της αυτή η Ιερά Σύνοδος στέκεται αρωγός στο Κίνημα «αφήστε με να ζήσω» αλλά και παγιώνει την αμετακίνητη πεποίθησή της υπέρ της ζωής, στοιχούσα στη βεβαίωση του Κυρίου, ο οποίος μας διαβεβαιώνει ότι: «ἐγὼ ἤλθον ἵνα ζῶν ἔχωσι καὶ περισσὸν ἔχωσιν (Ιωάννου 10, 10)».

Ανεξάρτητα από την αιτία που θεσπίστηκε η Παγκόσμια Ημέρα του Άνδρα¹, αναρωτιόμαστε τι θα μπορούσε να σημαίνει από χριστιανική άποψη ένας ξεχωριστός εορτασμός σε παγκόσμιο επίπεδο αφιερωμένος στον Άνδρα και τη Γυναίκα. Κάτι τέτοιο θα επιδίωκε να τονίσει τις διαφορές ή τις διαφορετικές επιδιώξεις του κάθε φύλου;

Η δημιουργία του ανθρώπου. Ψηφιδωτό του 13^{ου} αιώνα από το Μονρεάλε της Ιταλίας.

Όταν στην αυγή της ανθρωπότητας ο Θεός εδημιούργησε τον άνθρωπο «άρσεν και θήλυ» (Γένεσις 1, 27) και όταν ο απόστολος Παύλος υποστήριζε ότι «ουκ ενίάρσεν και θήλυ» (Γαλάτας 3, 28), δεν ήθελε με την έκφραση αυτή να καταλύσει την διαφορετικότητα αλλά να επανεπιβεβαιώσει το και (άρσεν και θήλυ). Αν μέχρι τώρα εστιάζαμε την προσοχή μας στην διαφορετικότητα, οφείλουμε σήμερα να επικεντρωθούμε στο *ιδιάζον* του κάθε φύλου. Αυτό το *ιδιάζον*, το ξεχωριστό, δεν έχει να κάνει με διαφορετική αξιολόγηση, ποιοτικά ανώτερο, αλλά να συγκεντρώσει το ενδιαφέρον στο *ιδιόμορφο* και στο καθαυτό αξιόλογο.

Σε μία, λοιπόν, Παγκόσμια Ημέρα του Άνδρα, όπως αντίστοιχα και στην ανάλογη της Γυναίκας, θα έπρεπε να εμβαθύνουμε στο *τι* *ιδιο-ποιεί* το καθένα από τα δυο φύλα. Ούτε *εξομοίωση* ούτε αξιολογικά ανώτερη ή κατώτερη η διαφορά, ανάλογα με το φύλο στο οποίο καθένας ή καθεμιά ανήκει. Τα ανωτέρω αποκλείουν οπωσδήποτε κάθε ιδέα πειραματικής προσομοίωσης του ενός φύλου προς το άλλο έτσι ώστε να κινδυνεύουμε να

¹<https://www.sansimera.gr/worldays/235>

καταλήξουμε σε μια ομοιοφυλική (unisex) κοινωνία, που ασφαλώς δεν περιλαμβάνονταν στο αρχικό σχέδιο!

Θα ήταν, λοιπόν, εύλογο αντί να υπάρχουν ξεχωριστές Ημέρες (Άνδρα, Γυναίκας), κατά τις οποίες να προβάλλονται τα δικαιώματα του ενός ή του άλλου φύλου να υπάρχει μια **Ημέρα των δύο Φύλων**, στην οποία να αναζητείται το νόημα των φύλων, τα χαρακτηριστικά τους και η δυνατότητα ειρηνικής συνύπαρξής τους αντί να αντιπαρατίθενται σε ένα πεδίο μάχης. Όχι γιατί δεν θα μπορούσαν να κάνουν αλλιώς, αλλά γιατί μετέχουν σε μια κοινή μοίρα. Υπό την έννοια ότι στη διαφοροποίηση τους τους μοιράστηκαν κάποιες αρμοδιότητες. Όχι ότι δεν μπορούν εναλλακτικά να κάνουν και κάποια άλλα πράγματα που θα προσidiaζαν στο ένα ή το άλλο φύλο. Κάποια όμως θα γίνονται αποκλειστικά από το ένα ή το άλλο φύλο. Μια τέτοια συζήτηση και αναζήτηση θα τιμούσε μια **κοινή Ημέρα των δύο φύλων** του Άνδρα και της Γυναίκας, με το να αντιλαμβάνεται, δηλαδή, τον άνδρα και την γυναίκα ως ένα εξειδικευμένο διώνυμο. Και οι δυο μαζί μπορούνε...

Σήμερα, ολοένα και περισσότερο και στο γενικότερο κλίμα ανταγωνισμού που υπάρχει στις κοινωνίες μας, διαπιστώνεται ένας σκληρός ανταγωνισμός ανάμεσα στους άνδρες και τις γυναίκες, ανάμεσα στα δυο φύλα. Ιδιαίτερα από την πλευρά των γυναικών προβάλλεται ένας δικαιωματισμός να θέλουν να αναπληρώσουν όλες τις μέχρι τώρα χαμένες ευκαιρίες για ανάδειξή τους, πολλές φορές δίκαια. Οι ξεχωριστές Παγκόσμιες Ημέρες οι αφιερωμένες στις Γυναίκες ή τους Άνδρες (8 Μαρτίου – 19 Νοεμβρίου) επιτείνουν τις αντιθέσεις και επικεντρώνονται σε μια μονόφθαλμη θεώρηση των πραγμάτων. Σαν να ζουν οι γυναίκες και οι άνδρες βίους παράλληλους με προοπτική να συναντηθούν κάποτε... στο άπειρο.

Παρ' όλα τα τυχόν διαπραχθέντα λάθη στο παρελθόν και τις αντιθέσεις καλό θα ήταν στα θέματα αυτά να εγκαταλείψουμε την γύμνασή μας στις «πολεμικές τέχνες» και να βρούμε δρόμους ειρηνικής συνύπαρξης των δυο φύλων στις κοινωνίες μας και να τονίσουμε τα ιδιάζοντα χαρακτηριστικά που άνδρες και γυναίκες μπορούν να αναπτύξουν. Είτε αυτά που η γυναικεία ή η ανδρική φύση τους έχει δωρίσει ή οι κοινωνίες κατά καιρούς τους έχουν προσδώσει και είναι επιδεκτικά αλλαγών ως εναλλακτικές λειτουργίες. Άλλωστε έκαστος ή εκάστη «*ίδιον χάρισμα έχει εκ Θεού*» (Α' Κορινθίους 7,7). Αρκεί τα χαρίσματα αυτά να εκληφθούν ως διαθέσιμα προς διακονίαν των άλλων και αυτοί οι άλλοι να μην θεωρήσουν ως αναφαίρετο δικαίωμα τους την προσφερόμενη διακονία.

Μπορεί να είναι καλές ή και χρήσιμες οι συζητήσεις σχετικά με τις έμφυλες ταυτότητες και να αποτέλεσαν πρώτο θέμα τα τελευταία χρόνια.

Μπορεί η διαφοροποίηση σε βιολογικό, ψυχολογικό ή και κοινωνικό φύλο να φθάνει σε λεπτές κατηγορίες σκέψης, πλην όμως είναι δυνατό να οδηγήσει και σε συγχύσεις των οποίων οι συνέπειες δεν γνωρίζουμε που μπορούν να οδηγήσουν. Καλό είναι να επισημαίνονται τα θετικά αλλά να μην παραλείπονται τα αρνητικά πιθανά αποτελέσματα τέτοιου τύπου συζητήσεων.

Σημασία έχει οι συζητήσεις μας με αφορμή μια Παγκόσμια Ημέρα των δυο Φύλων να οδηγήσουν σε μια συνειδητοποίηση του δεδομένου από την φύση μας ή και των κοινωνικών προσχώσεων εαυτού, γιατί με αυτόν έχουμε να κάνουμε σήμερα, έτσι ώστε να αναδειχθεί ο καλύτερος μας εαυτός. Να μπορέσουμε να έχουμε μια απόκριση στο τυχόν ερώτημα «τίνα (εμένα τον άνδρα ή την γυναίκα) με λένουν οι άνθρωποι είναι;» (πρβλ. το ερώτημα του Ιησού στους μαθητές του, Ματθαίου 16, 13). Πώς σκέπτονται οι άνθρωποι, η κοινωνία για το πώς πρέπει να είναι ένας άνδρας ή μια γυναίκα; Και πώς εγώ εισπράττω για τον εαυτό μου και ανταποκρίνομαι σε αυτό το πώς; Παράλληλα μπορώ και πρέπει να αναζητήσω το πώς, κάποια άλλη Αρχή,ας το πούμε ξεκάθαρα ο Δημιουργός μας, σκέφτηκε την ανδρική μας ή την γυναικεία μας παρουσία στον κόσμο.

Για να εμβαθύνουμε σε όλες αυτές τις αναφερθείσες έννοιες αλλά και τους προβληματισμούς στους οποίους μας προδιαθέτουν, σκεφτήκαμε να παραθέσουμε κάποιες τοποθετήσεις ή και να παραπέμφουμε σε βιβλία και άρθρα σχετικά.

JeanCocteau, Οι πρωτόπλαστοι.

Στη ζωή εκτός από τις αποστάσεις που πρέπει να τηρούμε, είναι απαραίτητη και η τήρηση των ισορροπιών. Ο κύριος ισορροπιστής δεν απαντάται μόνο στο τσίρκο, αλλά και στην ίδια τη ζωή της οικογένειας. Έχουμε την γνώμη, ότι στην οικογένεια γενικά, εκείνος που φροντίζει την ισορροπία των υπολοίπων μελών της, πότε του ενός και πότε του άλλου, είναι δηλαδή ισορροπιστής, φαίνεται να είναι ο πατέρας, ο άνδρας. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι και οι ισορροπούμενοι δεν έχουν ίδιο μερίδιο ευθύνης, ίσως και περισσότερο, στην ισορρόπηση.

Πριν από όλα, όμως, προέχει η ισορροπία του ζευγαριού. Βρίσκουμε πολύ χαρακτηριστικό το γλυπτό του Καλύμνιου καλλιτέχνη Σακελλάρη Κουτούζη. Εκφράζει δυναμικά την αρχή της ισορροπίας. Τελικά, οι ρόλοι εναλλάσσονται και σ' αυτό έγκειται το θαυμαστό του πράγματος. Ίσως εδώ να κρύβεται και το μεγάλο μυστικό της εκφράσεως του αποστόλου Παύλου «ουκ ένι άρσεν και θήλυ». (Γαλάτας 3, 28). Άνδρας και γυναίκα, γυναίκα και άνδρας αλλά και τα παιδιά, όλοι είναι υπεύθυνοι εξίσου (;) για μια ισορροπημένη οικογένεια.

Σακελλάρη Κουτούζη, Ο ισορροπιστής.

Αν θέλουμε επιγραμματικά να πούμε σε δυο νέους ή μεγαλύτερους την ηλικία ανθρώπους που πρόκειται να παντρευτούν, την άποψη της Εκκλησίας για τον γάμο, θα τον ορίζαμε ως

Μυστήριο

αγάπης και ως Εκκλησία μικρά¹. Αυτά ορίζουν την ουσία του γάμου. Κύριος εκφραστής αυτής της διδασκαλίας μεταξύ άλλων είναι ο ιερός Χρυσόστομος.

Σήμερα που τόσο αμφισβητείται ο θεσμός του γάμου αλλά και ταυτόχρονα επιδιώκεται πάση θυσία η αγάπη, τι επιτυχέστερος συνδυασμός θα προέκυπτε από το να χαρακτηρίσουμε τον γάμο ως Μυστήριο Αγάπης;

Επειδή συνήθως αρεσκόμαστε στο να στρέφουμε προς τα πίσω το βλέμμα μας και να προβάλλουμε το αίτημα **Πίσω στους Πατέρες** και να θεωρείται αυτό ως οπισθοδρόμηση, θα αντιπρότεινα το **Εμπρός με τους Πατέρες !** Η διδασκαλία των Πατέρων της Εκκλησίας δεν είναι ποτέ ένα πισωγύρισμα αλλά ένα άνοιγμα προς τα εμπρός. Στην προκειμένη περίπτωση του ιερού Χρυσοστόμου είναι κάτι το προοδευτικό, αν μάλιστα λάβουμε υπόψη ένα συγκεκριμένο κείμενό του που υπερβάλλει σε έννοιες κάθε είδους προοδευτικές διατυπώσεις από συγχρόνους μας. Με τόλμη προβάλλει την **αγαπητική σχέση** που πρέπει να υπάρχει ανάμεσα στο ζευγάρι αλλά και μας εκπλήσσει με την ιδιαίτερη εμμονή του στην **αγάπη** που οφείλει ένας άνδρας να επιδεικνύει προς την σύζυγό του.

Το κείμενο που παραθέτουμε ευθύς αμέσως δείχνει έναν **υπέροχο δρόμο** που πρέπει να ακολουθήσουμε (Α΄ Κορινθίους 12, 31). Ο ιερός Χρυσόστομος ένθερμος μαθητής του αποστόλου Παύλου σηματοδοτεί αυτόν τον υπέροχο δρόμο. Το κείμενο αρχίζει με το καταπληκτικό παράγγελμα: **Λόγια αγάπης να της λες.**

¹ Αλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου, *Μυστήριο αγάπης – Εκκλησία μικρά, ο γάμος εις την Ορθόδοξον Εκκλησίαν, Ανάπτυπον από το περ. Κοινωνία, 1974, τ. 18, Μάρτιος-Απρίλιος, σ. 112-119.*

«Λόγια ἀγάπης νὰ τῆς λές

... Ἐγὼ ἀπὸ ὅλα, τὴ δική σου ἀγάπη προτιμῶ καὶ τίποτε δὲν μοῦ εἶναι τόσο βασανιστικὸ ἢ δυσάρεστο, ὅσο τὸ νὰ βρεθῶ κάποτε σὲ διάσταση μαζί σου. Κι ἂν ὅλα χρειασθεῖ νὰ τὰ χάσω, ...κι ἂν στοὺς ἔσχατους βρεθῶ κινδύνους, ὅτιδήποτε κι ἂν πάθω, ὅλα μοῦ εἶναι ἀνεκτὰ κι ὑποφερτὰ, ὅσο ἐσύ μοῦ εἶσαι καλά. Καὶ τὰ παιδιά, τότε μοῦ εἶναι περιπόθητα, ἐφ’ ὅσον ἐσύ μᾶς συμπαθεῖς... Ἴσως κάποτε σοῦ πεῖ: Ποτὲ ὡς τώρα δὲν ξόδεψα ἀπὸ τὰ δικά σου, ἔχω ἀκόμη τὰ δικά μου, πού μου ἔδωσαν οἱ γονεῖς μου. Τότε πές της: Τί λές καλὴ μου; Ἐχεις ἀκόμη τὰ δικά σου; Ποιὰ λέξη μπορεῖ νὰ ἔναι χειρότερη ἀπὸ αὐτή; Σῶμα δὲν ἔχεις πιά δικό σου κι ἔχεις χρήματα; Δὲν εἴμαστε δύο σώματα μετὰ τὸ γάμο, ἀλλὰ γίναμε ἓνα. Δὲν ἔχουμε δύο περιουσίες, ἀλλὰ μία... Ὅλα δικά σου εἶναι, κι ἐγὼ δικός σου εἶμαι, κορίτσι μου. Αὐτὸ μὲ συμβουλεύει ὁ Παῦλος λέγοντας ὅτι ὁ ἄνδρας δὲν ἐξουσιάζει τὸ σῶμα του, ἀλλὰ ἡ γυναίκα. Κι ἂν δὲν ἔχω ἐγὼ ἐξουσία στὸ σῶμα μου, ἀλλὰ ἐσύ, πόσο μᾶλλον δικά σου εἶναι τὰ χρήματα... Ποτὲ νὰ μὴν τῆς μιλάς μὲ πεζὸ τρόπο, ἀλλὰ μὲ φιλοφροσύνη, μὲ τιμὴ, μὲ ἀγάπη πολλή. Νὰ τὴν τιμᾶς, καὶ δὲ θὰ βρεθεῖ στὴν ἀνάγκη νὰ ζητήσῃ τὴν τιμὴ ἀπὸ ἄλλους... Νὰ τὴν προτιμᾶς ἀπὸ ὅλους γιὰ ὅλα, γιὰ τὴν ὁμορφιά, γιὰ τὴ σωφροσύνη της, καὶ νὰ τὴν ἐγκωμιάζεις. Νὰ κάνεις φανερὸ ὅτι σ’ ἀρέσει ἢ συντροφιά της κι ὅτι προτιμᾶς νὰ μένεις στὸ σπίτι γιὰ νὰ ἔσαι μαζί της ἀπὸ τὸ νὰ βγαίνεις στὴν ἀγορά. Ἀπὸ ὅλους τοὺς φίλους νὰ τὴν προτιμᾶς, καὶ ἀπὸ τὰ παιδιά πού σοῦ χάρισε, κι αὐτὰ ἐξαιτίας της νὰ τὰ ἀγαπᾶς» (Εἰς Ἐφεσίους, Ὁμιλία 20)².

² Ἡ μετάφραση ἀπὸ Παναγιώτη Νέλλα, Ζῶν Θεούμενον, Ἐκδ. Ἀρμός, Ἀθήνα 1992-3, σ. 85.

Β. ΣΤΑΣΕΙΣ ΖΩΗΣ

Συχνά τελευταία κατηγορούνται οί θρησκευτές ότι βρίσκονται στις ρίζες τῶν ἀντιθέσεων καὶ τῶν πολέμων. Ἡ σύγκρουση τῶν πολιτισμῶν, διατείνονται ἄλλοι, εἶναι φύσεως θρησκευτικῆς. Ἀντί, λοιπόν, οί θρησκευτές νὰ εἶναι συντελεστές εἰρήνης γίνονται ἀφορμὴ βίας σὲ ἐνικὸ ἢ πληθυντικὸ ἀριθμὸ. Πόσο αὐτὸ εἶναι ἀληθές ἢ ψευδές; Ὅσον ἀφορᾷ στὴ δική μας εἰσήγηση θελήσαμε νὰ ἐξετάσουμε τὴν ἑτέρα ὄψη τῆς βίας θεωρώντας ὅτι αὐτὴ συνιστᾷ ἢ εἰρήνη καὶ ὅτι ὁ θεμέλιος λίθος τῆς χριστιανικῆς θρησκείας, ὁ Χριστός, χαρακτηρίζεται ὡς «ἄρχων τῆς εἰρήνης», ὁ ὁποῖος θέλει νὰ δώσει τὴν εἰρήνη Του στὸν κόσμον.

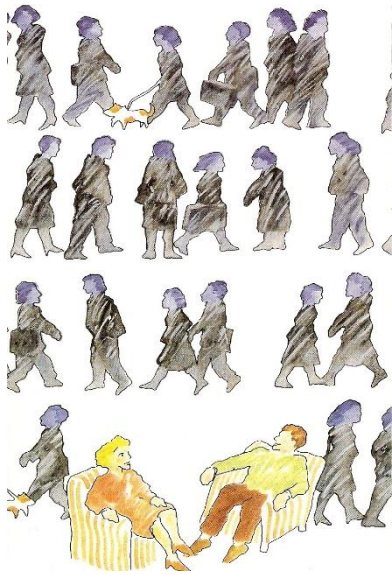
Γνωρίζουμε ὅτι ἡ εἰρήνη ἀνάμεσα στοὺς ἀνθρώπους εἶναι δύσκολο ἐπίτευγμα· καὶ ὅταν ἐπιτευχθεῖ θέλει δύναμη νὰ τὴν ἀντέξει. Ἡ Ἐκκλησία μὲ ἐκπρόσωπό της τὸν Ἀπ. Παῦλο, γνωρίζοντας τὴ δυσκολία τοῦ πράγματος τονίζει ὅτι οί Χριστιανοὶ ὅσον ἐξαρτᾶται ἀπ' αὐτοὺς πρέπει νὰ εἰρηνεύουν μὲ ὅλους. Γι' αὐτὴν τὴν εἰρηνευσὴ ἡ Ἐκκλησία φροντίζει μὲ τὴν Κατήχηση, τὸ κήρυγμα, τὴ συμβουλευτικὴ νὰ τοὺς προτρέπει νὰ ἐπιδιώκουν τὴν εἰρήνη. Κυρίως ὅμως ἡ Θ. Λειτουργία ἀπὸ ἀρχῆς ἦταν μία εἰρηνοποιητικὴ διαδικασία μὲ κορυφαία στιγμή καὶ ἐκδήλωση τὸν ἀσπασμὸ τῆς εἰρήνης. Γιὰ νὰ φτάσουν, ὅμως οί πιστοὶ σ' αὐτὸν πρέπει νὰ ἔχουν συμφιλιωθεῖ μεταξύ τους. Τὸ ἐν Κυρίῳ φίλημα δὲν εἶναι ἓνα ἀπλὸ λειτουργικὸ σύμβολο ἀλλὰ ἓνα ἱερὸ ἔργο (ιερουργία). Μία λειτουργικὴ ἐμπειρία. Εἶναι προφανές ὅτι ἡ πορεία ἀπὸ τὴ μνησικακία στὴ συμφιλίωση καὶ ἀπὸ τὴ συμφιλίωση στὸν ἀσπασμὸ τῆς εἰρήνης, δὲν εἶναι πάντοτε εὐκόλη, δίχως ἐμπόδια ἢ παλινδρομήσεις. Ἡ Ἐκκλησία, ὡστόσο, δημιουργεῖ ἓνα πρῶτο κλίμα συμφιλίωσης καὶ ὠθεῖ τὸν πιστὸ σ' ἓνα σύνδεσμο εἰρήνης καὶ ἀγάπης. Ἡ πρώτη Ἐκκλησία, μὲ τὴν καθιέρωση τοῦ «ἀσπασμοῦ τῆς εἰρήνης» κατὰ τὴ Θ. Λειτουργία, τροχοδρομήσε γιὰ τὴν ἐποχὴ τῆς διαδικασίας ὑψηλῆς παιδαγωγικῆς καὶ θεραπευτικῆς ἀξίας.

Τὸ ζήτημα εἶναι πῶς ἐμεῖς οί χριστιανοὶ τὴν ἐπιτευχθεῖσα εἰρήνη μέσα μας καὶ μεταξύ μας κατὰ τὴ διάρκεια τῆς Θ. Λειτουργίας, θὰ τὴν μεταδώσουμε στὸν ἔξω κόσμον ἐφαρμόζοντας μία λειτουργία μετὰ τὴ λειτουργία. Ὅτι ἐπιτελέσθηκε μέσα νὰ μεταφερθεῖ ἐκτὸς Θ. Λειτουργίας ἔτσι ὥστε ὁ κόσμος μας νὰ γίνε πιὸ εἰρηνικός. Τὸ ἄτομο γινόμενον πρόσωπο βιώνει στὴ Θ. Λειτουργία τὴν εἰρηνικὴ συνύπαρξη μὲ τὴν κοινότητα. Ἐξερχόμενο ἐν εἰρήνῃ ἀπὸ ἐκεῖ μπορεῖ νὰ δείξει τὴν πολιτιστικὴ πρόταση ποὺ ἔχει ἤδη βιώσει γιὰ ἓναν πολιτισμὸ τῆς εἰρήνης, ἓναν οὐμανισμὸ στὸ ἀληθινὸ νόημα τῆς εἰρήνης.

Διαβάστε ὅλο το κείμενο: [εδώ](#)

15. ΠΕΣ ΜΟΥ ΠΩΣ ΧΑΙΡΕΤΑΣ ΓΙΑ ΝΑ ΣΟΥ ΠΩ ΠΟΙΟΣ...ΕΙΣΑΙ

Ποιμαντικές σκέψεις

Είναι αλήθεια ότι παραξενεύτηκα, όταν φυλλομετρώντας στο διαδίκτυο τα *Παγκόσμια έτη* και τις *Παγκόσμιες Ημέρες* ως αφορμή για να καταγράψω κάποιες σκέψεις μου, με αφετηρία τα θέματα στα οποία είναι αφιερωμένες τέτοιου τύπου εορτασμοί, διαπίστωσα ότι η 21^η Νοεμβρίου καθιερώθηκε το 1973 ως *Παγκόσμια Ημέρα Χαιρετισμού* (World Hello Day) έχοντας ως αιτία μία πολιτικού τύπου διένεξη μεταξύ όμορων κρατών και πληθυσμών. Έτσι ώστε η γειτνίαση εχθρικά διακείμενων ανθρώπων να μετατραπεί σε ειρηνική συνύπαρξη και συμβίωση. Ο χαιρετισμός που απευθύνεται στον άλλον να είναι ειρηνικός και όχι προκλητικός πυροδοτώντας εχθρικές ενέργειες. Πολλές φορές το hello, χαιρετίζω στα αγγλικά, μπορεί να μετατραπεί σε κόλαση (hell) αν η πρόθεσή μας δεν είναι ειρηνική.

Πάντως, από αρχαιοτάτων χρόνων ο τρόπος που πλησιάζουμε τους άλλους και απευθύνουμε τον λόγο με λόγια ή με την γλώσσα του σώματος είναι ενδεικτικός των προθέσεών μας, τις οποίες ο άλλος είναι σε θέση να τις αντιληφθεί και να συμπεριφερθεί ανάλογα. Οι διατυπώσεις ποικίλλουν όταν απευθυνόμαστε σε διαφορετικά πρόσωπα και περιέχουν ανάλογα είτε το στοιχείο της χαράς είτε και της ειρήνης (*χαίρετε, ειρήνη*). Ενδεικτικά αναφέρουμε ότι οι χαιρετισμοί αυτοί απευθύνονται διαφοροποιημένα. Ας θυμηθούμε πως ο Ιησούς απευθυνόμενος στους Αποστόλους τους χαιρετάει λέγοντας «*ειρήνη υμίν*» ενώ στις μαθήτριες λέγει «*χαίρετε*». Αναφέρεται ότι ο άγιος Σεραφείμ του Σάροφ αποτεινόμενος σε όσους και όσες συναντούσε τους προσφωνούσε «*χαρά μου*»!

Γνωρίζουμε και αναγνωρίζουμε όλοι, ότι ο πιο χαρμόσυνος χαιρετισμός στην ιστορία της ανθρωπότητας δεν ήταν άλλος από εκείνον που απηύθυνε ο άγγελος Γαβριήλ προς την παρθένο Μαριάμ: «*Χαίρε κεχαριτωμένη, ο Κύριος μετά σου· ευλογημένη συ εν γυναιξίν*» (Λουκά 1, 28). Η χαρά και η αγαλλίαση σε πρώτη γραμμή. Από τα πολλά «*χαίρε*» που επαναλαμβάνονται, ο

κατεξοχήν αφιερωμένος προς την Παναγία μας ύμνος πήρε το όνομα «Χαιρετισμοί».

Μερόπης Πρόκα, Αρχάγγελος (2005).

Εκείνο που έχει σημασία όταν απευθυνόμαστε στους άλλους είναι να έχουμε έναν καλόν λόγο. Όπως έλεγε μια γριούλα πατινιώτισσα (εκ Πάτμου): «ο καλός ο λόγος (λόγος) παιδάκι μου μετράει». Κι αυτό δίνει το νόημα του χαιρετισμού, το πώς δηλαδή χαιρετάμε τον άλλο: καλοπροαίρετα, εχθρικά, αδιάφορα, ειρωνικά, περιφρονητικά. Είναι τόσες πολλές οι χροιές που μπορεί να προσλάβει ένας χαιρετισμός...

Μου έχει μείνει στηθύμησή μου ο τρόπος μιας φίλης, που είτε σε υποδεχόταν είτε σε άκουγε στο τηλέφωνο είτε σε συναντούσε στο δρόμο, σε καλωσόριζε λέγοντάς σου: «καλώς τον».

Σημασία βέβαια έχει όχι μόνο το πώς εκπέμπεις εσύ, πως χαιρετάς, δηλαδή, αλλά και το πώς προσλαμβάνει ο χαιρετιζόμενος τον δικό σου χαιρετισμό ανεξάρτητα από την δική σου πρόθεση. Γι' αυτό σπουδαιότητα έχει η δική σου καλή προαίρεση, η ειλικρινής διάθεσή σου. Ερμηνείες υπάρχουν πολλές καθώς και παρ-ερμηνείες. Είναι φορές που ακολουθούν εξηγήσεις, συν-εξηγήσεις για να αποφευχθούν ενδεχομένως παρ-εξηγήσεις. Είναι στην φύση των ανθρωπίνων πραγμάτων να συμβαίνουν τέτοιου τύπου καταστάσεις.

Γι' αυτό και ο απόστολος Παύλος αναφέρει και προτρέπει: «ει δυνατόν, το εξ υμών μετά πάντων ανθρώπων ειρηνεύοντες» (Ρωμαίους 12, 18). Φαίνεται ότι δεν είναι πάντοτε δυνατόν! Αυτό όμως δεν μας εμποδίζει να επιδιώκουμε την ειρήνη και να γλυκοχαιρετάμε ο ένας τον άλλον αποφεύγοντας εχθρότητες και κρατώντας ως βασική μας επιδίωξη, αυτό που διατυπώνουμε να το εννοούμε και να αποφεύγουμε αδιέξοδες καταστάσεις. Άλλωστε το πώς χαιρετάμε είναι κατηγορία του είναι μας, δηλαδή της οντολογίας μας. Έτσι, μπορούμε να κλείσουμε τις παρούσες σκέψεις με τον τίτλο του σημερινού μας σημειώματος: «Πες μου πώς χαιρετάς, για να σου πω ποιος... είσαι».

Τα Διεθνή έτη και οι Παγκόσμιες Ημέρες, που κατά τακτά διαστήματα προβάλλονται προς υπόμνηση και εορτασμό ιδεών και καταστάσεων, μπορεί να αποτελέσουν αφορμή για την Εκκλησία να παρουσιάζει με σαφή τρόπο τα πιστεύω και τις απόψεις της πάνω στα θέματα που κάθε Έτος ή Ημέρα θέλει να επιστήσει την προσοχή μας (βλ. άρθρο μου, *Ένα έτος, μία πρόκληση*¹). Το έχουμε ήδη επιχειρήσει κατά καιρούς: για το φυσικό περιβάλλον, για τον τουρισμό, για τα γηρατειά. Έτσι, και στο πρωτοσέλιδο του μηνός Νοεμβρίου 2017, μας δίνεται η ευκαιρία, με αφορμή την **Παγκόσμια Ημέρα Καλοσύνης** (13 Νοεμβρίου), που συμπίπτει με τη μνήμη της Ανακομιδής των Λειψάνων του Αγίου Ιωάννου του Χρυσοστόμου, να περιηγηθούμε στον «καλοσυνάτο» αυτό χώρο που και δρόμοι έχουν πάρει το όνομά της. Συγκεκριμένα το ξενοδοχείο στο οποίο διαμένουμε, όταν επισκεπτόμαστε τις Βρυξέλλες, βρίσκεται γωνία Οδού Καλοσύνης και είναι σα να μας ψιθυρίζει: «Καλοσύνη σας, Διεθνής Κοινότητα, να τιμάτε με μια Παγκόσμια Ημέρα αφιερωμένη σε μένα την Καλοσύνη! Καλά το σκεφτήκατε, γιατί στην πληθώρα τόσων άλλων επετείων και αφιερωμάτων αισθανόμουν κάπως παραπονεμένη. Να θυμούνται και μένα κάπου κάπου και να θυμίζουν ότι ζωή χωρίς καλοσύνη είναι ζωή χαμένη ...».

Και στον καιρό, όταν είναι καλός, λέμε ότι έχει καλοσύνη, αλλιώς ευχόμαστε(;) στον άλλον «τον κακό του τον καιρό», να τον βρει, δηλαδή, κακοκαιρία.

Καλοσύνες ονομάζονται και τα αγαθά έργα, τα καλά έργα, οι ελεημοσύνες. Άλλωστε ο Θεός είναι ο μόνος στην κυριολεξία Αγαθός και μόνο Αυτός δίνει στα πράγματα την καλοσύνη τους.

Καλοσύνη: συνώνυμη με την αγαθοσύνη, τη χρηστότητα, την αγάπη² τελικά. Ο Απόστολος Παύλος στην Α' προς Κορινθίους επιστολή του (κεφάλαια 12 έως 14: 1, ιδιαίτερα μάλιστα στο κεφάλαιο 13, στίχοι 4 έως 8) αναπτύσσει ένα ολόκληρο «αγαπητικό» πρόγραμμα.

Ο άνθρωπος για την πραγματοποίηση ενός τέτοιου προγράμματος αισθάνεται αδύναμος από μόνος του και επιδιώκει τον φωτισμό και την καθοδήγησή του από την ίδια την Αγάπη. Είναι ενδεικτικός ο τρόπος με τον

¹ Περιοδικό Εφημέριος, 1985, σ.8-9.

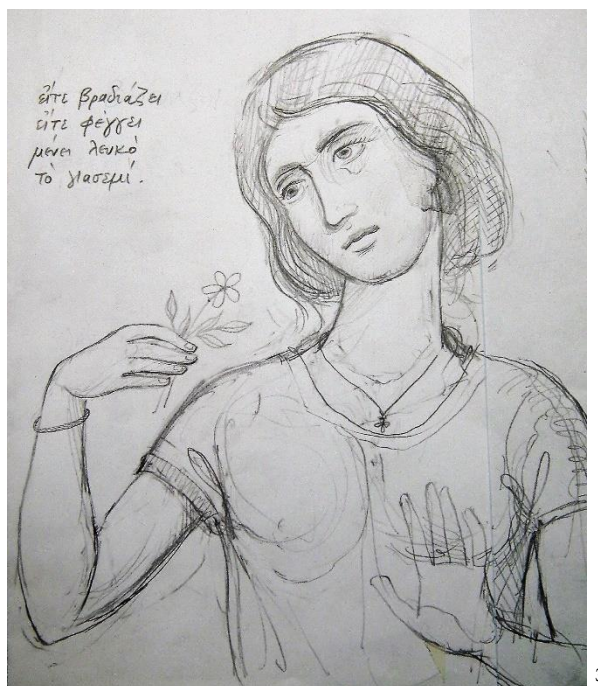
² ΣΤΑΥΡΟΠΟΥΛΟΥ Αλεξάνδρου Μ., *Η τέχνη της αγάπης*, έκδ. Ιεράς, Βασιλικής και Σταυροπηγιακής Μονής Αγίου Νεοφύτου, Κάνιστρο 4, Πάφος 1998, 82 σ.

οποίο ο Άγιος Ιωάννης της Κλίμακος απευθύνεται σε Αυτήν και επιθυμεί να την υμνήσει στον τριακοστό Λόγο του:

«Απάγγειλον ημίν ω καλή εν αρεταίς,
πού ποιμαίνεις τα πρόβατα;
πού κατασκηνοίς εν μεσημβρία;
Φώτισον ημάς, πότισον ημάς,
οδήγησον ημάς, χειραγωγήσον ημάς,
επειδή λοιπόν αναβαίνειν προς σε
βουλόμεθα· συ γάρ δεσπόζεις πάντων»

(Ιωάννης Σιναΐτης, Κλίμαξ, λ', ιη', PG 88. 1160B).

Ας ευχηθούμε, να γίνουμε όλοι άνθρωποι με την καλοσύνη ζωγραφισμένη στα πρόσωπά μας.

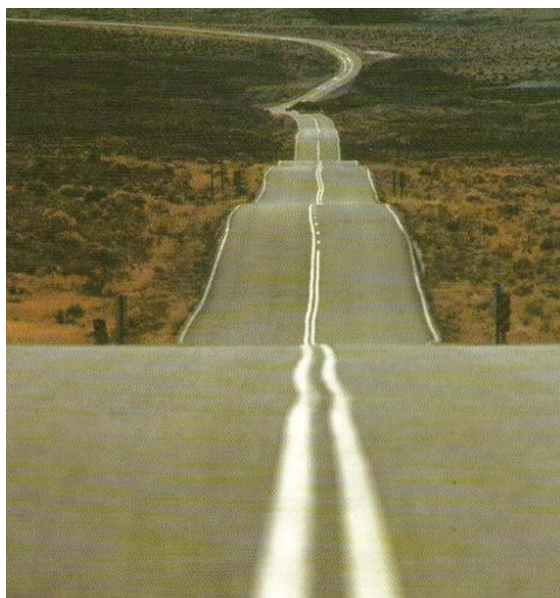

³ Σχέδιο Δημήτρη Χατζηαποστόλου από τη νέα ευθύνη, διπλό τεύχος 36-37/ Ιανουάριος – Ιούνιος 2017, σ. 23.

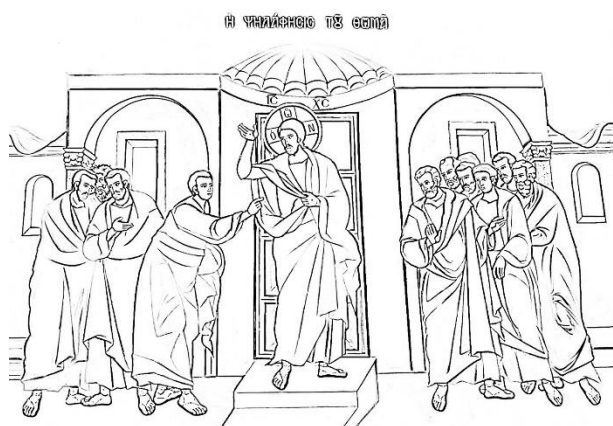
17. ΟΔΙΚΟΣ ΧΑΡΤΗΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΓΑΠΗ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΔΕΛΦΟ ΚΑΤΑ ΣΙΛΟΥΑΝΟ

Ποιμαντικές Σκέψεις

[Για πολλά ζητήματα σήμερα χρησιμοποιείται ο όρος *οδικός χάρτης* για να δρομολογήσει σειρά ενεργειών που θα ακολουθηθούν, ώστε να επιτευχθεί ένα τελικό αποτέλεσμα σε πρωτοβουλίες που αναλαμβάνονται για την επίλυση ζητημάτων πολιτικών, θρησκευτικών, κοινωνικών κ.ά. Υπάρχει άραγε ένας οδικός χάρτης για την αγάπη; Κατευθυντήριες γραμμές σίγουρα μπορούν να δοθούν από το Ευαγγέλιο της Κρίσεως (Ματθαίου 25,31-46), από τον Ύμνο της Αγάπης του Αποστόλου Παύλου (Α΄ Κορινθίους, 12,31-14,1) και άλλα κείμενα της Αγίας Γραφής και της χριστιανικής παραδόσεως. Όλα αυτά μπορούν να στοιχειοθετήσουν έναν χάρτη για μια τελικά άσκηση επί του εδάφους; Όλοι μας συνήθως δυσκολευόμαστε από μια άσκηση επί χάρτου να εκτελέσουμε την άσκηση επί του εδάφους. Από καιρό με απασχολεί το πώς της μεταβάσεως από την θεωρητική κατανόηση στην πρακτική εφαρμογή της αγάπης. Με πολλή, λοιπόν, ανακούφιση ανακάλυψα ένα οδηγητικό κατά την γνώμη μου κείμενο, που το λόγο για την αγάπη μπορεί να τον κάνει τελικά πράξη ελλόγιμη. Πρόκειται για ένα κείμενο που μάς οδηγεί, επί καθημερινής ρεαλιστικής βάσεως, στη πραγμάτωση της αγάπης. Έδώ, πράγματι, πρόκειται για μια οδική βοήθεια που σπεύδει να μάς προλειάνει ένα έδαφος που έχει αρκετές δυσκολίες προσπελάσεως (Αλέξανδρος Μ. Σταυρόπουλος.)]

Η αγάπη προς τον αδελφό μαρτυρείται περισσότερο από έναν συγκεκριμένο τρόπο ύπαρξης (που είναι εσωτερικός), παρά από τα καλά έργα (που είναι εξωτερικά). Κι αυτός ο τρόπος ύπαρξης είναι ένα ήθος βασισμένο στην ευφρόσυνη αποδοχή και την ταπεινή διακονία του αδελφού, στη γλυκύτητα και την ύπομονη στις σχέσεις, στην μέριμνα για τον άλλο. Αυτό πρακτικά σημαίνει να φροντίζουμε τον διπλανό, να μην τον κρίνουμε και να μη βάζουμε με το μυαλό μας το κακό για αυτόν, να μην τον πληγώνουμε ή να τον θλίβουμε –ούτε καν με την έκφραση του προσώπου μας– να μην επιβάλλουμε τη δική μας θέληση, να συμπονάμε τον άνθρωπο που άμαρτάνει ή που ύποφέρει. Αν οί περιστάσεις το επιβάλλουν, μπορούμε να κάνουμε μια παρατήρηση στον πλησίον με σκοπό όχι να τον εξουθενώσουμε, αλλά να τον διορθώσουμε αδελφικά, αντιμετωπίζοντας τις πράξεις που διαπράχθηκαν και όχι το πρόσωπο που τις διέπραξε, κι αυτό, έχοντας τη συνείδηση απελευθερωμένη από κάθε κακό συναίσθημα ή θυμό (π. Μαξίμου Έγκερ, *Κράτα τον νοῦ σου στον Άδη...* Ο Άγιος Σιλουανός και η ελπίδα της Βασιλείας, Έκδ. Εν πλω, Αθήνα 2009, σ.139-140).

Η ψηλάφηση του Θωμά

Στή γνωστή ιστορία τῆς φανερώσεως τοῦ Ἰησοῦ μετὰ τὴν Ανάσταση ἐνώπιον τῶν μαθητῶν (Ἰωάννου 20, 19-29) κάνει ἐντύπωση, ὅτι ἡ ταυτοποίηση καὶ ἡ ἀναγνώρισή Του γίνεται μὲ τὴν ἐπίδειξη τῶν πληγωμένων χειρῶν καὶ τῆς πλευρᾶς. Ὁ Ἰησοῦς ἀναγνωρίζεται ἀπὸ τὶς πληγές του. Καὶ ἐμεῖς σήμερα, οἱ μαθητές του, ἀναγνωρίζομαστε ἀπὸ τὰ τραύματα τῆς ζωῆς μας, καμωμένα ἀπὸ ἐμᾶς τοὺς ἴδιους ἢ πὺν προξένησαν ἄλλοι. Γί' αὐτὸ καὶ σπεύδουμε πρὸς ἴαση στὸν πληγωμένο θεραπευτὴ καὶ ἰατῆρα μας.

Εἶναι ἡ ἀμοιβαιότητα τρόπον τινὰ τῆς σωτηρίας πὺν προβάλλεται. Ὁ σῶζων Σωτὴρ καὶ οἱ σεσωσμένοι. Ἐδῶ δὲν ἰσχύει τὸ «ὁ τρώσας καὶ ἰάσεται» ἀλλὰ ὁ τρωθεὶς καὶ ἰάσεται. «Ἔτσι, ἐπειδὴ ὁ ἴδιος ὑπέφερε καὶ δοκιμάστηκε, μπορεῖ τώρα καὶ νὰ βοηθήσει αὐτοὺς πὺν δοκιμάζονται» (Ἑβραίους 2, 18)· («ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθεὶς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθήσαι»). Ἀντιμετωπίζουμε κατὰ κάποιον τρόπο τὴν ταυτοποίησή μας μὲ τὸν κωδικὸ ἀναγνώρισης: Δεῖξε μου τὰ τραύματά σου νὰ σοῦ πῶ ποιὸς εἶσαι!

Μνήμες Ασθμαίνουσες,

¹ Εικόνα ἀπὸ: https://antexoume.files.wordpress.com/2014/04/psilafisis_toy_thoma-cf83cebaceb1cf81ceb9cf86ceb9cebcceb1-1.jpg

² Ελωΐζου Θεμιστοκλέους, *Μνήμες Ασθμαίνουσες*, [Τεχνχώρος](#)

Ο άνθρωπος καθημερινά ακούει χίλιες δυο συμβουλές. Συνήθως αποφεύγει να τις ζητάει ή κι αν τις ζητήσει κάνει τελικά του «κεφαλιού» του! Παρ' όλα αυτά υπάρχουν σήμερα πάμπολλες υπηρεσίες παροχής συμβουλών. Στη σοφία τους οί λαοί είχαν πάντοτε ένα αποθεματικό συμβουλών που ως παροιμίες ή γνωμικά λειτουργούσαν θετικά και επανέφεραν τον άνθρωπο να λειτουργήσει με *σωφροσύνη*, να κάνει δηλαδή αυτά που πρέπει, όταν πρέπει (Σταυροπούλου 2008, σ. 88 κ.έ.). Σε στίχους και κείμενα που σφύζουν από σοφία και εκφραστική αρτιότητα προβάλλουν τὰ πρέποντα στὸν καιρὸ τὸν πρέποντα, ἀκόμα κι ὅταν ὁ καιρὸς δέν... ἐπιτρέπει. Ἀκόμα κι ὅταν ἡ περιορῶσα ἀτμόσφαιρα μᾶς προτρέπει μὲ στίχους γνωστοῦ τραγουδιστῆ νὰ ἔχουμε «γραμμένα στὰ παλιά μας τὰ παπούτσια τοῦ κόσμου τὰ πρέπει, τὰ θέλω, τὰ μή».

Εἶναι φορές που διερωτῶμαι ἂν αὐτὰ τὰ πρέπει τοῦ κόσμου διαφοροποιῶνται σύμφωνα μὲ τὸ ἂν ἀνήκουμε ἐξελικτικὰ σὲ διαφορετικὲς φάσεις ἡλικίας, σὲ διαφορετικὰ φύλα, κοινωνικὲς ομάδες, πολιτισμούς. Παρ' ὅλες τις ὑφιστάμενες ἀτομικὲς διαφορὲς καὶ τὴν ἐξατομικευμένη ἐφαρμογὴ τῶν γενικῶν ἀρχῶν καὶ ἀξιομάτων, πιστεύω ὅτι ὑπάρχουν περιθώρια μιᾶς «κατηγορικῆς προστακτικῆς» καὶ γενικευμένης ἐφαρμογῆς ἀποσταγμένης σοφίας στὴ βιοτὴ τῶν ἀνθρώπων κατὰ τις μεθελικιώσεις στὴ διάρκεια τῆς ζωῆς τους. Ἐπιτυχέστερη διατύπωση δὲν θὰ εὔρισκα γιὰ τὴν ἀντιστοιχία ἡλικιῶν καὶ τῶν ἐκάστοτε συνιστωσῶν τους ἀπὸ αὐτὴ που παρουσιάζεται σὲ παραινετικὸ ἀρχαῖο ἑλληνικὸ κείμενο (Λαζάρου 2016, σ. 100).

*Παῖς ὧν κόσμιος γίνου,
ἡβῶν ἐγκρατής,
μέσος δίκαιος,
πρεσβύτης εὐβουλος,
τελευτῶν ἄλυπος.*

Σὰν νότες πάνω σὲ μουσικὸ πεντάγραμμο ἠχοῦν οἱ ἀρετὲς που πρέπει νὰ κοσμοῦν τὴν περίοδο εἰσόδου μας σὲ κάθε νέα ἐνηλικίωση. Σὰν ἡ συμβουλή μιᾶς ἡμέρας νὰ ἀφορᾷ ὅλη μας τὴ ζωὴ. Οἱ ἀρετὲς δὲν εἶναι

γενικές και άοριστες αλλά έν-υπόστατες. Ὁ παῖς νὰ εἶναι κόσμιος, ὁ ἔφηβος ἐγκρατής, ὁ μεσήλικας δίκαιος, ὁ γέροντας σώφρων, κι αὐτὸς ποὺ πλησιάζει στὸ τέλος του νὰ μὴ λυπᾶται. Τὸν δρόμον τετέλεκε. Ἀπὸ ἡλικία σὲ ἡλικία ὠριμάζει καὶ τὴ βιώνει καθὼς πρέπει καὶ ταιριάζει.

Παραστατικὴ ζωγραφικὴ ἀπεικόνιση τῶν ἐξελικτικῶν φάσεων τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου (ὁ τροχὸς τοῦ χρόνου) βρίσκεται στὸν ἐν Μηλεαῖς Ἰ. Ν. Παμμεγίστων Ταξιαρχῶν Πηλίου (Παπαθεοδώρου 2009, Μπίστικα 2010).

Μπορεῖ ἀκόμα ὁ ἀνθρώπος νὰ βιώσει τὸ πέρασμά του ἀπὸ ἡλικία σὲ ἡλικία ἔτσι ὥστε νὰ ἔρχεται «εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ» (Ἐφεσίους 4, 13). Καθὼς μᾶς ἐπισημαίνει ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ Σιναΐτης: «Πᾶς τις ὀφείλει ὁ βαπτισθεὶς ἐν Χριστῷ, τὰς μεθελικιώσεις πάσας τὰς ἐν Χριστῷ φθᾶσαι· καὶ ταύτας εὐρεῖν καὶ μαθεῖν δύναται» (σύλληψις, γέννησις, βάπτισις, μεταμόρφωσις, σταύρωσις, ταφή, ἀνάστασις, ἀνάληψις). Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο καὶ ἡ πίστη μας θὰ συνακολουθεῖ σ' αὐτὴ τὴν ἐνηλικίωση καὶ θὰ ὠριμάζει (Χριστοδούλου 2015, σ. 91 κ.έ.).

Βιβλιογραφία:

- Γρηγορίου του Σιναΐτου, *Περί μεθελικιώσεων*, Φιλοκαλία τ. Δ', Έκδ. Αστήρ, σ. 63.
- Λαζάρου Άχ. Γ., «Η οίκουμενική διάσταση τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας. Τὸ παράδειγμά τῆς Claire Préaux»· περ. Ἀκτίνες 79^ο, Μάιος – Ἰούνιος 2010, ἀρ. 757, σ. 99-104.
- Μπίστικα Ἐλένης, Βιβλίο-προσκύνημα στὸν ναό τῶν Ταξιαρχῶν στὶς Μηλιές Πηλίου, *Ἡ Καθημερινή*, 9-1-2010, σ. 2.
- Παπαθεοδώρου Νικολάου Ἀθ., *Ὁ ναὸς τῶν Ταξιαρχῶν στὶς Μηλιές τοῦ Πηλίου*, Μηλιές 2009.
- Σταυροπούλου Ἀ. Μ., *Ποιμαντικὴ Γάμου καὶ Οἰκογενείας*, Έκδ. Ἀρμός, Ἀθήνα 2008, 180 σ.
- Χριστοδούλου Βασιλείου (π.), *Μείνε μαζί μας, βράδιασε*. Παρατηρώντας τὴν πρὸς Ἐμμαοὺς πορεία σὲ μία σύγχρονη ὁδό, Έκδ. Γρηγόρη, Ἀθήνα 2015, 181 σ.

20. ΜΕ ΑΦΟΡΜΗ ΤΗΝ ΑΝΑΣΤΑΣΗ

Με τὴν εὐκαιρία τῆς Ἀναστάσεως, σκεφτόμαστε συχνὰ πὼς ὁ ἄνθρωπος πρέπει νὰ βλέπει τὴ ζωὴ μὲ μία ὀλοκληρωμένη ματιὰ καὶ σὲ ὅλες τὶς φάσεις τῶν μεθελικιώσεων τῆς. Ξεκινᾶμε τὴ ζωὴ μας μὲ τὴ σκέψη καὶ τὴν ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ καὶ τὴ συνέργεια τῶν γονέων μας. Διερχόμαστε ὅλες τὶς ἡλικίες, τὴ μία μετὰ τὴν ἄλλη, μέχρι τὴν ποθητὴ ἀνάσταση, ἀκολουθώντας τὸν Ἰησοῦ. Οἱ ἄνθρωποι στέκονται κάθε φορὰ συλλογιζόμενοι τὸ βάρος ἀπὸ τὰ μελλούμενα. Χρειάζεται πάντα νὰ ὀπλίζονται μὲ τὴν ἀναγκαίᾳ ἐμπιστοσύνη σ' Αὐτὸν ποὺ τοὺς ὑποδεικνύει τὸν ἐπόμενο σταθμὸ ποὺ δὲν εἶναι τὸ τέλος ἀλλὰ ἓνα πέρασμα. Ἕνα **Πάσχα** δηλαδὴ ποὺ διαπερνᾶ τὴ ζωὴ μας ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον.

Τὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ, ἀλιευμένο στὸ διαδίκτυο καὶ μεταφρασμένο ἀπὸ μᾶς, ἄς εἶναι ἓνα παράδειγμα ποὺ διαζωγραφίζει τὶς παραπάνω σκέψεις.

Πάσχα 2013

ΣΥΖΗΤΗΣΕΙΣ ΒΑΘΟΥΣ...

Δύο μωρὰ συζητοῦν πρὶν ἀπὸ τὸν ἐρχομὸ τους στὸν κόσμο

Πολὺ ὠραία μεταφορά, πολὺ βαθύτερη ἀπ' αὐτὴν ποὺ θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ σκεφτεῖ ἐκ πρώτης ὄψεως.

Πάνω στὸ πολὺ λεπτὸ ζήτημα τῆς ζωῆς ἐπὶ τῆς γῆς καὶ μετὰ θάνατον, δὲν βρῆκα ποτὲ ὠραιότερο παράδειγμα, πιὸ ὁμορφὴ ἱστορία ἀπ' αὐτὴν ποὺ θὰ σᾶς διηγηθῶ ἀμέσως μετὰ.

Διαβάστε το! Θὰ δεῖτε, τὸ βρῆκα τόσο ὁμορφο ὅσο καὶ στοχαστικό· μᾶς προκαλεῖ σὲ σκέψεις.

- **Μωρό 1:** Καί σὺ πιστεύεις στὴ ζωὴ μετὰ τὸν τοκετό;
- **Μωρό 2:** Βεβαίως, εἶναι προφανές ὅτι ὑπάρχει ζωὴ μετὰ τὸν τοκετό. Εἴμαστε ἐδῶ γιὰ νὰ γίνουμε δυνατοὶ καὶ νὰ ἐτοιμαστοῦμε γι' αὐτὸ ποὺ μᾶς περιμένει μετὰ.
- **Μωρό 1:** ...Ὅλο αὐτὸ εἶναι ἀνόητο. Δὲν ὑπάρχει τίποτε μετὰ τὸν τοκετό! Σὲ τί θὰ ἔμοιαζε μίᾳ ζωῇ ἔξω ἀπὸ τὴν μήτρα;
- **Μωρό 2:** Ἦε καλὰ, ὑπάρχουν πολλές ἱστορίες σχετικὰ μὲ «τὴν ἄλλη ὄχθη»... Λένε, ὅτι, ἐκεῖ κάτω, ὑπάρχει πολὺ φῶς πολλὴ χαρὰ καὶ πολλές συγκινήσεις. Χιλιάδες πράγματα ποὺ μᾶς περιμένουν νὰ ζήσουμε... Γιὰ παράδειγμα, φαίνεται ὅτι ἐκεῖ κάτω θὰ τρῶμε μὲ τὸ στόμα μας.
- **Μωρό 1:** Μά, τί μου λὲς τώρα... Ἔχουμε ἓναν ὀμφάλιο λῶρο καὶ αὐτὸς εἶναι ποὺ μᾶς τρέφει. Ὅλος ὁ κόσμος τὸ ξέρει. Δὲν τρεφόμαστε ἀπὸ τὸ στόμα! Καί, σίγουρα, δὲν ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποὺ γύρισαν ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἄλλη ζωὴ. Λοιπὸν, ὅλα αὐτὰ, εἶναι ἱστορίες ἀφελῶν προσώπων. Ἡ ζωὴ τερματίζεται ἀπλὰ στὸν τοκετό. Ἔτσι εἶναι, πρέπει νὰ τὸ παραδεχτοῦμε.
- **Μωρό 2:** Ἦε, καλὰ. Ἐπίτρεψέ μου νὰ σκεφθῶ διαφορετικά. Ἔνα εἶναι βέβαιο, χωρὶς νὰ γνωρίζω πῶς θὰ εἶναι ἡ ζωὴ μετὰ τὸν τοκετό, πιστεύω ὅτι στὴ συνέχεια θὰ δοῦμε τὴν μητέρα μας καὶ θὰ μᾶς φροντίζει.
- **Μωρό 1:** «Μητέρα»; Θεὸς νὰ πεῖς ὅτι πιστεύεις σὲ «μητέρα»; Ἄ! Καὶ ποῦ βρίσκεται;
- **Μωρό 2:** Μὰ παντοῦ, βλέπεις πολὺ καλὰ! Εἶναι παντοῦ γύρω μας! Ἀπὸ αὐτὴν ἔχουμε γίνει καὶ χάριν αὐτῆς ζοῦμε. Χωρὶς αὐτὴν, δὲν θὰ ἦμασταν ἐδῶ.
- **Μωρό 1:** Αὐτὸ εἶναι παράλογο! Δὲν ἔχω δεῖ ποτὲ καμία μητέρα. Εἶναι λοιπὸν προφανές ὅτι δὲν ὑπάρχει.
- **Μωρό 2:** Δὲν συμφωνῶ. Αὐτὸ εἶναι ἡ ἀποψή σου, γιατί, μερικὲς φορὲς ὅταν ὅλα ἡρεμοῦν, μποροῦμε νὰ τὴν ἀκούσουμε νὰ τραγουδάει. Μποροῦμε νὰ τὴν αἰσθανθοῦμε ὅταν θωπεύει τὸν κόσμο μας. Εἶμαι βέβαιος ὅτι ἡ Ἀληθινὴ ζωὴ μας θὰ ἀρχίσει μετὰ τὸν τοκετό...

Ἡ παραπάνω συζήτηση συναντᾷ τὴ σκέψη ὅτι δὲν εἴμαστε παρὰ περαστικοὶ πάνω στὴ γῆ καὶ ὅτι ἡ ἀληθινὴ μας ζωὴ βρίσκεται ἀλλοῦ («ἡ ζωὴ ὑμῶν κέκρυπται σὺν τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Θεῷ», Κολοσσαεῖς 3, 3). Ἐδῶ στὴ γῆ μαθητεύουμε στὸ «σχολεῖο» τῆς ζωῆς, κάνουμε τὴν πρακτικὴ μας ἀσκηση...

*«Σαρκὶ ὑπνώσας ὡς θνητός,
ὁ βασιλεὺς καὶ Κύριος,
τρίημερος ἐξανέστης,
Ἄδὰμ ἐγείρας ἐκ φθορᾶς,
καὶ καταργήσας θάνατον.
Πάσχα τῆς ἀφθαρσίας,
τοῦ κόσμου σωτήριον».*

(Εξαποστειλάριον, πριν από τους Αίνους του Ὁρθρου της Κυριακῆς του Πάσχα).

Ο Πρίγκιπας με τα κρίνα.
Τμήμα τοιχογραφίας (Ανάκτορα Κνωσού).

Δεν ξέρω γιατί και πώς, ο Πρίγκιπας με τα κρίνα των Ανακτόρων της Κνωσού μου φέρνει στο νου τον Αναστημένο Χριστό, που η Μαρία η Μαγδαληνή τον εξέλαβε σαν τον κηπουρό που θα μπορούσε να την πληροφορήσει για το πού είχαν εναποθέσει τον Κύριό της (Ιωάννου 20, 11-18). Γνωρίζω και από προσωπική εμπειρία, ότι τα ιστορικά δεδομένα μεταγράφονται σε προσωπική ιστορία, όταν στο δρόμο μας τυχαίνει – «τυχαίνει» πράγματι; - να συναντήσουμε ή μάλλον να μας συναντήσει ο ίδιος ο Χριστός.

Πέρα από την κοινή αντίληψη που μοιραζόμαστε με τους άλλους πιστούς – αυτό που ονομάζουμε εκκλησιαστική συνείδηση– ο καθένας από εμάς πλάθει συγχρόνως και τη δική του εκδοχή και σχηματίζει τη δική του, την πιο καταδική του εικόνα, για το πρόσωπο που είναι το υπέρ παν πρόσωπο που συνάντησε στη ζωή του. Η «Μεγάλη Ιστορία» συναντά την δική του «μικρή ιστορία». Δεν αποκλείεται, λοιπόν, ο Πρίγκιπας με τα κρίνα, κατά θείαν παραχώρηση... να καθιστά αυτή την Παρουσία πιο οικεία σε μια δεδομένη στιγμή του βίου του – χρονική συγκυρία – και εξαρτάται ασφαλώς και από την οπτική γωνία από την οποία θεωρεί τα πράγματα.

Αυτές οι προσωπικές θεωρήσεις οδηγούν τελικά σε ανεπίτρεπτες ταυτίσεις ή διευκολύνουν τα περάσματα και οδηγούν σε διεξόδους; Νομίζω ότι συμβαίνει το δεύτερο.

Πολλές φορές μας παραξενεύει ο τρόπος που «εισπράττουμε» τα βιβλικά κείμενα. Είναι σαν τα κείμενα να θέλουν να μας προσεγγίσουν με μια άλλη κρυμμένη εκδοχή τους. Σαν να επιδιώκουν να μας μεταδώσουν ένα κρυμμένο νόημά τους. Ή ακόμα να μας αποκαλύψουν κάτι διαφορετικό απ' αυτό που συνήθως μας έχει παραδοθεί. Δεν εννοώ ότι διαθέτουμε κάποιον μυστικό κώδικα επικοινωνίας μαζί τους αλλά ότι έχουμε την αίσθηση μιας πρόκλησης να τα αντιληφθούμε διαφορετικά. Να ανακαλύψουμε κάποια κρυφή «ειρωνεία» που κρύβουν, κάποιο «υπονοούμενο» που μας κάνει να υποπτευθούμε ότι στη συγκυρία των γεγονότων κάπως αλλιώς πρέπει να κατανοηθούν ή να ερμηνευθούν αυτά τα κείμενα. Ας φέρω ως παράδειγμα το αποστολικό ανάγνωσμα της Κυριακής των Μυροφόρων, όπου ο λόγος για την τοποθέτηση των επτά διακόνων με αποστολή «*διακονεῖν τραπέζαις*» (Πράξεις 6, 1-7).

Το ανάγνωσμα αυτό αναφέρεται συγκεκριμένα στη γνωστή διαμαρτυρία των ελληνόφωνων πιστών εναντίον των εβραιοφώνων, ότι στην καθημερινή διανομή των τροφίμων δεν φρόντιζαν τις ελληνόφωνες χήρες όσο έπρεπε. Τότε, με πρωτοβουλία των δώδεκα αποστόλων και με δημοκρατικές διαδικασίες, ορίστηκαν κατόπιν εκλογής, επτά άνδρες με καλή φήμη, γεμάτοι από τη σοφία του Αγίου Πνεύματος για να αναλάβουν αυτό το έργο.

Αυτή η διαφορετική ή παράδοξη για μερικούς προσέγγιση κειμένων της Αγίας Γραφής στην οποία αναφέρθηκα, πέρασε αστραπιαία σαν σκέψη πριν λίγες ημέρες σε συζήτησή μου με τον υπάλληλο της Τράπεζας που συναλλάσσομαι. Ο λόγος μαζί του για το βάρος των υποχρεώσεών του, την ευθύνη και το φόρτο της δουλειάς, τα χρέη, τα δάνεια, τις δοσοληψίες, την υπευθυνότητα έναντι των ανωτέρων του, την εξυπηρέτηση των πελατών. Βέβαια, η αποστολή των Τραπεζών κινείται σε άλλα επίπεδα, εξυπηρετεί άλλα συμφέροντα, άλλα κεφάλαια και εξασφαλίζει την κίνηση του χρήματος, έτσι ώστε να μην υπάρχουν απώλειες αλλά επιπρόσθετα οι συναλλαγές να καταλήγουν σε αισθητά κέρδη του τραπεζικού συστήματος. Όσο για τους καταθέτες «ας τους να κουρευονται» (hair cut), όταν χρειασθεί κάτι τέτοιο κι ας χάσουν αποταμιεύσεις μιας ζωής. Ας εκταμίευαν όσο ήταν καιρός κι ας πρόβλεπαν τους ελέγχους των κεφαλαίων (capital controls). Ας πρόσεχαν...

Στοχαζόμουν, λοιπόν, και έλεγα μέσα μου: **αν** είναι ή ήταν αναγκαίες οι Τράπεζες και οι Τραπεζίτες εφόσον ακόμη και ο Κύριος κάπου τους αισθάνεται ως αναγκαίο κακό¹, **γιατί να μην** εργάζονται τουλάχιστον προς το κοινόν συμφέρον και εκείνων που τους εμπιστεύονται τα χρήματά τους ή τις ελπίδες τους για την επίτευξη κάποιων στόχων τους, όταν διαπραγματεύονται ένα δάνειο ή την απόσβεση χρεών τους; Μπορεί, στο δημόσιο βίο, τα λειτουργήματα που εμπιστευόμαστε στους πολίτες να λειτουργούν ως διακονήματα, ως διακονίες που να εξυπηρετούν τα καλά και συμφέροντα όλων εκείνων που απευθύνονται σ' αυτές τις υπηρεσίες; Ο πειρασμός όλων αυτών που κατέχουν αυτές τις θέσεις-κλειδιά είναι αντί να είναι (εξ)υπηρετικοί και να υπηρετούν τις ανάγκες των ανθρώπων, να μεταμορφώνονται σε εξουσίαν έχοντες και κατέχοντες, λησμονώντας το διακονεῖν.

Όσο παράδοξη κι αν είναι η ερμηνευτική μου παρέκκλιση της έκφρασης «**διακονεῖν τραπεζαίς**», είναι καιρός να στοχαστούμε πώς το πνεύμα που πρέπει να κυριαρχεί ακόμα και στις τραπεζικές συναλλαγές θα γίνει ένα **πνεύμα διακονίας**. Η παιδαγωγική αρχή της μεταφοράς μάθησης μπορεί να είναι καθοδηγητική στο να μεταφέρουμε πρακτικές της αρχέγονης Εκκλησίας αλλά και της σύγχρονης, σε όλες τις εκφάνσεις της καθημερινής μας ζωής, αρκεί να μαθητεύουμε στις **ευαγγελικές αρχές** που οι εφαρμογές τους καθιστούν τον βίο ανετότερο και κυριολεκτικά πιο ανθρώπινο.

Γένοιτο !

«Τὰ ἀγαθὰ κοπῆ... ἢ κόποις κτῶνται» ;

¹ Πρβλ. την παραβολή των ταλάντων (Ματθαίου 25, 27-Λουκά 19, 23. Βλ. και Ματθαίου 21, 12).

Ποιμαντικές σκέψεις

Γνωρίζουμε όλοι τη μέριμνα της Πολιτείας αλλά και της ιδιωτικής πρωτοβουλίας για την ασφάλιση των βιβλίων και την φύλαξή τους σε Δημόσιες Δημοτικές και Ιδιωτικές Βιβλιοθήκες. Στα βιβλία μεταξύ άλλων είναι αποτυπωμένη η πολιτιστική κληρονομιά της ανθρωπότητας, που οφείλουμε να διαφυλάξουμε. Εξ ου και η περισσή φροντίδα που επιδεικνύεται. Βλέπουμε ότι με την τεχνολογική εξέλιξη λαμβάνεται ιδιαίτερη φροντίδα διαφυλάξεως των κειμένων και σε ψηφιακή μορφή, η οποία μάλιστα βοηθάει και στην ταχύτερη ή και ταχύτατη ανάγνωση και μελέτη τους.

Αν οφείλουμε να δείξουμε ζήλο, φροντίδα και αγάπη προς τα βιβλία, τον ίδιο τουλάχιστον ζήλο οφείλουμε να επιδιώκουμε και να επιδεικνύουμε και προς το βιβλίο της ζωής μας, γιατί με βιβλίο και μάλιστα χειρόγραφο παρομοιάζει τη ζωή μας ο Αββάς Ισαάκ ο Σύρος (*Ασκητικοί Λόγοι*, Εκδ. Αστήρ, Αθήνα, 1961, σ.145-146).

Ας δούμε όμως τι ακριβώς μας λέγει ο Αββάς:

«Η πολιτεία τούτου του κόσμου είναι παρομοία με τα γράμματα τα ευρισκόμενα εις τα σχέδια, και όταν τις θέλει και επιθυμεί, προσθέτει εις αυτά, ή αφαιρεί, ή κάμνει εναλλαγή των γραμμάτων· η πολιτεία όμως των μελλόντων πραγμάτων είναι παρόμοια με τα χειρόγραφα εκείνα, τα οποία εγράφησαν καθαρώς και εσφραγίσθησαν δια της βασιλικής σφραγίδος, εις τα οποία ούτε να προσθέσει τις δύναται, ούτε να αφαιρέσει τι. Εν όσω λοιπόν είμεθα επιδεκτικοί αλλοιώσεως, ας προσέχωμεν εις εαυτούς· και εν όσω εξουσιάζομεν εισέτι το χειρόγραφον της ζωής ημών, το οποίον εγράφη δια των ιδίων ημών χειρών, ας αγωνισθώμεν να κάμωμεν εις αυτό προσθήκην καλής πολιτείας, και ας απαλείψωμεν εξ αυτού τα ελαττώματα της πρώτης ημών διαγωγής»

(Αββάς Ισαάκ ο Σύρος).

Όσο ζούμε λοιπόν μπορούμε να το βελτιώνουμε και «να κάμωμεν εις αυτό προσθήκην καλής πολιτείας» μέχρις ότου ο Κύριος το σφραγίσει τελειωτικά για να το ανοίξει εν καιρώ και να μας κρίνει «εκ των γεγραμμένων εν τοις βιβλίοις κατά τα έργα» μας, την ημέρα της Κρίσεως (βλ. *Αποκάλυψη* 20,12). Αν θελήσουμε τώρα να κάνουμε μία ψηφιακού

τύπου παρομοίωση, θα υποστηρίζαμε, ότι το πρώτο χειρόγραφο, το επιδεχόμενο αλλαγές, είναι ένα ζωντανό κείμενο (Word), ενώ το δεύτερο, το σφραγισμένο είναι ένα κείμενο «παγωμένο» (pdf), κείμενο, δηλαδή, χωρίς δυνατότητα αλλαγών .

Εμείς, ευχόμαστε, στην Κρίση εκείνη να βρεθεί γραμμένο το όνομά μας στο βιβλίο της ζωής (Αποκάλυψη, 13,8 και 20,15). Γένοιτο!

Προς ώρας: «Ας μάθουμε να αφηνόμαστε στον Χριστό, όπως η κλωστή περνιέται από τη βελόνα και αφήνεται σε αυτή σε τέλειο βαθμό. Τότε ο Χριστός παίρνει τη βελόνα και, πάνω στον καμβά της Ιστορίας, υφαίνει το υπέροχο εργόχειρο του βίου ενός εκάστου από εμάς, που εν μέρει το θαυμάζουμε εδώ, το απολαμβάνουμε όμως πλήρως στη βασιλεία του» (Αρχιμ. Εφραίμ Τριανταφυλλόπουλου, «Φωνή Κυρίου» (ΦΚ), 9 Απριλίου 2017, σ. 59, βλ. και ΦΚ 26 Μαρτίου 2017, σ. 50).

Τέλος, να σημειώσουμε ότι η σύγκριση του βίου μας ως κεντημένου υφάσματος απαντάται συχνά. Μου έκανε εντύπωση μια χαρακτηριστική φράση του γερμανού φιλοσόφου Άρτουρ Σοπενχάουερ (1788-1860): «ο καθένας μας στο πρώτο μισό της ύπαρξής του βλέπει το κεντημένο ύφασμα από την καλή του όψη. Στο δεύτερο μισό το εξετάζει από την ανάποδη· αυτή η δεύτερη είναι λιγότερο όμορφη, πλήν όμως πιο διδακτική, γιατί επιτρέπει να αναγνωρίσουμε την πλοκή των νημάτων».

Κι ας μην ξεχνάμε, καθώς λέγει ο ποιητής ότι «σε μια μονάχα ημέρα ζω της ζωής μου ολάκερης τον κύκλο» (Δημήτρη Γκενάκου, *Σκαριφήματα Σελίδων Ζωής*, Αθήνα 2015, σ. 10), σαν *mutatis mutandis* η οντογένεση (ημέρας οδός) να επαναλαμβάνει την φυλογένεση ... (ολάκερη ζωή).

Στη συζήτηση, δύο ηλικιωμένοι φίλοι ενδιαφέρονταν για τις ασχολίες τους. Πως πέρασαν τελικά την ημέρα τους και με τι απασχολούνταν. Ο ένας διηγείτο λέγοντας ότι ασχολείται με τα συνηθισμένα καθημερινά πράγματα: ψώνια, λίγο διάβασμα, καμιά φορά επίσκεψη στα ΚΑΠΗ και άλλα τέτοια. Ο άλλος απάντησε βαθυστόχαστα ότι τον ενδιαφέρουν οι έρευνες.

Στα επόμενα ερωτήματα του ενός ο άλλος δίσταζε να αποκαλύψει το αντικείμενο των ερευνών του. Ο ερωτών ζηλότυπα, φανταζόμενος ότι ο άλλος συνέχιζε τις επιστημονικές του ερευνητικές προσπάθειες που επεδίδετο στη μάχιμη περίοδο της ζωής του, επέμενε στις ερωτήσεις του μέχρι της τελικής αποκαλύψεως του ερευνητικού μυστικού.

Τελικά ο μυστικοπαθής φίλος υπέκυψε και θέλησε να συμμαρτυρήσει το μυστικό του: εις τι συνίστατο δηλαδή η ερευνητική προσπάθεια από φυλακής πρωίας μέχρι νυκτός. Να, του είπε: το πρωί ψάχνω να βρω που άφησα την οδοντοστοιχία μου ξεχασμένη· στη συνέχεια αναζητώ τα κλειδιά του σπιτιού για να βγω να ψωνίσω· μετά τα κλειδιά του αυτοκινήτου, ευτυχώς οδηγώ ακόμα. Μετά τριγυρνάω για να ανακαλύψω που πάρεκα το αυτοκίνητο. Γυρνώντας ψάχνω που άφησα τα ψώνια, και ούτω καθεξής μέχρι να περατωθεί το ατελείωτο... ταξίδι και ψάξιμο μιας ολόκληρης ημέρας μέσα στη νύχτα.

Ο συνομιλητής εξεπλάγη για το εύρος των ερευνητικών απασχολήσεων του φίλου του και ησύχασε που δεν συνέχιζε τα φιλόδοξα, όπως παλιά, ερευνητικά σχέδια. Βλέπετε οι άνθρωποι ζηλεύουμε και ανταγωνιζόμαστε.

Πάντως οφείλουμε να ομολογήσουμε, ότι αυτό το ψάξιμο, όταν δεν βρίσκουμε αυτό που έχουμε ανάγκη εκείνη την στιγμή που το θέλουμε, μας δημιουργεί τεράστιες ψυχολογικές δυσκολίες, αισθήματα απαξίωσης

του εαυτού μας, κατηγορίες δίκαιες ή και άδικες για έλλειψη τάξεως στα χαρτιά μας και στη ζωή μας, προθέσεις μεταμέλειας για το μέλλον, υποσχέσεις αλλαγής, ταξίματα σε αγίους ικανούς να φανερώσουν τα κεκρυμμένα ελπίζοντας ότι «οὐ γὰρ ἐστὶ κρυπτόν ὃ οὐ φανερόν γενήσεται» (Λουκά 8, 17)! Βλέπετε το ψαχτήρι στον υπολογιστή μας ή το κινητό μας δεν μπορεί να βοηθήσει, ακόμα τουλάχιστον, τις αναζητήσεις μας αυτού του τύπου καίτοι υπάρχουν και κάποιες συσκευές (gadgets) που ανταποκρίνονται, όπως και για τα τηλέφωνα τα φορητά προβλέπεται πλήκτρο ανάγκης. Το χειρότερο από όλα σ' αυτές τις περιπτώσεις των αναζητήσεων είναι να έχουμε εμείς την εντύπωση ή και οι άλλοι ότι εμείς σαν άνθρωποι «τα έχουμε χαμένα» και όχι μόνο ότι βρισκόμαστε σε αναζήτηση χαμένων αντικειμένων, που στο κάτω κάτω για την αναζήτησή τους θα μπορούσαμε να απευθυνθούμε και σε ένα Γραφείο απολεσθέντων αντικειμένων!

Είναι περιττό να μιλήσουμε για την χαρά που κάνουμε όταν βρίσκουμε τα χαμένα. Κι αυτό το συναίσθημα είναι δικαιολογημένο και μαρτυρείται και από τον Κύριο στα Ευαγγέλια, όταν αναφέρεται στην χαρά του ανθρώπου εκείνου τη στιγμή που ανευρίσκεται **το απολωλός πρόβατο** αλλά και στην χαρά που γίνεται στον ουρανό «ἐπὶ ἐνὶ ἁμαρτωλῶ μετανοοῦντι». Ἡ στη χαρά της γυναίκας που έχασε **μια δραχμή** και την βρίσκει και θέλει να συν-χαρούν και οι γειτόνισσες της, όπως το ίδιο συμβαίνει με τους φίλους εκείνου που έχασε το πρόβατο. Στο ίδιο κεφάλαιο το 15°, ο ευαγγελιστής Λουκάς αναφέρεται στον **υιό και αδελφό**, που «ἀπολωλώς ἦν καὶ εὐρέθη» και γι αυτό «εὐφρανθῆναι δὲ καὶ χαρῆναι ἔδει». Ἡ χαρά είναι συμμετοχική, μοιράζεται. Ἡ λύπη ασφαλώς για τα «χαμένα» και αυτή δικαιολογείται. Ἐξ ου και η ανησυχία όσο τα χαμένα μένουν αφανέρωτα.

Ἄν θελήσουμε τώρα να μεταβούμε και σε ἄλλη περιοχή απολεσθέντων και ψάξουμε για λίγο, βρίσκουμε ότι και η **πίστη**, μερικές ή πάμπολλες φορές, μπορεί να θεωρηθεί ως αντικείμενο που μπορεί να απολεσθεί. Ἀκούτε συχνά την έκφραση «έχασα την πίστη μου» είτε για θρησκευτική πίστη πρόκειται είτε ἀκόμη και για την πίστη ως εμπιστοσύνη μεταξύ των ανθρώπων.

Ἄς μείνουμε ὅμως στην πράξη. Τι είναι η πίστη για να την χάσεις; Μου είχε κάνει εντύπωση η απάντηση του ποιητή Ράινερ Μαρία Ρίλκε, όταν ο νεαρός ποιητής με τον οποίο αλληλογραφούσε του ανακοίνωσε ότι είχε χάσει την πίστη του στο Θεό. Του διαμήνυσε στο επόμενο γράμμα: «τι

είναι η πίστη για να την χάσεις, ένα πετραδάκι που έβαλες στην τσέπη σου και σου γλίστρησε κι εχάθη; Εδώ για να βρεις την πίστη παλεύεις μια ολόκληρη ζωή». (παραθέτω από μνήμης αναφερόμενος στο βιβλίο του Γράμματα σ' ένα νέο ποιητή). Θα μπορούσα, όμως, να προσθέσω: κι αν την εύρεις;

Είναι λοιπόν δικαιολογημένο το ερώτημα που θέτει ο Ιησούς για το αν ερχόμενος ο Υιός του ανθρώπου θα βρει την πίστη στη γη: « πλὴν ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐλθὼν ἄρα εὕρησει τὴν πίστιν ἐπὶ τῆς γῆς;» (Λουκά 18, 8).

Εμείς, θεωρούμε το γεγονός της πίστεως ως αυτονόητο, αυταπόδεικτο και τέλειο απ' αρχής. Η πίστη όμως αυξάνεται (2 Κορινθίους 10, 15· 2 Θεσσαλονικείς 1, 3) και απαιτεί αγώνα, στον οποίο ο απόστολος Παύλος προτρέπει τον Τιμόθεο: «σὺ δὲ ὡς ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ... ἀγωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς πίστεως» (2 Τιμοθέου 6, 12). Απαιτείται αγώνας που χαρακτηρίζεται καλός **και** προσοχή **και** συνεχής κοινωνία **και** επι-κοινωνία με τον παρέχοντα την πίστη Κύριο. «Βοήθει ἡμῖν τῆ ἀπιστία», αναφωνούμε. Δείξε μου εμπιστοσύνη για να σε εμπιστεύομαι και να συνεχίσω με πιστότητα να σε ακολουθώ και να είμαι σίγουρος ότι δεν θα σε χάσω τώρα που σε βρήκα. Άλλωστε η πίστη δεν είναι μόνο δική μου απόφαση¹. Ένα είναι βέβαιο, ότι ο ευρὼν αμειψθήσεται... και η χαρά θα είναι μόνιμη χωρίς να μπορεί κανένας να μας την αφαιρέσει.

Κι όσο για τις λύπες και τις στενοχώριες που ακολουθούν για πράγματα που χάνουμε και δεν τα βρίσκουμε «μικρό το κακό»... Άλλωστε στον αγώνα και τον πόλεμο τον καθημερινό που κάνουμε δικαιολογούνται και κάποιες παράπλευρες απώλειες... Αυτό, όμως, δεν θα απαλύνει τον πόνο που μας διακατέχει για την απώλεια πραγμάτων και προσώπων². Άλλωστε, όπως πολύ καλά γνωρίζουμε, με μια μάχη δεν χάνεται και ένας πόλεμος.

¹ Προβλ. το πασχαλινό διήγημα του Χρήστου Χωμενίδη, Η πίστη είναι απόφαση, στις τέχνες και γράμματα της «Καθημερινής», την Κυριακή του Πάσχα 8 Απριλίου 2018, <http://www.kathimerini.gr/957698/article/politismos/vivlio/h-pisth-einai-apofash>

² Βλ. το βαθυστόχαστο κείμενο Απώλειες του παλαιού φοιτητού μας και δόκιμου συγγραφέα πατρός Κωνσταντίνου Καλλιανού: <http://www.parathemata.com/2017/09/blog-post.html>

Έχει ο τροχός... γυρίσματα

Πράγματι, ήταν σημαντική εκείνη η στιγμή, όταν ο άνθρωπος επινόησε τον τροχό. Τα πράγματα άρχισαν να τρέχουν... Ξέφυγαν από τη στατικότητα τους και οι άνθρωποι δρόμο παίρνουν δρόμο αφήνουν. Το ζήτημα που προέκυψε αργότερα ήταν το πόσο γρήγορα θα μπορούσαν να κινούνται. Ποια κινητήρια δύναμη, ενέργεια θα χρησιμοποιούσαν για τις μετακινήσεις τους: τους μύς τους, ζώα, ατμό, πετρέλαιο, βενζίνη ηλεκτρισμό, ακόμη και ατομική ενέργεια. Ο τροχός, ρόδα είναι και γυρίζει. Για να γυρίσει, όμως, χρειάζεται κάποια ενέργεια.

Ο τροχός, οι τροχοί δεν χρησιμοποιήθηκαν μόνο σε οριζόντιες κατευθύνσεις. Χρησίμευσαν και για κάθετες ανυψώσεις και καθόδους. Παντού, δηλαδή, όπου ο άνθρωπος θέλησε να δώσει κίνηση: σε αεροπλάνα, σε βαπόρια, σε ανελκυστήρες, σε κυλιόμενες σκάλες, σε ρολόγια κ.λπ. Οι άνθρωποι δεν άφησαν ανεκμετάλλευτη με κανένα τρόπο την τόσο αρχαία ανακάλυψή τους. Οι σύγχρονοί μας δεν ανακαλύπτουν... εκ νέου τον τροχό, αλλά σκαρφίζονται καινούριους τρόπους εφαρμογής του. Και μιας και είναι μεταφορικό μέσο χρησιμοποιούν και μεταφορικά την έννοια για ποικίλου τύπου εφαρμογές.

Λένε για κάποιον που δεν «παίζει» και τόσο σημαντικό ρόλο σε μια υπόθεση, ότι είναι «ο τελευταίος τροχός της αμάξης». Αναφέρονται στον τροχό του χρόνου, της ζωής (βίου), της ιστορίας, τον τροχό του λούνα πάρκ, των χρωμάτων, της ρουλέτας, της τύχης. Ο τελευταίος θεωρείται ως σύμβολο της αβεβαιότητας των ανθρωπίνων πραγμάτων, της ανθρώπινης μοίρας. Σε αυτήν την περίπτωση οι άνθρωποι ελπίζουν ότι θα αλλάξει κατά κάποιον τρόπο η τύχη τους: που θα πάει, θα γυρίσει κι ο τροχός. Άλλωστε όλα αυτά έχουν αποτυπωθεί και σε στίχους λαϊκών τραγουδιών. Γι' αυτό οι άνθρωποι σπεύδουν παραμονές του νέου χρόνου, αλλά και πολλές άλλες ημέρες να «παίξουν» για να βρουν την τύχη τους. «Παίζουν εν οὐ παικτοῖς»!

Ρόδα, λοιπόν, είναι και γυρίζει. Θα αλλάξει η τύχη και ο τροχός θα μεταφέρει ανεκύνοντας από ανεκμετάλλευτα μεταλλεία ανέλπιστους θησαυρούς, σαν εκείνον τον τροχό του μηχανήματος που μετέφερε στην επιφάνεια μόλυβδο στο παλιό ορυχείο του Λαυρίου. Η λειτουργία του σταμάτησε το 1992¹.

Η τύχη μας, λοιπόν, εναποτίθεται σ' έναν τροχό, από το γύρισμα του οποίου και εξαρτάται; Τι είναι άλλωστε τύχη; Μια αναγκαιότητα για να λειτουργήσουν τα ανθρώπινα πράγματα; Ή όπως έλεγε μια φίλη, η τύχη είναι

στα χέρια ενός Θεού που ενεργεί μεν αλλά επιθυμεί να παραμένει άγνωστος (incognito); Εμείς δεν έχουμε παρά την ανάγκη φιλοτιμίας ποιούμενοι, στην ανάγκη μας που καλύπτεται, φιλότιμα να προσπαθούμε να διακρίνουμε την μυστική παρουσία του Θεού στην ζωή μας². Καθότι αυτός ο τροχός της τύχης μας, ας το γνωρίζουμε πολύ καλά, περιστρέφεται γύρω από έναν άξονα, ο οποίος διέρχεται από το κέντρο του.

Ας ελπίσουμε ότι μέσα στο χρόνο που μας υποδέχεται και σε κάθε ημέρα του να μην μας διαφεύγει το γεγονός ότι αυτός ο Άξονας γύρω από τον οποίο οφείλει να στρέφεται ο τροχός του βίου μας, δεν είναι άλλος από τον ίδιο τον Χριστό. Εμείς ας φροντίζουμε να κινούμεθα γύρω απ' Αυτόν.

Καλή Χρονιά, λοιπόν, και ευ-τυχισμένη! Ή όπως έγραφαν οι παλαιότεροι: «Αίσιον και ευτυχές το Νέον Έτος»!

Το «αίσιον και ευτυχές» δεν έρχεται από μόνο του. Ο Άξονας για τον οποίο κάναμε λόγο είναι η εγγύηση, ότι δεν τρέχουμε αλλού γι' αλλού. Χρειάζεται και η δική μας συνέργεια. Και όπως λέει ο ποιητής (Οδυσσέας Έλύτης):

*«για να γυρίσει ο ήλιος θέλει δουλειά πολλή.
Θέλει νεκροί χιλιάδες να 'ναι στους τροχούς,
θέλει κι οι ζωντανοί να δίνουν το αίμα τους».*

Javier Marin, "Chalchihuites". Έκθεση στη Χάγη 2009.

Άλλωστε, η Παράδοσή μας υποστηρίζει, ότι πρέπει να δώσουμε αίμα για να λάβουμε πνεύμα («δός αίμα και λάβε πνεύμα»). Αξίζει, όμως, αυτόν τον κόπο. Δεν τον αξίζει; Μ' αυτόν τον τρόπο γινόμαστε κι εμείς συνεργοί Θεού και «η τύχη μας» ή μάλλον το rendez-vous με την τύχη μας δεν γίνεται στα τυφλά!

¹ Φωτογραφία του Θανάση Ζάχου από το 2016 σε επίσκεψη που πραγματοποίησε η Ελληνική Φωτογραφική Εταιρεία (Ε. Φ. Ε). Δημοσιεύτηκε στο φωτογραφικό άλμπουμ της Ε.Φ.Ε, με τίτλο 57 φωτογράφοι του 2018. www.ocelotos.gr

² Πρβλ. Αλεξάνδρου Μ. Σταυροπούλου, «Σχολή Καλών Τεχνών» και «Η θεωρία των α-πιθανοτήτων», 2 κεφάλαια στον ίδιο ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΗ πολλαπλών διαδρομών, Αθήνα 1995, σ. 35-39 και 40-45.

Ο ένας μας λέει ότι «ο Θεός δεν παίζει ζάρια» (Αϊνστάιν), ο άλλος υποστηρίζει ότι ο Θεός «έπαιζε κρυφτό» (π. Χαράλαμπος Παπαδόπουλος), ένας τρίτος διατείνεται ότι «ο Θεός είναι...άπαιχτος» (Μητροπολίτης Αργολίδας Νεκτάριος). Τελικά, φαίνεται ότι όχι μόνο τα παιδιά παίζει αλλά και οι μεγαλύτεροι, γιατί ως γνωστόν, το παιχνίδι όχι μόνο υπονοεί αυτό που είναι, παιδιά, αλλά και κοσμικό σύμβολο (Eugen Fink, *Das Spiel als Weltsymbol*) και παιδεία. Μας βοηθάει με άλλον τρόπο να προσεγγίζουμε τα μυστήρια του κόσμου και να μας φανερώνει ως ελαφρά τα βαρέα του Νόμου και να μας διευκολύνει να σηκώνουμε τον σταυρό μας ως ζυγόν και φορτίον Χριστού, απαλό και ελαφρύ (Ματθαίου 11, 30).

Το παιχνίδι ή μάλλον ο παιγνιώδης τρόπος αντιμετώπισης της ζωής σημαίνει ότι δεν ερχόμαστε στον κόσμο με προκαταλήψεις και προδιαγραφές. Συμπεριφερόμαστε όπως βρίσκουμε τα πράγματα κι όχι όπως τα ξέρουμε. Λαμβάνουμε σοβαρά τη νουθεσία του λαού μας προς τη «νύφη» («νύφη όχι όπως ήξερες άλλα όπως βρήκες!»). Παίζουμε με τους ρυθμούς που μας παίζουν τα όργανα είτε χαρούμενα είτε λυπητερά, καθώς πρέπει, δηλαδή (πρβλ. Ματθαίου 11, 16-17).

Σε αυτού του τύπου την αντίδραση έχουμε υπογραμμό τον ίδιο τον Κύριο. Είναι χαρακτηριστική η στάση του Ιησού μετά την παράδοσή Του από τον Πιλάτο στους στρατιώτες «ίνα σταυρωθή». Εκεί άφησε και αφέθηκε να τον περιπαίζουν, όσο και όπως ήθελαν.

*«Οι δε στρατιώται απήγαγον αυτόν έσω της αυλής,
ο εστί πραιτώριον, και συγκαλούσιν όλην την
σπείραν· και ενδύουσιν αυτόν πορφύραν και
περιτιθέασιν αυτό πλέξαντες ακάνθινον στέφανον,
και ήρξαντο ασπάζεσθαι αυτόν· χαίρε βασιλεύ των
Ιουδαίων· και έτυπτον αυτού την κεφαλήν καλάμω και
ενέπτυνον αυτό, και τιθέντες τα γόνατα προσεκύνουν
αυτώ. Και ότε ενέπαιξαν αυτό, εξέδυσαν αυτόν την
πορφύραν και ενέδυσαν αυτόν τα ιμάτια τα ίδια και
εξάγουσιν αυτόν ίνα σταυρώσωσιν αυτόν»*

(Μάρκου 15, 16-20).

Χριστός εμπαιζόμενος,
Rouault (1871-1958)

Ασφαλώς δεν ήξεραν τι έκαναν γι' αυτό και ζητούσε ενδόμυχα από τον Πατέρα να τους συγχωρέσει. Δεν ήξεραν ασφαλώς, δεν ρώταγαν; Κι αυτοί, όπως και οι άλλοι, επηρεασμένοι από τις «ψευδείς ειδήσεις» που διαδίδονταν, ένιωθαν άνετοι να τον περιπαίζουν, αγνοώντας ποιόν είχαν απέναντί τους. Γιατί, μπορεί να αφηνόταν να τον εμπαίζουν με αυτόν τον τρόπο, γνώριζε, όμως, ότι στην ουσία ήταν «άπαιχτος». Μπορεί να περιπαίζεται πλήν όμως «δεν παίζεται». Αυτό σημαίνει ότι δεν μπορείς να παίξεις, να τα βάζεις μαζί του και να τον κερδίσεις. Έτσι ερμηνεύεται τουλάχιστο στη σημερινή νεανική αργκό: «δεν παίζεται» κάποιος σημαίνει ότι είναι «αξεπέραστος», «ασυναγώνιστος».

Παρ' όλα αυτά, όταν ένας πατέρας παλεύει με τον μικρό γιό του τον αφήνει να τον κερδίσει. Έτσι και ο Ιησούς, ο Θεός μας, μας ξεγελάει ότι μπορούμε να τον κερδίζουμε και μας αφήνει να παίζουμε εν ου παικτοίς. Να μένουμε με την εντύπωση ότι κερδίζουμε κιόλας -βλέπετε δεν θέλει και να μας προσβάλει...- μέχρις ότου διαπιστώσουμε το παράξενο «τέλος του παιχνιδιού» (Fin de Partie). Γιατί, εκεί, όλα «παίζονται» ακόμη μέχρι και την τελευταία στιγμή. «Πώς Να Πεις» ("Comment Dire") το ανείπωτο! Δεν γνωρίζω αν όλα αυτά μπορούν να εξηγηθούν και με την *Θεωρία των Παιγνίων* (game theory). Ποιος να το ξέρει;

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΒΟΥΡΒΕΡΗ Κωνσταντίνου, *Παιδιά και παιδεία*, Επιστημονική Επετηρίς Φιλοσοφικής Σχολής Πανεπιστημίου Αθηνών, τ. ΣΤ', περίοδος Β', 1955-1956, σ. 469-526.

ΝΕΚΤΑΡΙΟΥ Μητροπολίτου Αργολίδος, *Ο Θεός είναι ...άπαιχτος!* Εκδ. Επιστροφή, Ναύπλιο 2018, 138 σ. Το κεφάλαιο: Τα «παιχνίδια» του Θεού, σ. 84-85. Βλ. και σχετική ομιλία του Μητροπολίτου στην Ενορία Αγ. Νικολάου Ραγκαβά τον Ιανουάριο του 2018 <https://www.youtube.com/watch?v=BZ9Skb5F8s0&feature=youtu.be>

ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Χαράλαμπου (π.), *Ένας Θεός που έπαιζε κρυφτό*, Η σιωπή του Θεού στις δοκιμασίες των ανθρώπων, Εκδ. Αρμός, Αθήνα 2017, 170 σ.

¹ Υπαινισσόμαστε το θεατρικό έργο (1957) και το τελευταίο μικρό κομμάτι που έγραψε ένα χρόνο πριν πεθάνει ο Samuel Beckett (1906-1989).

«Παναγία η Γελούσα»

Ενθυμούμαι μια παλιότερη εκστρατεία (καμπάνια) στην αρχή της οικονομικής κρίσης, τότε – εξακολουθούμε και σήμερα- που μια κατήφεια επικρατούσε στη χώρα. Η απογοήτευση από την κακή οικονομική κατάσταση και όλα τα ανάποδα που ακολούθησαν είχε τέτοια επίδραση σε όλους μας, που δεν «έπαιρνες» ούτε καλημέρα από τους πρωινούς συνοδοιπόρους σου στο ξεκίνημα της μέρας. Τόσο που σου ερχόταν στο νου αυθόρμητα ο στίχος να τον τραγουδήσεις: « μια καλημέρα είν’ αυτή, πες την κι ας πέσει κάτω». Τότε, λοιπόν, αν δεν με απατά η μνήμη, απλώθηκε το σύνθημα: «Χαμογελάστε, είναι μεταδοτικό». Τι στο καλό, μόνο οι αρρώστιες θα είναι μεταδοτικές;

Το θυμήθηκα πρόσφατα σε αεροπορικό μας ταξίδι, όταν η αεροσυνοδός προσφέροντάς μας ένα αναψυκτικό μετά την απογείωση, μας απόθεσε στο τραπεζάκι και μια χαρτοπετσετούλα. Πριν σκουπίσω τα χείλη μου πρόσεξα ότι κάτι ήταν τυπωμένο σε κόκκινο φόντο με άσπρα γράμματα στα αγγλικά. Το κοίταξα καλύτερα από κοντά και τι διακρίνω; Μια πρόταση που έλεγε: «Όλα μπορείτε να τα σκουπίσετε εκτός από το χαμόγελό σας». Τι ωραίο, είπα μέσα μου και πολύ χαριτωμένο. Αυτό δεν σημαίνει ότι μετά απ’ αυτή την υπόμνηση γίναμε όλοι τα γελαστά παιδιά και μειδιούμε συνεχώς. Ήταν μια υπόμνηση, όμως, γιατί συνήθως

ξεχνιόμαστε στις "μαύρες" σκέψεις μας και ξεχνάμε ότι ο άλλος απέναντί μας έχει ανάγκη από ένα χαρούμενο και όχι ένα μουτζούφλικό πρόσωπο.

Σ' αυτά που προηγούνται μου έδωσε αφορμή ένα κειμενάκι, που ανασκαλεύοντας παλαιά χαρτιά, το βρήκα εκτυπωμένο φαίνεται από ένα σταλμένο ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και σας το μεταφέρω στις σημερινές ποιμαντικές σκέψεις του ιστοτόπου μας.

Το χαμόγελο

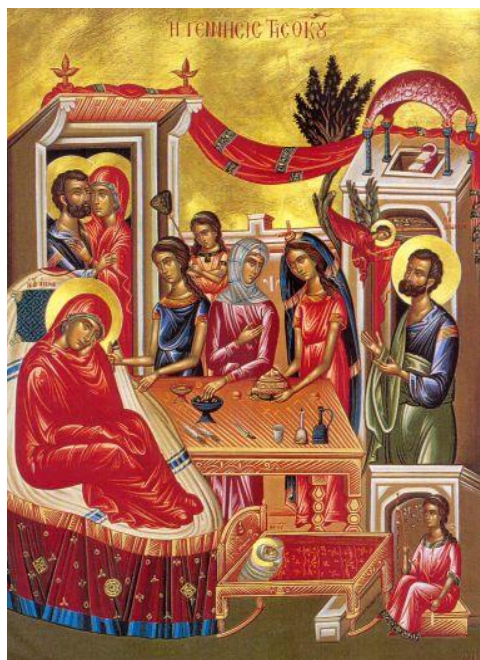
- *Ένα χαμόγελο δεν στοιχίζει τίποτε, όμως δημιουργεί πολλά. Πλουτίζει αυτούς που το παίρνουν, χωρίς να φτωχαίνει αυτούς που το δίνουν.*
- *Μια στιγμούλα είναι η ζωή του κι όμως η ανάμνησή του διαρκεί κάποιες φορές αιώνια.*
- *Δεν υπάρχει κανένας τόσο πλούσιος που να μπορεί να κάνει χωρίς αυτό και κανένας τόσο φτωχός, όσο αυτός που το στερείται. Δημιουργεί ευτυχία μέσα στο σπίτι, δίνει χαρά στην καθημερινή δουλειά.*
- *Είναι μια ανάπαυση για τους κουρασμένους, ένα ηλιόφωτο για τους θλιμμένους, το καλλίτερο αντίδοτο που έχει η φύση για τις στενοχώριες.*
- *Κι όμως, δεν μπορείς ούτε να τ' αγοράσεις ούτε να το ζητιανέψεις, ούτε να το δανειστείς ή να το κλέψεις, γιατί δεν ωφελεί σε τίποτε. Αξίζει μόνο αν σου το χαρίσουν.*
- *Κι αν βρεθεί κάποιος που κουρασμένος κι απογοητευμένος από τη ζωή, δεν σας χαρίσει ένα χαμόγελο, θα έχετε την καλοσύνη να του δώσετε ένα δικό σας.*
- *Γιατί κανένας δεν έχει τόση ανάγκη από ένα χαμόγελο, όσο αυτός που δεν του απέμεινε πια κανένας για να του το χαρίσει.*

Το βρίσκω και επίκαιρο αυτήν την περίοδο της Μεγάλης Τεσσαρακοστής κατά την οποία η Εκκλησία μας συνιστά τη νηστεία και από τροφές αλλά και από τα πάθη μας. Θεωρώ καιρία όσο ποτέ την υπόμνηση που κάνει ο Κύριος μας, για όποτε κι όταν νηστεύουμε (Ματθαίου 6, 16-18).

Πρώτα πρώτα να μη το δείχνουμε επιτηδευμένα και να γινόμαστε σκυθρωποί. Να φροντίζουμε, όμως, να έχουμε ένα χαρούμενο πρόσωπο, στο οποίο να μη διακρίνεται η στέρησή μας αυτή. Αυτό δεν πρέπει να ισχύει και για την κάθε είδους υστέρησή μας; Ο άλλος, ο

συνάνθρωπός μας, έχει τις δικές του έγνοιες· να μη του φορτώνουμε και τις δικές μας έστω και εξ' αντανάκλασεως... Με το χαμόγελο, λοιπόν, στα χείλη ως καλοί στρατιώτες αγαθής στρατείας. Ας μιμηθούμε, λοιπόν, όπως και σε τόσα άλλα το παράδειγμα της Παναγίας μας το αποτυπωμένο σε τοιχογραφία της Καππαδοκίας: «Παναγία η Γελούσα».

ΚΑΛΗ ΣΑΡΑΚΟΣΤΗ!

Μου κάνει εντύπωση, όταν μελετώ τα Ευαγγέλια, πώς κάθε φορά το ίδιο ανάγνωσμα δεν είναι το ίδιο. Είναι σαν κάθε φορά να σου αποκαλύπτεται ως κάτι το νέο, να παρουσιάζει μία διαφορετική πτυχή. Σαν το μάτι σου ή το αυτί σου να εντοπίζει κάτι άλλο, κάτι διαφορετικό από την προηγούμενη ανάγνωση ή ακρόαση. Το βάρος να πέφτει σε διαφορετική φράση και να σου παρουσιάζεται ως κάτι το εντελώς νέο ή και διαφορετικό.

Πόσες φορές ακούγοντας ή διαβάζοντας το ευαγγελικό ανάγνωσμα του Μικρού Παρακλητικού Κανόνος (Λουκά 1, 39-49, 56) το αισθανθήκαμε κάθε φορά να μας πληροφορεί διαφορετικά πράγματα ή η προσοχή μας να εστιάζεται σε άλλα σημεία. Έτσι φέτος καρφώθηκε στο νου η φράση της Ελισάβετ προς την Μαρία, όταν την καλωσόρισε σε κάποια πόλη της ορεινής Ιουδαίας: «Μακαρία ή πιστεύεσασα ὅτι ἔσται τελείωσις τοῖς λελαλημένοις αὐτῇ παρά Κυρίου» (Λουκά 1, 45). Την χαρακτήρισε ως μακαρία. «Χαρά σ' αυτήν που πίστεψε ότι θα εκπληρωθούν τα λόγια που της είπε ο Κύριος».

Βρισκόμαστε μπροστά σ' έναν δέκατο μακαρισμό; Δίπλα σε αυτούς που ανήγγειλε ο Κύριος στην επί του ὄρους ομιλία Του (Ματθαίου 5, 3-12); Θα υποστηρίζαμε ότι εδώ πρόκειται για μια δυναμική μακαριότητα, ανάλογη με εκείνην των «ἀκούοντων τόν λόγον τοῦ Θεοῦ και φυλασσόντων αὐτόν» (Λουκά 11, 28).

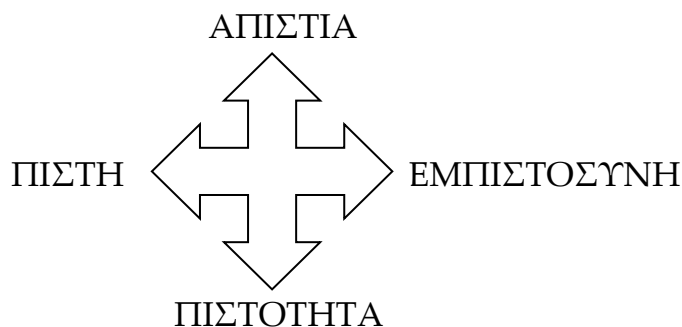
Χωρίς άλλο η Ελισάβετ είχε «πληροφορηθεί»τα συμβάντα. Η Μαρία είχε αποδεχθεί τον Ευαγγελισμό: «Γένοιτό μοι κατά τό ρῆμα

σου» (Λουκά 1, 38). Διαισθανόταν την προσέγγιση του Εμμανουήλ (Ο Θεός μεθ' ἡμῶν). Πίστεψε στα λόγια. Καμία πλέον αμφιβολία πως θα εκπληρωθούν αυτά που της ανήγγειλε ο άγγελος. Δεν την αποκαλεί μόνον η Ελισάβετ μακαρία. Από εδώ και πέρα θα την μακαρίζουν (θα την καλοτυχίζουν) «πᾶσαι αἱ γενεαί» (Λουκά 1, 48).

Θα τολμήσω όμως τώρα να θέσω το εξής ερώτημα: Όλοι εμείς, ανά τους αιώνες, δεν βρισκόμαστε στην ίδια θέση με την μικρή Μαριάμ; Όλοι εμείς δεν ακούμε, δεν ακροώμεθα του αγίου Ευαγγελίου; Δεν διαβάζουμε τα «λελαλημένα»; Αυτά που λέγονται εκεί παρά Κυρίου; Γιατί δεν πιστεύουμε ότι θα εκπληρωθούν τα λόγια αυτά έτσι ώστε και εμείς να τύχουμε της καλής επωνυμίας των καλότυχων, των μακαρίων; Γιατί δεν εμπιστευόμαστε τα λελαλημένα, που είναι πια και γεγραμμένα –γιατί ό,τι γράφει δεν ξεγράφει– ότι θα εκπληρωθούν μέχρι κεραίας;

Όλα τα λελαλημένα απευθύνονται προς όλους και όλες μας. Πρόκειται για το *Ευαγγέλιο*, το χαρούμενο, το χαρμόσυνο άγγελμα και μήνυμα της ημέρας, της κάθε ημέρας, το καθημερινό και αιώνιο. Εκεί περιέχονται μόνο καλά νέα, ούτε κακά, ούτε άσχημα, ούτε ψευδή, μόνο χαράς ευαγγέλια. Χρειάζεται μόνο να Τον πιστέψουμε (πίστη) και να τον εμπιστευτούμε (εμπιστοσύνη). Να ξεφύγουμε από την απιστία και να βαδίσουμε με πιστότητα οπίσω Του και να τον ακολουθήσουμε. Καθότι τα λελαλημένα είναι ρήματα ζωής.

Η πορεία μας φαίνεται να προσδιορίζεται από τέσσερις λέξεις που περιέχουν και οι τέσσερις δύο γράμματα, το *πί* και το *ιώτα* (πι), ως μία οιονεί μαθηματική υπερβατική σταθερά (κάτι ανάλογο του $\pi=3,14159$), που ισορροπεί τον άνθρωπο και τον σταθεροποιεί. Το *πι* των λέξεων: *α-πι-στία*, *πί-στη*, *εμ-πι-στοσύνη* και *πι-στότητα*. Μια τέτοια πορεία είναι δίχως άλλο σταυρική.

Χρειαζόμαστε οπωσδήποτε τη βοήθειά Του. Ας ομολογήσουμε απλά και ταπεινά: «πιστεύω Κύριε, βοήθει μου τῆ ἀπιστία» (Μάρκου 9, 24)

Την σήμερον ημέραν, που πολύς γίνεται λόγος «Περί Πίστεως και πάλιν», γιορτάζοντας αυτές τις ημέρες την πρώτη από τις μεγάλες θεομητορικές γιορτές του έτους, το Γενέσιον της Θεοτόκου (8 Σεπτεμβρίου), ας επικαλεστούμε την Παναγία μας, σ' αυτό μας το δύσκολο αγώνισμα, να μεσιτεύει, Αυτήν που είναι η «ἐλπίς καὶ προστασία τῶν πιστῶν» !

Συμπληρώματα ανάγνωσης

- Α. Μ. Σταυροπούλου, Ο άνθρωπος των μακαρισμών, *Ιχνηλασίες* κεφ. 6, Αθήνα 2007, σ. 14-15. Δημοσιευμένο και στο: <http://www.diapoimansi.gr/PDF/STAYROPOYLOS%20DIGITAL/3%20ARURA%20EYUYNH/2002/319%20%20CE%9F%20CE%91%CE%9D%CE%98%CE%A1%CE%A9%CE%A0%CE%9F%CE%A3%20CE%A4%CE%A9%CE%9D%20CE%9C%CE%91%CE%9A%CE%91%CE%A1%CE%99%CE%A3%CE%9C%CE%A9%CE%9D.pdf>
- Αγίου Νικολάου Βελιμίροβιτς, *Οι κληρονόμοι του Ουρανού*, Εκδ. Παρηρησία, Αθήνα 2016, σ. 7-60.
- Α. Μ. Σταυροπούλου, Από την πίστη στην εμπιστοσύνη, *Ιχνογραφήματα*, Αθήνα 2016, σ. 23-24. Δημοσιευμένο και στο: http://www.ecclesia.gr/greek/holysynod/commitees/worship/stavropoulos_pisti_ebist_osyni.pdf
- Θ. Π. Τάσιου, Περί Πίστεως και πάλιν, «Η Καθημερινή» Τέχνες και γράμματα 15-16 Αυγούστου 2020, σ. 3. Ο Καθηγητής Θ. Π. Τάσιος αναφέρεται και σχολιάζει ένα μικρό αφιέρωμα στις πασχαλιάτικης «Καθημερινής» τέχνες και γράμματα 18-19 Απριλίου 2020, σ. 12-13, Ένα επίκαιρο ερώτημα: Έχει και ποιον ρόλο η πίστη στη σημερινή εποχή; Ο άνθρωπος και το μη ορατό (Ηλίας Μαγκλίνης) με συμβολές του Σταύρου Ζουμπουλάκη, π. Θεοδοσίου Μαρτζούχου, Μυρτώς Θεοχάρους, Στέλιου Βιρβιδάκη. <https://www.kathimerini.gr/culture/books/1091956/peri-pisteos-kai-palin/>
- Α. Μ. Σταυροπούλου, Ένα ταξίδι αλλιώτικο από τα άλλα, περ. «Εφημέριος» 2006, σ. 14-15. Δημοσιευμένο και στο: <https://diapoimansi.gr/PDF/STAYROPOYLOS%20DIGITAL/2%20ARRUA%20EFHMERIOS/2006/363%20EBA%20TAJIDI.pdf>

Αὐτὸ ποὺ μᾶς συμβαίνει,
καὶ δὲν ἀνταποκρίνεται σ' αὐτὸ ποὺ θὰ θέλαμε
ἢ θὰ μᾶς ἦταν εὐχάριστο,
καὶ τελικά το ἀποδεχόμαστε,
μιᾶς καὶ δὲν τὸ ἀποτρέπει ὁ Θεὸς ἐπιτρέποντάς το,
καλλιεργεῖ ἓνα εἶδος «ἐθελοντισμοῦ».
Γινόμαστε ἔτσι «ἐθελοντὲς»
τοῦ «γενηθήτω τὸ θέλημά σου»,
ὅπως καὶ ὅποτε καὶ ἀπὸ ὅποιον μᾶς ἐπιβάλλεται.

Κάνουμε «ὑπακοή»
στην πραγματικότητα τῆς καθημερινῆς ζωῆς,
ποὺ δὲν μποροῦμε, οὕτως ἢ ἄλλως, νὰ τὴν ἀποφύγουμε.
Ἐπ' οὐδενὶ ὅμως λόγῳ, ἐνεργώντας ἔτσι,
«ποιοῦμε τὴν ἀνάγκη φιλοτιμία»...

Ἀσκούμενοι μ' αὐτὸν τὸν τρόπο,
μεταμορφωνόμαστε σὲ ἀνθρώπους
ποὺ ἀντι-φωνοῦμε στὰ γεγονότα
μὲ τὸν χαιρετισμό: «νὰ 'ναι εὐλογημένο»!

Ο χρόνος και η σχετικότητα του

Συνήθως, τέλος του παλαιού αρχές του καινούριου χρόνου, κάνουμε σκέψεις για το χρόνο. Γι' αυτό που εκπροσωπεί για εμάς ως μονάδα μετρήσεως, ως αξία, ως περίοδος που μπορούμε να την αξιοποιήσουμε για τη ζωή μας και τους άλλους. Κάθε στιγμή, όμως, σε οποιοδήποτε ημερολογιακό καθορισμό της, μπορεί να γίνει αφορμή για σκέψεις αυτού του είδους. Η διάρκεια άλλωστε του χρόνου είναι σχετική. Έξαρτάται από χίλια δύο πράγματα. Και η αποτίμηση του επίσης. Λέγεται ότι ο χρόνος είναι χρήμα. Τί χρήμα; Πώς υπολογίζεται ο χρόνος ενός εργάτη, ενός επιστήμονα, μιας οικιακής βοηθού, ενός λαθρομετανάστη, ενός πρωθυπουργού, ενός γιατρού, ενός πιλότου, ενός διευθυντού τραπεζής; Αυτός ο χρόνος βλέπουμε ότι εκτιμάται με διαφορετικές άμοιβες. Κι είναι φορές που οι κλιμακώσεις δεν ανταποκρίνονται πάντοτε στο μέγεθος της προσφοράς. Μπορεί να πληρώνεται κάποιος για το χρόνο της «άγγαρείας» του, ποσοτικά, όχι όμως και για την ποιότητα που καταβάλλει. Και πράγματι, πώς να εκτιμηθεί ή διάθεση, το κέφι, το φιλότιμο;

Στη σχετικότητα του χρόνου θα πρέπει να ληφθεί υπόψη το υποκειμενικό στοιχείο. Διαφορετική είναι η αντίληψη που έχεις όταν εργάζεσαι με ρυθμό πολύ έντονο και άλλη όταν βαριέσαι γι' αυτό που κάνεις. Είτε όταν είσαι άρρωστος, φυλακισμένος, όταν πηγαίνεις για τη δουλειά σου ή όταν επιστρέφεις από αυτήν, όταν ταξιδεύεις, όταν βρίσκεσαι σε διακοπές.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση πολλοί ονομάζουν αυτό το χρόνο «ελεύθερο χρόνο». Τί σημαίνει αυτό; Ότι ενώ στον άλλο χρόνο δεσμεύεσαι από τις συνθήκες να κάνεις αυτό, και εκείνο και το άλλο, στον ελεύθερο χρόνο σου έχεις τη δυνατότητα να τον διαθέσεις όπως εσύ θέλεις. Η αληθινή αυτοδιάθεση υποστηρίζουν μερικοί, αρχίζει από το χρόνο. Είσαι ανεξάρτητος από τη στιγμή που μπορείς εσύ να χειρίζεσαι και να

* Προσλαλιά στην κοπή της Βασιλόπιπτας του Συλλόγου «Ιλισσός», την 27^η Ιανουαρίου 2018 στο «Καποδιστριακό» (Κτήριο Κωστής Παλαμάς) του Πανεπιστημίου Αθηνών.

χρησιμοποιεῖς ὅπως ἐσὺ θέλεις τὸ χρόνο σου. Γι' αὐτὸ καὶ θεωρεῖται πολύτιμο ἀγαθὸ πὺ τὸ ὑπερασπιζόμεστε μὲ κάθε θυσία.

Ἐνοχλούμεθα ὅταν μας ἀναζητοῦν γιὰ ὑπηρεσιακὰ θέματα ἐκτὸς ὑπηρεσίας. Ὅταν δὲν διεκπεραιώνουν μία ὑπόθεσή μας στὸ χρόνο πὺ προβλέπεται ἢ μας ἔχουν ὑποσχεθεῖ. Εἶναι, βέβαια, ἀλήθεια ὅταν τὸ λιγότερο σήμερα σεβόμενο ἀγαθὸ εἶναι ὁ χρόνος τοῦ ἄλλου. Ἐὰν ἡ ἐποχὴ μας μεταξὺ ἄλλων μπορεῖ νὰ χαρακτηριθεῖ ὡς ἀσεβῆς τοῦτο ὀφείλεται καὶ στὴν ἀσεβεία πὺ ἐπιδεικνύουμε στὸν χρόνο τοῦ ἄλλου. Γινόμαστε μάλιστα ἀπαιτητικοὶ ἀπ' αὐτὸν ἐνῶ γιὰ τὸν δικὸ μας ἀμυνόμεστε μέχρι ἐσχάτων, ἄσχετο ἂν δὲν σεβόμεστε οὔτε καὶ τὸν δικὸ μας σπαταλώντας τὸν ἀσύδοτα γιὰτί θεωροῦμε ὅτι τὸν κατέχουμε ὡς ἀγαθὸν ἐν ἐπαρκείᾳ.

Ἐπειδὴ ὅμως καὶ ὁ δικὸς μας δὲν εἶναι ἀπεριόριστος ὀφείλουμε νὰ τὸν ἐξαγοράζουμε, νὰ ἐπωφελούμεθα δηλαδὴ ἀπὸ αὐτόν, νὰ τὸν χρησιμοποιοῦμε σωστὰ (πρβλ. Ἐφεσίους 5, 16).

Ἐδῶ, μποροῦμε, παραλλάσσοντας τὸ γνωστὸ λόγιό του Κυρίου μας γιὰ τὴν ἀγάπη, νὰ προτείνουμε ὡς κριτήριό σεβασμοῦ γιὰ τὸ χρόνο τὸ δικὸ μας καὶ τῶν ἄλλων τὸ «σεβάσου τὸν χρόνο τῶν ἄλλων ὅπως σέβουσαι καὶ τὸν δικὸ σου χρόνο». Αὐτὸ θὰ ἄλλαζε κυριολεκτικὰ τὴν ἀντιμετώπιση πὺ ἔχουμε γιὰ πολλὰ πράγματα.

Ὁ χρόνος καὶ ἡ διάθεσή του

Κάτι ἄλλο πὺ προσφέρεται σ' αὐτοὺς τοὺς στοχασμοὺς μας γιὰ τὸ χρόνο καὶ πὺ τώρα στὴν ἀρχὴ τοῦ καινούριου χρόνου μᾶς δίνεται ἡ δυνατότητα νὰ τὸ σκεφθοῦμε πιὸ ἤρεμα καὶ πιὸ ἄνετα εἶναι ὅτι ὁ χρόνος πὺ διαθέτουμε μᾶς διατίθεται. Καὶ μάλιστα μὲ ὑψηλὸ τίμημα «ἐνοικίου», ὅπως σημειώνει, ὁ Κώστας Ε. Τσιρόπουλος, στὸν τελευταῖο Γ' τόμο τῶν *Τελικῶν Κειμένων* του πὺ ἔχει ὡς τίτλο: *Τὸ ἐνοίκιο τοῦ χρόνου*.

Βέβαια ὁ ἄνθρωπος ἀρέσκειται στὴν ἰδέα νὰ πιστεύει ὅτι ὅ,τι κατέχει τὸ κατέχει δικαιωματικά, καὶ γι' αὐτὸ στὸ θέμα τοῦ χρόνου ὡς λυδία λίθος κρίνεται ἡ αὐτονομία του. Ὁ χρόνος μας ὅμως εἶναι κάτι δεδομένο, μᾶς ἔχει δοθεῖ. Θὰ τολμοῦσα νὰ πῶ ὅτι γιὰ τὸ χρόνο δίνουμε λόγο σὲ κάποιον τελικά, καὶ πρέπει νὰ μὴ βρεθοῦμε ἀναπολόγητοι.

Ὁ Θεὸς εἶναι ὁ Μέγας Χρονομέτρης, ὄχι μὲ τὴν ἔννοια ἐνὸς ἀδυσώπητου κριτῆ, ἀλλὰ μὲ τὴν φροντίδα πὺ ἔχει ἔτσι ὥστε στὸν χρόνο πὺ μας διαθέτει νὰ κάνουμε τὸ καλύτερο, κι ἐμεῖς αὐτὸ τὸ ξεχνᾶμε συχνά. Ζοῦμε τὸ χρόνο μόνοι μας. Δὲν συν-χρονοζόμεστε μὲ τὸ χρόνο τοῦ Θεοῦ. Ἄσχετο ἂν Αὐτὸς εἶναι Ἄχρονος, ἐμεῖς ἔχουμε τὴ

δυνατότητα πού μας τὴν παραχωρεῖ ὁ ἴδιος νὰ ζοῦμε τὸ χρόνο μας μαζί του, νὰ δουλεύουμε στοὺς ἀγρούς του. Κι αὐτὸ εἶναι τὸ μεγάλο κέρδος. Ἐμεῖς πολλές φορές εἴμαστε κολλημένοι στὴν ἀμοιβή. Γιὰ τὸ πόσο χρόνο θὰ τοῦ διαθέσουμε καὶ τί θὰ πάρουμε στὸ τέλος. Ἡ παραβολὴ τῶν ἐργατῶν τοῦ ἀμπελῶνος (Ματθαίου 20, 1-16) πού προσέλαβε ὁ οἰκοδεσπότης γιὰ διαφορετικὸ χρόνο ἐργασίας ἀλλὰ μὲ τὴν ἴδια ἀμοιβὴ στὸ τέλος εἶναι χαρακτηριστικὴ.

Ἡ διαμαρτυρία τῶν τῆς πρώτης ὥρας φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως διακαιολογημένη. Ἐμεῖς κοπιάσαμε πολὺ περισσότερο καὶ παίρνουμε τὰ ἴδια λεφτὰ μὲ τοὺς ἐργάτες τῆς ἑνδεκάτης. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἀπάντηση τοῦ ἐργοδότη εἶναι ἐπίσης ἀποστομωτικὴ. Αὐτὴ ἦταν ἡ συμφωνία μας. Ὅλοι, ὅμως, ἐμεῖς πού ἐπιμένουμε στὸ νομικόν τοῦ πράγματος ἀπὸ τὴ μία μεριά καὶ στὴ μεγαλοθυμία τοῦ ἐργοδότη νὰ παράσχει ἰσότητα εὐκαιριῶν ἀπὸ τὴν ἄλλη, ξεχνᾶμε τὸ μεγάλο εὐεργέτημα τῶν τῆς πρώτης ὥρας. Δὲν εἶναι οἱ χαμένοι τῆς ἱστορίας καὶ οἱ ἀδικημένοι. Οἱ τῆς ἑνδεκάτης ἀπολαμβάνουν τὴν ἴση εὐκαιρία νὰ πάρουν ἀμοιβὴ τῶν πρώτων. Ἄσχετο τί συμφώνησαν οἱ πρώτοι γιὰ τὸ τέλος, ἀμείφθηκαν μὲ τὴν μεγάλη εὐκαιρία πού τοὺς δόθηκε νὰ δουλέψουν γιὰ τὸν Κύριο ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς βάρδιας καὶ νὰ ἐργασθοῦν γι' αὐτὸν πολὺ περισσότερο χρόνο ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Αὐτὸ δίνει τὴν ὑπερ-αξία στὸ χρόνο τους, τὸ περισσότερο, πού μὲ τὰ στενὰ ὅρια καὶ τοὺς ὅρους τοῦ δοῦναι καὶ λαβεῖν χάνεται σ' ἓνα παράπονο συνδικαλιστικοῦ τύπου.

Τὸ ἴδιο θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε γιὰ τὸ παράπονο τοῦ μεγάλου ἀδελφοῦ στὴν παραβολὴ τοῦ ἀσώτου υἱοῦ (Λουκᾶ 15, 11-32). Καὶ ἐκεῖ ἔχουμε διαμαρτυρία τοῦ μεγάλου, τοῦ τῆς πρώτης ὥρας γιὰ ὅλα ἐκεῖνα πού ἐπιδαψίλευσε ὁ φιλόθεος πατέρας στὸν γιό πού ἐπέστρεψε. «Τόσα χρόνια σοῦ δουλεύω καὶ δὲν μοῦ ἔδωσες οὔτε ἓνα κατσίκι γιὰ νὰ εὐφρανθῶ μὲ τοὺς φίλους μου». Εἶχε ξεχάσει ὅμως αὐτὸ πού τοῦ ἀπάντησε ὁ πατέρας. Δὲν τοῦ εἶπε τόσα χρόνια μοῦ δούλεψες ἀλλὰ «παιδί μου, ἐσὺ εἶσαι πάντοτε μαζί μου». Αὐτὸ τὸ «σὺ πάντοτε μετ' ἐμοῦ εἶ» εἶχε ξεχάσει. Τὸν ἐνδιέφερε κυρίως ἡ δουλειὰ μὲ τίς ἀπολαυτὲς καὶ ὄχι γιὰ τὸ γιὰ ποιὸν ἐργαζόταν. Ὁ χρόνος πῆρε μετρητὴ μορφή καὶ ἔγινε πληθυντικὸς χρόνος, χρόνια. Ὅπως καὶ στὴν περίπτωσι τῶν ἐργατῶν τῆς πρώτης ὥρας ἐκεῖνο πού μετροῦσε ἦταν οἱ ὥρες, οἱ ἐργατοῦρες καὶ ὄχι ὁ ἐργοδότης. Αὐτὸ ὅταν μας διαφεύγει χάνουμε τὸν συν-χρονισμό μας καὶ ὁ χρόνος μας γίνεται μοναχικὸς καὶ φθάνουμε «νὰ δουλεύουμε γιὰ μᾶς»!

Πλὴν, ὅμως, αὐτὴ ἡ προοπτικὴ θὰ μᾶς βοηθήσει νὰ συνειδητοποιή-σουμε ὅτι παρ' ὅλο ὅτι ὁ χρόνος μᾶς διατίθεται, ἐμεῖς κατὰ κάποιον τρόπο εἴμαστε οἱ «ἔχοντες καὶ κατέχοντες» τὴ στιγμὴ μας, τίς στιγμές μας. Μὴν τὴν ἀφήνουμε, λοιπόν, νὰ πάει

χαμένη, ἄς τὴ ζήσουμε, ἄς τὴν ἐκμεταλλευτοῦμε, ἄς τὴν ἀπολαύσουμε. Δὲν γνωρίζουμε τί μπορεῖ νὰ συμβεῖ ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή· ὅσα φέρνει ἢ μέρα δὲν τὰ φέρνει ὁ χρόνος· συνεπῶς ἄς ζήσουμε τὴ στιγμή, «ἄς ταξιδέψουμε στὴ στιγμή». Ἀκόμα καὶ τὶς δύσκολες στιγμὲς ἄς προσπαθήσουμε νὰ τὶς ζήσουμε μὲ δημιουργικὸ τρόπο.

Ἐπάρχει ἀσφαλῶς ὁ κίνδυνος ἐνὸς ἀπομονωτισμοῦ... Νὰ ἀπομονώσουμε τὶς στιγμὲς σὰ νὰ ἦταν τελεῖες στιγμὲς· σὰ νὰ εἶχαν ἐν ἑαυταῖς τὸ τέλος, ἀπαλείφοντας μ' αὐτὸ τὸν τρόπο μία τελεολογικὴ προσέγγιση, λησμονώντας ὅτι κάπου, πρὸς κάπου τέλος πάντων αὐτὲς οἱ στιγμὲς ἀποβλέπουν. Καλὴ ἢ στιγμιαία αἰωνιότητα, νὰ ζοῦμε τὸ πᾶν στὸ στιγμιαῖο ἀλλὰ εἴτε τὸ θέλουμε εἴτε ὄχι ὑπάρχει μία ἀναφορὰ πού μᾶς ἐπαναφέρει στὴν τάξη τοῦ κόσμου, στὴ διαχρονικότητα τῆς «στιγμιαιότητος». Γιατί βρισκόμαστε «ἐκεῖ ὅπου τὸ χθὲς συναντᾷ τὸ αὔριο σήμερα». Κι ἂν θελήσουμε νὰ χρησιμοποιήσουμε γλῶσσα ποιητικὴ θὰ ἔπρεπε νὰ μὴ λησμονοῦμε ὅτι «καὶ τὸ σήμερα εἶναι ἐκεῖνο τὸ αὔριο τοῦ χτές...» (Antonio Machado).

Μὲ ὅλα αὐτὰ πού προηγήθηκαν δὲν ἀναιρῶ τὴ σπουδαιότητα τῆς μιᾶς στιγμῆς. Ἀνεξάρτητα ἀπὸ ἀλληλουχίες, ἢ μία στιγμή μπορεῖ νὰ βιωθεῖ σὲ τόσο βάθος σὰ νὰ ἦταν ἢ μόνη τῆς ζωῆς μας στιγμή. Αὐτὸ εἶναι μεγάλο κέρδος γιατί μποροῦμε πράγματι νὰ τὸ ἐκμεταλλευτοῦμε. «Στὴν οὐσία», ὅπως καὶ στὴ φωτογραφία, «κλέβουμε στιγμὲς, γὰ νὰ ἀπεικονίσουμε τὴν αἰωνιότητα» (Λὲ Κερῆκ).

Ἡ συγκεκριμένη στιγμή εἶναι τὸ κρυφὸ τάλαντον πού μᾶς ἔχουν ἐμπιστευθεῖ. Μποροῦμε νὰ τὸ κρύψουμε στὴ γῆ, νὰ χάσουμε τὸν καιρὸ μας, νὰ σκοτώσουμε τὴν ὥρα μας. Νὰ μὴν κάνουμε σήμερα αὐτὸ πού δὲν κάναμε χθὲς, σὰν ἀντίκρουση στὸ πρόσταγμα «μὴν ἀναβάλλεις γὰ αὔριο αὐτὸ πού μπορεῖς νὰ κάνεις σήμερα». Μποροῦμε, ὅμως, νὰ διπλασιάσουμε ἢ καὶ νὰ πενταπλασιάσουμε τὴ στιγμή μας, βιώνοντας ποιοτικὰ τὸ χρόνο μας ὡς καιρὸ εὐπρόσδεκτο, καιρὸ εὐνοίας σὲ ἡμέρα σωτηρίας (Β' Κορινθίους 6,2).

Ἡ χρονο-χρέωση τότε γίνεται χρονο-πίστωση. Μπορεῖ μάλιστα νὰ μᾶς βοηθήσει «νὰ ζήσουμε» στὴ ζωὴ μας «τὸ σήμερα τοῦ Θεοῦ», καὶ νὰ συν-χρονιστοῦμε μὲ Αὐτόν.

Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο γίνεται ευκολώτερος κί' ὁ κάθε ἀπο-λογισμὸς πού ἐπιχειροῦμε. Τὰ ἐρωτήματα πού θέτουμε εἶναι πολλὰ καὶ προσπαθοῦμε σὲ μία ἀντι-στάθμιση νὰ ἰσορροπήσουμε αὐτὰ πού κάναμε στὸ βίον μας καὶ αὐτὰ πού ἀπομένουν νὰ γίνουν. Θὰ κατέληγα, στὸ τέλος αὐτῆς τῆς προσλαλιᾶς, μὲ μία ποιητικὴ ἀποστροφή πού δείχνει τὴν προβληματικὴ ἀλλὰ καὶ τὸν προβληματισμὸ ὄλων ἐκείνων οἱ ὅποιοι μὲ τὸν ἓνα ἢ τὸν ἄλλο τρόπο διαχειρίζονται τὸ χρόνο τους.

*Πῶς νὰ ξεχάσεις;**

Πῶς νὰ ξεχάσεις αὐτὰ ποὺ ἔχεις κάνει
καὶ νὰ μὴν ἐπανέρχεται;
Νὰ ἐπιστρέφεις σ' αὐτὰ γιὰ νὰ στηρίζεις
τὸ εἶναι σου μὲ τὰ πεπραγμένα,
τώρα ποὺ ἡ πράξη, οἱ πράξεις
ὑπολείπονται στὴ ζωὴ σου.
Οἱ σκέψεις πολλές: τὶ ἔκανα
τὶ δὲν ἔκανα, τὶ θὰ μπορούσα
νὰ εἶχα κάνει;
Λιγοστὰ τὸ τί καὶ ποιὰ θὰ κάνω.
Εἶμαι, ὅμως, βέβαιος, Κύριε, ὅτι
«ὅσο χρόνο χρειαστῶ ἀκόμη θὰ μοῦ τὸν δώσεις.
Κι ὅ,τι δὲν καταφέρω
σίγουρα θὰ τὸ ἔχεις παραχωρήσει σὲ ἄλλους».

* Τὸ ποίημα Πῶς νὰ ξεχάσεις; προέρχεται ἀπὸ τὴν ἐκτὸς ἐμπορίου ποιητικὴ συλλογὴ τοῦ Α.Μ. Σταυροπούλου, *Σταθμοὶ ἀναψυχῆς*, Ἀθήνα 2014, σ. 24. Τὸ ἐντὸς εἰσαγωγικῶν ἀπόσπασμα προσευχῆς εἶναι τοῦ Ἀλεξάνδρου Ἰ. Σολζενίτσιν, πού βρίσκεται στὸ βιβλίο τοῦ π. Τύχωνα Σεβκούνωφ, *σχεδὸν ἄγιοι*, Ἐκδόσεις Ἐν πλῶ, 2012, σ. 180.

Ποιμαντικά ερεθίσματα

με αφορμή ένα κείμενο του Boucar Diouf.

Πολλές φορές έχουμε μετανιώσει στη ζωή μας γιατί δεν κάναμε κάτι στην ώρα που έπρεπε να το κάνουμε. Ταξίδια που αναβάλλαμε, αποφάσεις που δεν πήραμε, τακτοποιήσεις που έμειναν εκκρεμείς. Ενεργώντας με αυτόν τον τρόπο δεν αποκλείεται να αδικήσαμε τους εαυτούς μας ή και άλλους και να στενοχωρήσαμε δικούς μας ανθρώπους και να τους στερήσαμε από ευκαιρίες που είχαν ελπίσει ότι θα πραγματοποιούνταν. Γνωρίζουμε πόσο μερικές φορές οι αποφάσεις είναι δύσκολο να παρθούν, γιατί έχουν τις δυσκολίες τους¹. Αυτή η δυσκολία ερμηνεύεται και ψυχολογικά. Δεν είναι, όμως, η ψυχολογική ερμηνεία και μια εύκολη λύση, που να δικαιολογεί τα αδικαιολόγητα.

Είναι άνθρωποι, που αυτό που λέγεται και συνιστάται: «Μην αναβάλλεις για αύριο αυτό που μπορείς να κάνεις σήμερα» το αντιστρέφουν, γιατί τους βολεύει, σε: «Μην κάνεις σήμερα αυτό που μπορείς να αναβάλλεις για αύριο»! «Το γοργόν και χάριν έχει» το μετατρέπουν σε αργή κίνηση (slow motion), που βλέποντάς τους οι άλλοι να επιφωνούν, «σιγά, τα ζώα μου αργά», γνωρίζοντας πολύ καλά ότι πάσα αναβολή οδηγεί και στη ματαίωση οποιασδήποτε απόφασεως.

Τις πιο πάνω σκέψεις τις προκάλεσε ένα κείμενο που έλαβα από εκλεκτό φίλο, ο οποίος από καιρού εις καιρόν, αλιεύοντας στο διαδίκτυο κείμενα που ξεχωρίζουν, μας τα κοινοποιεί. Το τελευταίο αυτό το χαρακτήριζε ως πραγματικό κόσμημα (μπιζού!!) και πραγματικά είναι τέτοιο. Το υπογράφει ένας σενεγαλέζος, ο Boucar Diouf, που ζει στο Κεμπέκ του Καναδά. Σκεφθήκαμε να το μεταφράσουμε και το προσφέρουμε σαν ένα ποτήρι κρύο νερό στο τρέξιμο που κάνουμε όλοι μας καθημερινά, για να πάρουμε σωστές αποφάσεις και να μην χαθούμε στους λαβυρίνθους της αναβλητικότητας που μας κατατρώχει.

¹ Βλ. άρθρο μου, Οι αποφάσεις και οι δυσκολίες τους, περ. Ο Εφημέριος 1993, σ. 240-242.

Γ. Η ΣΩΤΗΡΙΑ ΣΗΜΕΡΑ

Είναι φορές που ο άνθρωπος βρίσκεται σε απελπιστικές καταστάσεις, ανήμπορος να βγει σε κάποιο ξέφωτο ή να βρει κάποια διέξοδο στα προβλήματά του ή να αναμένει κάποια σανίδα σωτηρίας για να επιπλεύσει.

Δικαιολογημένα ή αδικαιολόγητα καταλήγει στο συμπέρασμα ότι «δεν υπάρχει πλέον γι' αυτόν σωτηρία». Να σωθεί, δηλαδή, από τα δεινά που τον περιστοιχίζουν και να γλυτώσει.

Βρίσκεται απεγνωσμένος, εγκαταλειμμένος. Και αναρωτιέται για το ποιος θα τον σώσει. «Τις με ρύσεται;» Περιμένει μη τυχόν και κάποιος σωτήρας φανεί να τον λυτρώσει εκ παντοίων δεινών. Αναφέρεται σε σωματικά και ψυχικά αλλά και υπαρξιακά δεινά που του προξενούν φόβο και ελλοχεύουν κινδύνους για τη ζωή του και το είναι του. Βρίσκεται κυριολεκτικά «ά-σωτος». Ανεξάρτητα από την αιτία ή τις αιτίες που τον οδήγησαν σε αυτήν την κατάσταση νοιώθει χαμένος και τα έχει χαμένα. Χαρακτηριστικά είναι τα λόγια ενός «ασώτου» που επιδιώκει όμως την σωτηρία του και που διατυπώνονται στον μικρό παρακλητικό κανόνα:

«πολλοίς συνεχόμενος πειρασμοίς
προς σε καταφεύγω σωτηρίαν επιζητών
των δυσχερών και δεινών με διάσωσον».

Απευθυνόμενος επανειλημμένα στην Παναγία αναφωνεί: «Υπεραγία Θεοτόκε σώσον ημάς». Να δείξει έλεος και να τον γλυτώσει.

Δεν γνωρίζω, όμως, κατά πόσον τον σημερινό άνθρωπο τον απασχολεί το υπαρξιακό ζήτημα της σωτηρίας του, αυτό που λέμε η «σωτηρία της ψυχής του». Δεν συνδέει τη σωτηρία του και δεν ερωτά «τι ποιήσει ίνα έχη ζωήν αιώνιον» (Ματθαίου 19, 16). Αν το σκέπτεται, το αφήνει για μετά. Δεν υπολογίζει ότι αυτή η σωτηρία αφορά και στο παρόν κι αρχίζει ήδη από τώρα καθώς μας διαβεβαιώνει ο ίδιος ο Χριστός, ο οποίος απευθυνόμενος στον Θεό Πατέρα τονίζει ότι: «αυτή δε εστίν η αιώνιος ζωή, ίνα γινώσκωσί σε τον μόνον αληθινόν Θεόν και όν απέστειλας Ιησούν Χριστόν» (Ιωάννου 17, 3).

Η σωτηρία της ψυχής, η αιώνιος ζωή, που φαίνεται να ταυτίζονται, αφορά σε μια σχέση. Σε Κάποιον που μπορεί να εγγυηθεί, όντας χορηγός και της ζωής και της αιώνιας ζωής, τη σωτηρία και των δύο. Αφορά κυρίως στον Θεό Πατέρα γι' αυτό και «ο άσωτος» υιός της παραβολής της Β' Κυριακής του Τριωδίου (Λουκά 15, 11-32) σ' Αυτόν προσβλέπει και παίρνει την μεγάλη απόφαση: «αναστάς πορεύσομαι προς τον πατέρα μου». Κι έτσι από νεκρός ανέζησε και από απολωλώς (χαμένος) βρέθηκε. Σώθηκε, δηλαδή. Βρήκε την σωτηρία με την ασφαλή επάνοδο εις την πατρίδα που δεν είναι άλλη από την πατρική αγκάλη. Τόσο απλό!

Ο σημερινός, όμως, άνθρωπος σκέπτεται δύσκολα, περίπλοκα και έτσι περιπλέκει τα πράγματα χωρίς προοπτικές. Ζει το σήμερα με τον δικό του τρόπο χάνοντας από τα μάτια του «το σήμερα του Θεού».

Τα ερωτήματα περί σωτηρίας δεν είναι τωρινά. «Είπέ μοι λόγον ίνα σωθώ». Λόγον σωτηρίας αιτούνταν οι ασκητές από τους έγκριτους γέροντες. Μια από τις απαντήσεις ήταν αυτή του Αββά Παμβώ: «εί έχεις καρδιαν (αν το λέει η καρδούλα σου) δύνασαι σωθήναι». «Φεύγε και σώζου» ήταν μια άλλη απάντηση και μην γυρίζεις πίσω να δεις, μην επιστρέφεις επί τα ίδια. Γιατί

σίγουρα φεύγεις από κάτι, αποφεύγεις κάτι, διαφεύγεις έναν κίνδυνο, κινούμενος προς κάτι, εκεί που αισθάνεσαι ασφαλής.

Η απάντηση του Ιησού στον πλούσιο νεανίσκο ήταν το «δεύρο ακολούθει μοι», που θα τον οδηγούσε στην περιπόθητη σχέση με τον Ιησού και κατ' ακολουθίαν με τον πατέρα («αύτη έστιν η αιώνιος ζωή»).

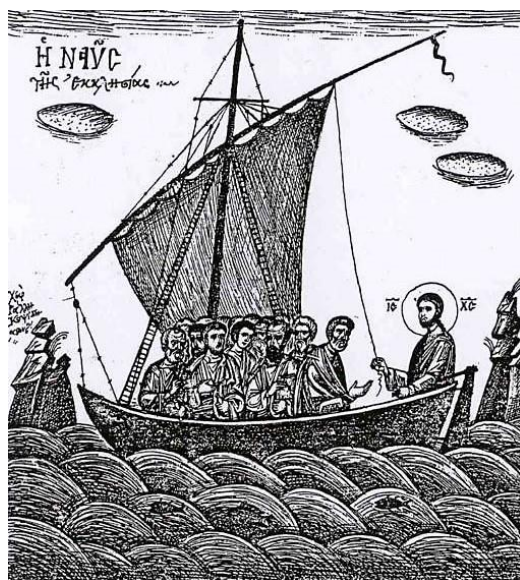
Εν έτει σωτηρίω, λοιπόν, 2019, πώς θα απαντήσουμε στο ερώτημα «τι είναι σωτηρία»; Θα απαντήσουμε με τους στίχους ενός σύγχρονου λαϊκού τραγουδιού που υποστηρίζει ότι

«Η Σωτηρία της ψυχής
είναι πολύ μεγάλο πράγμα
σαν ταξιδάκι αναψυχής
μ' ένα κρυμμένο τραύμα» ;

Θα δεχθούμε ότι είναι «σαν ταξιδάκι αναψυχής», παραδεχόμενοι συγχρόνως και κάποια τραύματα που κρύβονται βαθειά μέσα μας από τα οποία κάποιος πρέπει να μας σώσει, να μας θεραπεύσει από αυτά για να είναι το ταξίδι μας πράγματι ταξίδι αναψυχής;

Αλλά τότε, θα πρέπει να στείλουμε και το σχετικό μήνυμα με σήματα Μορς: S.O.S (Save Our Souls), σώστε τις ψυχές - ζωές μας, ώστε να σπεύσει κάποιο ναυαγοσωστικό να μας περιμαζέψει και να μας περισώσει. Τότε, μία σανίδα σωτηρίας δεν επαρκεί. Απαιτείται μεγάλο πλοίο που να είναι έτοιμο να σπεύσει εις βοήθειαν.

Η Εκκλησία μας που θεωρείται «νοητή ναύς», με τους ανθρώπους της, είναι έτοιμη να ακούσει το μήνυμα και να σπεύσει στους προστρέχοντες, αρκεί το μήνυμα να φύγει και να φτάσει έγκαιρα. Τότε και εμείς και η αγαπημένη μας πατρίδα θα έχει την βεβαιότητα ότι θα βαδίζει οδόν σωτηρίας. Δεν θα επαληθευτεί έτερος στίχος που διεμήνυε ότι «αυτή η χώρα δε σώζεται με τίποτα». Γένοιτο!

Εικόνες:

Ρέμπραντ, Η Επιστροφή του ασώτου υιού./ Φώτη Κόντογλου, Η Ναυς της Εκκλησίας.

Το τέλος αλλά και η αρχή μιας ανθρωπο-λογίας

[Το κείμενο που ακολουθεί επιχειρεί να δώσει απάντηση σε σύνηθες ερώτημα που θέτουν οι άνθρωποι για την σωματικότητά τους μετά θάνατον. Πώς θα αισθάνονται, δηλαδή, αφότου το σώμα τους θα έχει φθαρεί, εφ' όσον με αυτό αισθάνονταν το καθετί μέχρι τώρα, ακόμα και λίγο πριν τον θάνατό τους;]

Απόπειρα μιας απαντήσεως

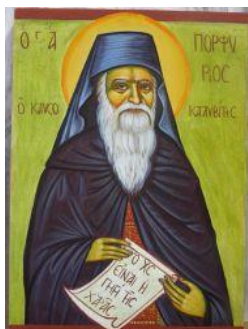
[Το πνεύμα του Θεού που κατοικούσε μέσα τους και έδινε πνοή ζωής στην ύπαρξή τους διαπότιζε την σωματο-ψυχική τους ενότητα. Ο στίχος του Κάλβου: «το πνεύμα όπου μ' εμψύχωνε του Θεού ήταν φύσημα» είναι παραστατικός. Κατά την εδώ ζωή τους η ενότητα αυτή απέκτησε πνευματικές αισθήσεις. Αυτές θα ενσαρκωθούν στο καινούργιο ψυχο-σωματικό και ενιαίο σύνολο που θα εγερθεί εν αφθαρσία κατά την ανάσταση των νεκρών].

Σε περίπτωση θανάτου ενός φίλου, μιας φίλης, οι συγκεντρωμένοι άνθρωποι εκεί μιλάνε και λένε πολλά λόγια για το τι είναι ο άνθρωπος, ένα τίποτα...και τα τοιαύτα. Εδώ σταματάει κάθε λόγος περί ανθρώπου. Κάθε «ανθρωπο-λογία». Είναι αλήθεια; Μήπως τότε πρέπει να αρχίζει κάθε λόγος περί του ανθρώπου; Για το τι γίνεται μετά ταύτα. Μπορεί ο λόγος να σταματάει, ο άνθρωπος όμως πορεύεται εκείθεν και πέραν του λόγου.

Η Annie, η φίλη μας αυτή, που εξαιτίας της γράφονται οι γραμμές αυτές –απεβίωσε στις 30 Σεπτεμβρίου του 2014 στις Βρυξέλλες– αναρωτιόταν λίγες μέρες πριν για το τι γίνεται μετά ταύτα. Ποιο είναι εκείνο το ψηλότερα που αισθανόταν ότι μεταβαίνει; Ή ο λόγος του Antoine Vergote, που εμπιστεύτηκε δύο μέρες πριν πεθάνει στον Jean-Marie Jaspard –ημερομηνία θανάτου η 10^η Οκτωβρίου 2013– ότι ήταν περίεργος για το τι θα συναντούσε. Όχι ότι αμφέβαλλε αλλά να, τι θα συναντούσε.

Στην Annie, που ρωτούσε για το πώς θα είμαστε μετα ταύτα, αφού το σώμα μας εξαφανίζεται λίγο λίγο, της είπα ότι η βεβαιότητα της Εκκλησίας για το μετά ταύτα εκφράζεται στην εικονογραφία των Αγίων που καταγράφονται ως Άγιοι με το μεταμορφωμένο σώμα. Αυτό το μεταμορφωμένο σώμα μάς προϊδεάζει για το τι θα απογίνουμε όταν θα αναστηθούμε.

Βεβαίως, η καταγεγραμμένη εικόνα του Γέροντα Πορφυρίου ως οσίου διαφέρει από μια φωτογραφία του στην οποία τον είχαμε συνηθίσει. Αν, για παράδειγμα, παρατηρήσουμε και συγκρίνουμε τις εικόνες που αγιογράφησε ο Στάθης Γιαννής ή η Γερόντισσα Φιλοθέη ή άλλοι αγιογράφοι, με φωτογραφία του που είχε στείλει ο Γέροντας στην Annie με την Ελένη, η τελευταία ήταν πιο οικεία και την αγαπούσε η Annie. Η άλλη, πιο από-κοσμη, διαφορετική, ουχί εκ του κόσμου τούτου. Σίγουρα δεν θα είναι ίδια κι όμοια.

Αυτές, όμως, οι εικόνες μας μιλάνε για τον αναστημένο-μεταμορφωμένο άνθρωπο, αλλά και για την πεποίθηση της Εκκλησίας για την ύπαρξη της θριαμβεύουσας Εκκλησίας και της μετά θάνατον ζωής των ανθρώπων. Πιστεύω πως η Εκκλησία μας παρέχει με τη διδασκαλία της τις ανάλογες εγγυήσεις έτσι ώστε ο τίτλος συλλογής κειμένων του Νάνου Βαλαωρίτη, *Η ζωή μου μετά θάνατον εγγυημένη* (Εκδ. Νεφέλη, Αθήνα 1993, 208 σελ.) να μας φαίνεται οικείος και να μην ηχεί παρά-ξενος, έστω και αν στον συγγραφέα διακρίνουμε μια μικρή ειρωνεία.

Σημάδια, λοιπόν, οι εικόνες των Αγίων για την εγγύτητά τους αλλά και για την πρόγευση αυτής της νέας πραγματικότητας που έρχεται... Δεν είναι επιχειρήματα αυτά που προβάλλω. Είναι ένας άλλος λόγος για τον άνθρωπο, μια νέα ανθρωπο-λογία, την οποία η Εκκλησία μας ανέκαθεν πρεσβεύει.

Σημαντική επισήμανση για το τι επ-έρχεται είναι και οι μεταστάσεις προσώπων, όπως του Προφήτου Ηλία, της Παναγίας και του Ευαγγελιστού Ιωάννου, δειγματοληπτική απεικόνιση της μελλούσης καταστάσεως και της μετάβασης εκ του θανάτου εις την ζωήν.

Χρήσιμη είναι και η αναφορά στην περί αγίων λειψάνων διδασκαλία της Ορθόδοξης Εκκλησίας. Αγιασμένο από την Χάρη, ένα λείψανο αγίου μεταβάλλει το νεκρό σώμα σε ζωντανό ίχνος, που μεταμορφώνει τον κόσμο, ποιεί θαυμάσια, θεραπεύει, αποτρέπει κινδύνους και γίνεται πηγή πολλών δωρεών του Αναστάντος Χριστού. Έχοντας μετουσιώσει και μεταβολίσει στο βίο του τις άκτιστες ενέργειες του Θεού, τις ανακλά και τις απο-δίδει στην υπόλοιπη κτίση. Τις προβάλλει ως ορατή μαρτυρία της αόρατης δυνάμεως του Θεού, που γίνεται έτσι ορατή και παρούσα.

T. S. Eliot

Σε πρόσφατο σχετικά κείμενό μου –ανάγεται σε μια δεκαετία πριν: Απρίλιος του 2008– που περιλαμβάνεται σε αφιέρωμα του περιοδικού «Ευθύνη»: *Ο Χριστιανισμός στην Ευρώπη του 21^{ου} αιώνα*, έγραφα ότι ο τίτλος του αφιερώματος φανερώνεται σαν ένα Τοπίο στην ομίχλη. Με μεγάλη δυσκολία μπορεί κανείς να διακρίνει το τι πράγματι συμβαίνει ή το τι μπορεί να συμβεί στο προσεχές μέλλον. Είναι διάχυτη η εντύπωση ότι ο Κόσμος πειραματίζεται σε πολλά και διάφορα πράγματα. Ιδιαίτερα σε ό, τι αφορά στον Χριστιανισμό που επιχειρεί να τον εκτοπίσει, να τον εξορίσει μια κι έξω από τον κόσμο μας. Το είχε επισημάνει αρχή της δεκαετίας του '30 ο βαθύνους ποιητής και κριτικός των καιρών μας Thomas Stearns Eliot σε «προφητικό» κείμενό του. **Θα τον ακούσουμε ή δεν θα τον ακούσουμε;**

«Ο Κόσμος πειραματίζεται δοκιμάζοντας να διαμορφώσει μια πολιτισμένη αλλά μη-Χριστιανική νοοτροπία. Το πείραμα θα αποτύχει όμως πρέπει να δείξουμε μεγάλη υπομονή περιμένοντας το γκρέμισμά του. Στο αναμεταξύ εξαγοράζοντας τον καιρό: ώστε η Πίστη να κρατηθεί ζωντανή τους σκοτεινούς αιώνες που έχουμε μπροστά μας. Ωστε να ανανεώσουμε και να ξαναχτίσουμε τον πολιτισμό. Και να σώσουμε τον κόσμο από την αυτοχτονία» («Thoughts after Lambeth», 1931, ad finem).

Το κείμενο αυτό είχε παραθέσει με αφορμή το θάνατο του T. S. Eliot σε κείμενό του ο Ζήσιμος Λορεντζάτος στις «Εποχές», τεύχος 22, Φεβρουάριος 1965 (ανατύπωση και διάθεση με το «Βήμα» της Κυριακής της 30 Απριλίου 2017, πενήντα δυο χρόνια μετά), σ. 16-21. Έφερε τον τίτλο «Τί ἂν θέλοι ὁ σπερμολόγος οὗτος λέγειν;», T. S. Eliot (1888-1965). Βλ. και Α.Μ. Σταυρόπουλου, Η προδοσία των ποιμένων και η «Καλή Ποιμαντική» στο Προκλήσεις της Ποιμαντικής σήμερα, Εκδ. Αρμός, Αθήνα, 2013, σ. 149-157.

35. ΔΙΚΑΙΩΜΑ Ή ΚΑΙ ΥΠΟΧΡΕΩΣΗ

(copyright ή και κλόπηright !)

Ποιμαντικές σκέψεις

Ο Θεός κατασκεύασε τον άνθρωπο κατ' εικόνα και ομοίωσή Του. Τελικά με τις διαδοχικές απιστίες του ο άνθρωπος κατάντησε ένα κακέκτυπο, ένα κλεψίτυπο; Ο κατ' εικόνα Θεού πλασθείς άνθρωπος, κακέκτυπο; Ένα κάλπικο νόμισμα που δεν το ανταλλάσσεις με τίποτα;

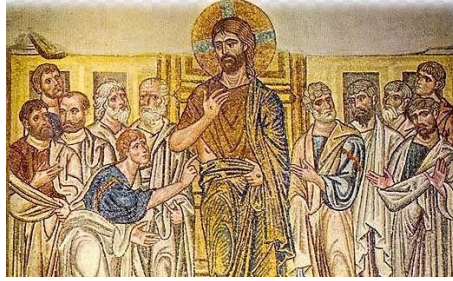

Ο Θεός στην φιλανθρωπία του προσπάθησε εκ νέου. Δεν ήθελε να αφήσει τον άνθρωπο στα χέρια ενός αγύρτη, του Διαβόλου, που επιχείρησε να ξελογιάσει και να παραπλανήσει τον άνθρωπο με κούφια και ψεύτικα λόγια. Λόγια, λόγια, λόγια... στην απουσία του Λόγου. Απαιτείτο, λοιπόν, η παρουσία του Λόγου ένσαρκη, με σάρκα και οστά.

Επιστράτευσε λοιπόν όλη Του την επινοητικότητα και ενηθρώπισε. Έγινε άνθρωπος. Θεός και άνθρωπος για να γίνει ο άνθρωπος ανθρωπό-θεος. Με την ενσάρκωσή του ο Θεός, ο Υιός και Λόγος του Θεού έλεγε, ήταν σα να έλεγε, αποφεύγετε τις απομιμήσεις. Άλλο μίμηση και άλλο απο-μίμηση. Ο ίδιος ο Θεός αποτεινόμενος στους ανθρώπους τους είχε επαναλάβει «υμείς θεοί εστέ». Ο Έλληνας σοφός το είχε πει ότι είμαστε της γενιάς του Θεού: «εξ ου και γένος εσμέν». Ο απόστολος Παύλος το θύμισε στους Αθηναίους στην Πνύκα, σε όλους μας δηλαδή. Μάλιστα μιλώντας για μίμηση είχε πει: «μιμηταί μου γίνεσθε, καθώς καγώ Χριστού».

Αναφερόταν σε μια μίμηση πράξεως σπουδαίας και τελείας, που θα είχε τέλος πάντων κάποιο μέγεθος. Δεν μίλησε για απομίμηση (ιμιτασιόν). Φαίνεται ότι είχε στο νου του τον ορισμό του Αριστοτέλη. Θα υποστηρίζαμε ότι η απομίμηση οδηγεί τελικά σε τραγωδία, σε τραγωδία με την πιο μεταφορική εκδοχή του όρου. Άλλωστε χρυσός κανόνας των αγορών είναι να αποφεύγουμε τις απομιμήσεις και να δίνουμε προσοχή στο «σήμα κατατεθέν» (trade mark) που εγγυάται την γνησιότητα.

Είναι καιρός πλέον να διερωτηθούμε για την γνησιότητα των μηνυμάτων που μας τριγυρίζουν και να θέσουμε τον δάκτυλον με ασφάλεια επί τον τύπον των ήλων του Ιησού. Σε ένα, δηλαδή, ιστορικό γεγονός και όχι απλό κήρυγμα και μύθο.

Επιτέλους, ας εκμεταλλευτούμε το δικαίωμα που μας έχει δοθεί για αντιγραφή (copyright). Στο τέλος-τέλος θα έλεγα ότι είμαστε υποχρεωμένοι για κάτι τέτοιο. Παράδοση πληρωμή ενός χρέους, όταν αποδεχόμαστε το χρέος αυτό ως δωρεά και με αυτό τον τρόπο το απο-πληρώνουμε μια για πάντα, χωρίς μεσολαβητές και εποπτείες. Γένοιτο!

36. ΑΠΟΣΤΟΛΩΝ ΚΑΙ ΑΓΙΩΝ ΔΙΑΔΟΧΗ

ὅλην συγκροτεῖ τὴν Ἐκκλησίαν ἐν πάσῃ γενεᾷ καὶ γενεᾷ

Ποιμαντικέςσκέψεις

Κάποιοι γνωστοί μου, που διατηρούν τις αποστάσεις τους με την εκκλησιαστική ζωή, εξέφρασαν την απορία γιατί οι άνθρωποι της Εκκλησίας δίνουν τόση σημασία σε πρόσωπα που έδρασαν ανάμεσά μας και αναγνωρίζουν «υπερφυσικές» ικανότητες σε φυσικά πρόσωπα και τα ευλαβούνται δίνοντας μεγάλη σημασία σ' αυτά και «υποτιμούν» κατά κάποιο τρόπο το κύριο πρόσωπο της σωτηρίας μας, τον Χριστό. Τους ξενίζει πάντως το γεγονός αυτό της ευλαβούς αφοσιώσεως σε πρόσωπα, σε μορφές Γερόντων και η προσκόλλησή τους, κατά την γνώμη τους, σε αυτά, εν ζωή και μετά την κοίμηση και την αναγνώριση της αγιότητας και την αγιοκατάταξή τους. Ιδιαίτερα η αναφέρονται στα πρόσωπα των Οσίων: Πορφυρίου, Παϊσίου, Ιακώβου και Αμφιλοχίου της Πάτμου (1)

«Εύλογες» ενστάσεις διατυπώνουν, όμως, και εκκλησιαστικοί άνδρες για την αθρόα αγιοποίηση τα τελευταία τριάντα χρόνια τόσων προσώπων, όσων δεν αγιοποιήθηκαν αιώνες και θέτουν ανάλογα ερωτηματικά. Δεν αποκλείεται, βέβαια, ορισμένες υπερβολές που εκδηλώνονται να εγείρουν απορίες ως προς την γνησιότητα των στάσεων και την υποκρυπτόμενη ενδεχομένως αναζήτηση «σημείων» για την στερέωση της πίστεως έναντι της σημερινής απιστίας και αδιαφορίας που επικρατεί (2).

Οφείλουμε με σεβασμό και ανοικτότητα να ακροαστούμε τις απορίες, τα ερωτήματα, τις απόψεις και των δύο πλευρών που παραθέσαμε. Μπορούμε, όμως, νηφάλια να αντιτάξουμε ότι ασφαλώς δεν υπάρχει ουδεμία πρόθεση υποτίμησης του προσώπου του Χριστού ή Αγίων μορφών του παρελθόντος που ανέδειξε η Εκκλησία μας μέχρι τώρα.

Η εγγύτητα, όμως, και η άμεση σχέση με τα πρόσωπα αυτά που αναδείχθηκαν πρόσφατα, τα κάνει οικεία και προσιτά. Η αμεσότητα, λοιπόν, και πολλές φορές η

οικειότητα που έχει αναπτυχθεί ζώντων των προσώπων αυτών με εμάς, τα καθιστά τέτοια έτσι που είμαστε πεπεισμένοι ότι μπορούν να μεσολαθήσουν και ότι πράγματι μεσολαβούν προς τον Κύριο. Έχουν, δηλαδή, «πρόσωπο» και παρρησία και εμείς τους εμπιστευόμαστε και είμαστε σίγουροι ότι καλώς τους εμπιστευόμαστε τα αιτήματά μας. Δεν τους παραδεχόμαστε μόνο ως μεσολαβητές αλλά ότι και αυτοί χαριτωμένοι από την Χάρη του Θεού αντλούν και διοχετεύουν αυτή την Χάρη σε εμάς.

Από την άλλη, με όλα αυτά που επιτυγχάνουν και επιτελούν, μαρτυρούν για την παρουσία του Θεού στον κόσμο μας και όλα όσα «παρακολουθούν» στην Εκκλησία και στον κόσμο μετά την έλευση του Χριστού στη γη. Αυτά λοιπόν τα γνωρίσματα «αναγνωρίζουν» οι πιστοί στα πρόσωπα αυτά και η Εκκλησία με τα θεσμικά της όργανα κατατάσσει στις δέλτους της τους νέους αγίους και αγίες της Εκκλησίας μας. Αυτή η αγιότητα που διαχέεται σε ολόκληρη την Οικουμένη δείχνει την συνεχή, την αδιάλειπτη διαδοχή μιας σαρκούμενης και σαρκωμένης αγιότητας. Μια μαρτυρία ότι οι ενέργειες του Θεού διοχετεύονται, διαπορθμούνται μέσω των προσώπων αυτών στην Εκκλησία, στους Χριστιανούς και στον κόσμο άπαντα.

Και όπως συμβαίνει με τους Επισκόπους, οι οποίοι έχοντας την απαρχή από τους Αποστόλους, διαδέχονται ο ένας τον άλλον και τηρείται η έγκυρη συνέχεια χωρίς ασυνέχειες (*successio apostolica*) έτσι και με τη φανέρωση σε κάθε γενεά προσώπων που ετίμησαν τον Θεό με την βιοτή και την πίστη τους και αγίασαν, τηρείται ένα είδος *διαδοχής αγιότητος* (*successio sanctorum*), διαδρομής αγιότητος όπου ο ένας παραδίδει την σκυτάλη (συνταγή;) αγιότητος στον άλλον και την κάνει «φανερή» αλλά και επιθυμητή για τους υπολοίπους. Αυτό δεν σημαίνει ότι μια «αφανής» αγιότητα δεν υφίσταται. Η επώνυμη, όμως, φανέρωση σε συγκεκριμένα πρόσωπα γίνεται έτσι ώστε να «πιστοποιείται» κατά κάποιο τρόπο ότι ο Θεός είναι θαυμαστός εν τοις αγίοις αυτού. Και αυτό δεν γίνεται για να δοξάζονται οι συγκεκριμένοι φορείς της Χάριτος, τους οποίους τιμούμε και σεβόμαστε αλλά για να δοξάζεται ο ίδιος ο Τριαδικός Θεός και να λέμε Δόξα τω Θεώ, δόξα σε Σένα Θεέ μας που μας φανερώνεσαι μέσω των Αγίων σου.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

- (1) Παραθέτουμε τέσσερα αξιόλογα βιβλία, μεταξύ πολλών άλλων που υπάρχουν, για τον αναγνώστη που θα ήθελε να πληροφορηθεί εν τάχει για τον βίο και την διδασκαλία των τεσσάρων αυτών Αγίων μορφών.
 - Γέροντος Πορφύριου Καυσοκαλυβίτου, *Βίος και Λόγοι*, Ιερά Μονή Χρυσοπηγής Χανίων, Χανιά 2003, 522 σ.
 - ΜΑΚΑΤΟΥΝΗ Α. – Κ. ΠΑΠΠΑ, *ο δικός μας Παΐσιος*. Επτά προσωπικότητες μιλούν για τη σχέση τους με τον Άγιο, Εκδ. Πορφύρα, Αθήνα 2017, 117 σ.
 - ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΥ Στυλιανού Γ., *Ο Μακαριστός Ιάκωβος Τσαλίκης*, Εκδ. Ουρανός, τρίτη ανατύπωση, Ιανουάριος 2018, 304 σ. (πρώτη έκδοση, Εκδ. Ακρίτας, Ιούνιος 2009).
 - ΧΡΙΣΤΟΝΥΜΦΗΣ Μοναχής (Καθηγουμένης), *Η δροσοβόλος καύσις της προσευχής*. Γέρον Αμφιλόχιος Μακρής, Ιερά Μονή Ευγγελισμού «Μητρός Ηγαπημένου», Πάτμος 2018, 216 σ. (Έκδοση Επτάλοφος Α.Β.Ε.Ε.).
- (2) Βλ. κείμενο που αναφέρεται σε ανάλογες απόψεις του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ηλείας κ. Γερμανού που δημοσιεύτηκε στο http://orthodox-voice.blogspot.com/2018/08/to-30_31.html στις 31 Αυγούστου 2018.

Το βάρος από τα μελλούμενα¹

Τι σημασία έχει το παρελθόν, το παρόν, το μέλλον, το ώδε και το εκεί, το νυν και το αεί, το τότε και το τώρα, το εδώθε και το εκείθε, αφού όλα όσα έγιναν και όσα πρόκειται να γίνουν στην Εκκλησία και στον κόσμο προβάλλονται στο *σήμερα*; Όλα πάνε κι έρχονται, κινούνται και ζουν στο *σήμερα του Θεού*, ενός Θεού «ο οποίος έχει κάνει όσα πρόκειται να γίνουν» («ο ποιήσας τα επερχόμενα» Ησαΐου 45,11)². Παρ' όλες, όμως, τις μέριμνες και τις αμφιβολίες που μπορεί να μας προξενεί η ενασχόλησή μας με το τι μέλλει γενέσθαι, με το μέλλον, δηλαδή, που προβάλλει, εν τούτοις αυτές δεν μας εμποδίζουν να λαχταράμε και να ανοιγόμαστε με θετική διάθεση προς το μέλλον³.

Γνωστή διαφήμιση της Vodafone, σχετική με τη ρομποτική που κυκλοφορεί, τονίζει ότι «Το μέλλον συναρπάζει». Ποιο μέλλον όμως; Σχεδιαστές μόδας, όπως ο Yves Saint Laurent, διαφημίζοντας συγκεκριμένο άρωμα «ερμηνεύουν το παρόν με μελλοντικούς όρους» τονίζοντας ότι «το μέλλον είναι εδώ». Άλλοι πάλι, χάρη στην τεχνολογία, ευχαριστώντας την μάλιστα γι' αυτό (Thanks to Tech) «φέρνουν το αύριο

¹ Βλ. δύο παλαιότερα άρθρα μου στον «Εφημέριο» «Το βάρος από τα μελλούμενα», (Μάρτιος 1999 σ. 14-15). και «Στενάχωρα χρόνια» (Μάϊος 1999, σ. 18-20). Δημοσιεύτηκαν στον ιστότοπο: Διαποίμανση (Διαδικτυακό Κέντρο Ποιμαντικών Ερευνών, Μελετών και Εφαρμογών):

<https://www.diapoimansi.gr/PDF/STAYROPOYLOS%20DIGITAL/2%20ARRUA%20EFHMERIOS/1999/270%20TO%20BAROS.pdf>

<https://www.diapoimansi.gr/PDF/STAYROPOYLOS%20DIGITAL/2%20ARRUA%20EFHMERIOS/1999/272%20STENAXVRA.pdf>

² Βλ. και Ησαΐου 41, 4: «Εγώ Θεός πρώτος, και εις τα επερχόμενα εγώ ειμί» (Εγώ είμαι ο Θεός που προϋπάρχει και που σε όσα πρόκειται ν' ακολουθήσουν θα είμαι πάντοτε Παρών).

³ Αυτή την εκδοχή υποστήριξε σε Ημερίδα της (Tagung) το 2018 η Διεθνής Εταιρεία Ψυχολογίας του Βάθους (Internationale Gesellschaft für Tiefenpsychologie) στο Lindau της Γερμανίας. Τα Πρακτικά της εκδόθηκαν με τίτλο: *Lust auf Zukunft trotz Sorge und Zweifel*, Patmos Verlag 2019, 176 σ.

σήμερα» (Κωτσόβολος). Άλλωστε «το μέλλον ανήκει σ' αυτούς που το προετοιμάζουν» και «βλέπουν τις προκλήσεις ως ευκαιρίες!» Άλλοι πάλι σε Συνέδριό τους προτάσσουν δικαιωματικά και τονίζουν: «Διεκδικούμε το μέλλον» (Γ.Σ.Ε.Ε.) υιοθετώντας διαφημιστικό σλόγκαν: «Δεν το συζητώ, το ζητώ!» Άλλοι με τον τρόπο τους, μας θέτουν προ των ευθυνών μας: «Το αύριο κάντο να συμβεί».

Η λαϊκή μας σοφία έχει προειδοποιήσει: «των φρονίμων τα παιδιά πριν πεινάσουν μαγειρεύουν». Οικονομικοί οργανισμοί (π.χ. η Τράπεζα Πειραιώς) οικειοποιούνται το *σοφόν* κάνοντάς το *σαφές* και στοιχειοθετούν συγκεκριμένο σχέδιο: «Το Project Future ανοίγει την αγορά εργασίας στους νέους». Ιδού στάδιον δόξης λαμπρόν: «το Μέλλον σου, Σε περιμένει». Υπάρχουν όροι και προϋποθέσεις έτσι όπως τους θέτει γνωστό διαφημιστικό σλόγκαν, για πόλη της ασιατικής ηπείρου που διαφημίζει: «Να βρίσκεσαι εκεί όπου το χθες συναντάει το μέλλον σήμερα». Είναι σημαντική η μνεία του τρις-διάστατου χαρακτήρα του χρόνου: ως παρελθόντος, παρόντος και μέλλοντος. Άλλωστε, ας μην ξεχνάμε ότι «και το σήμερα είναι εκείνο το αύριο του χθες» (Antonio Machado). Είναι μεγάλος ο πειρασμός να καθηλωθεί κάποιος σε μία από τις τρεις διαστάσεις του χρόνου. Γι' αυτόν, το παρελθόν ή το παρόν ή μόνον το μέλλον να έχει αξία ή να απαξιώνει τις άλλες δύο.

Μας εξέπληξε ευχάριστα η αναγγελία του Προγράμματος εκπαιδευτικών ανταλλαγών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ERASMUS) στις 31 Μαρτίου 2020, όταν ανακοίνωνε: Εμείς στο Erasmus ΠΙΣΤΕΥΟΥΜΕ ! στο Παρελθόν, στο Παρόν και στο Μέλλον! Αυτή η πίστη, η πεποίθηση, η βεβαιότητά μας στην διαχρονική διαδοχικότητα εγγυάται την συνέχεια. Μακάρι!

Ο χρόνος και στις τρεις διαστάσεις του

Δεν είναι επειδή «ούκ έχομεν ωδε μένουσαν πόλιν» (μόνιμη, εδώ για πάντα, παντοτινή) να επιζητούμε, να αποβλέπουμε μόνο στη μέλλουσα. Δεν γίνεται επειδή προσδοκούμε το αιώνιο (απώτερο στο μέλλον) να χάνουμε τον χρόνο στις τρεις διαστάσεις του: παρελθόν, παρόν, εγγύς-εγγύτερον μέλλον. Θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι

«δεν έχουμε χρόνο για χάσιμο»! Αλλιώς θα καταγινόμαστε με την αναζήτηση του χαμένου χρόνου.

Χρειάζεται μία ισορροπία, να προσμετράται στην κάθε διάσταση η αξία της. Ο άνθρωπος να μην αγνοεί την αφετηρία του ούτε και τον τελικό προορισμό του ζώντας τις διαδοχικές μεθελικιώσεις του είτε ατομικά είτε ομαδικά, είτε ως μονάδα είτε ως κοινωνία. Αρκεί να έχει συναίσθηση της συνέχειας και της μετάβασής από μια κατάσταση σε μιά άλλη με τις ομοιότητες και τις διαφορές τους. «Τοις μεν όπισθεν επιλανθανόμενος τοις δε έμπροσθεν επεκτεινόμενος», προσδοκώντας την ανάσταση των νεκρών και την ζωήν του μέλλοντος αιώνας.

Είμαστε κεκλημένοι εις σωτηρίαν δια της επαγγελίας των μελλόντων αγαθών. Τα μέλλοντα αγαθά δεν είναι δέλεαρ· είναι διαπιστωτική πράξη. Υπάρχουν. Δεν τα βλέπουμε. Μας ανοίγεται ένα παράθυρο για να τα διακρίνουμε, ότι ναι υπάρχουν. Δεν είναι αυταπάτη, γιατί οι αυταπάτες δεν έχουν μέλλον ούτε διανέμουν αγαθά. Με το να προσδοκώ την ζωή του μέλλοντος αιώνας, την αιώνιον ζωήν, δεν σημαίνει ότι υποτιμώ αυτήν του παρόντος αιώνας έστω και αν ορισμένοι φαίνεται ότι τον υποτιμούν χαρακτηρίζοντάς τον **απατεώνα**. Απατεώνα, γιατί πιθανόν θέλει να μας εξαπατά επιχειρώντας να μας πείσει ότι είναι και ο μοναδικός.

Χρόνος και αιώνιος ζωή

Άλλωστε, η αιώνιος ζωή δεν νοείται μόνον ως κάτι το μελλοντικό, του απώτερου μέλλοντος. Μπορεί να βιωθεί και να προγευτεί ήδη από τώρα. Αγγίζει αυτό το **σήμερον** που θίξαμε στην αρχή και που πραγματώνεται κατ' εξοχήν στη Θ. Λειτουργία⁴. Όλα, παρελθόν, παρόν, μέλλον συμπυκνώνονται εν μια στιγμή και μόνη σ' έναν «ιστορικό» ενεστώτα, γιατί όχι και σε έναν «μελλοντικό» ενεστώτα ή («ενεστωτικό» μέλλοντα), που μας ανοίγει πολυδιάστατα στον χώρο και τον χρόνο.

⁴ Βλ. Α. Μ. Σταυροπούλου, *Μνήμη και Λήθη στη Θεία Λειτουργία*, Εκδ. Λύχνος, Αθήνα 1989, 134 σ. Δημοσιεύτηκε στον ιστότοπο: Διαποίμανση: https://www.diapoimansi.gr/PDF/STAYROPOYLOS%20DIGITAL/1%20BIBLA/1989/117_mni_mi.pdf

Η αιώνιος ζωή δεν είναι κάτι μακρινό, κάτι που έρχεται στο μέλλον και από το μέλλον. Πραγματοποιείται εδώ και τώρα, μόλις οι άνθρωποι, σύμφωνα με τα λόγια του Κυρίου αναγνωρίσουν τον Πατέρα ως τον μόνο αληθινό Θεό καθώς κι Εκείνον που απέστειλε, τον Ιησού Χριστό (Ιωάννου 17,3). Όποιος μάλιστα αγαπήσει τον Υιό θα τηρήσει και τον λόγο Του. Κι ο Πατέρας θα τον αγαπήσει, και θα έρθουν σ' αυτόν και θα κατοικήσουν μαζί του (Ιωάννου 14,23). Τόσο απλό. Άλλωστε ο ίδιος μας έχει διαβεβαιώσει ότι «ο τρώγων μου την σάρκα και πίνων μου το αίμα έχει ζωήν αιώνιον και εν εμοί μένει καγώ εν αυτώ» (Ιωάννου 6, 54.56). Με αυτόν τον τρόπο εισερχόμαστε στην αιώνιο ζωή **ήδη από τώρα** και ζούμε στο «σήμερα του Θεού», εν αναμονή, όταν ο Θεός δεήσει να φανερωθεί στη δόξα Του. Ζούμε ήδη από τώρα την Παρουσία του Θεού μέσα μας και ανάμεσά μας προσδοκώντας χωρίς φόβο την μετεγκατάστασή μας στην μέλλουσα πόλη –ας την ονομάσουμε Futuropolis– που μια ζωή επιζητούμε περιμένοντας την έκπληξη!

Ως νεαρά κατηχητόπουλα τραγουδούσαμε:

Ναι εκεί, ναι εκεί, ναι εκεί, ναι εκεί,
θέλομεν ποτέ συναντηθεί,
ω πατρίς ουρανία,
τρεις-ευδαίμων και τρεις-ποθητή.

Προς το παρόν...

Προς το παρόν αρκούμεθα στο **εργό-χειρό** μας –όποιο κι αν είναι αυτό– και στην **εργασία των εντολών** του Κυρίου, **διαχειριζόμενοι** τον χρόνο μας ως καλοί οικονόμοι, όπως μπορεί, δηλαδή, ο καθένας μας και η κάθε μία, συν-χρονιζόμενοι με τον Ά-χρονο Θεό⁵.

⁵ Για τη διαχείριση του χρόνου εκ μέρους του ανθρώπου βλ. σχετικό κείμενό Α.Μ. Σταυροπούλου, *Ορθόδοξη Συμβουλευτική Ποιμαντική*, Εκδ. Αρμός, Αθήνα 2012, σ. 245-249. Δημοσιεύτηκε στον ιστότοπο: Διαποίμανση: https://www.diapoimansi.gr/PDF/pdf_2018/diax_xronou.pdf Βλ. και κείμενο Τα μέλλοντα και τα παρόντα, ο.π. σ. 251-253. Μια διαφορετική προσέγγιση για την αντίληψη του χρόνου εκ μέρους της Εκκλησίας και των πίστων βλ. σε όσα σχετικά αναφέρει ο Στέλιος Ράμφος σε συνέντευξή του στις 17 Μαρτίου 2020 στο iefimarida στον ιστότοπο: <https://www.iefimerida.gr/ellada/ramfos-synenteyxi-koronoios-synenteyxi> Περισσότερα στα βιβλία του: TIME OUT, *Η ελληνική αίσθηση του χρόνου*, Εκδ. Αρμός (Μούσες), Αθήνα

Αυτή η Θεανθρώπινη συνεργασία, η εργασία του ανθρώπου κατενώπιον Θεού, τον καθιστά δημιουργικό κατ' εικόνα του Δημιουργού του. Στο πρότυπο ενός Θεού που εργάζεται («ο Πατήρ μου έως άρτι εργάζεται καγώ εργάζομαι» Ιωάννου 5, 17), ο άνθρωπος, ως καλός εργάτης του αμπελώνος, της επίγειας ζωής του, καρποφορεί με ευθύνη γνωρίζοντας ότι θα αποδώσει κάποια στιγμή λόγο για τον χρόνο που τέθηκε στη διάθεσή του κατά το πέρασμά του από αυτή τη γη (Ματθαίου 21, 28-32).

Με το βλέμμα μας στραμμένο στο Μέλλον, ας ευχηθούμε ολόθερμα:

Καλό Πάσχα !

Με βέβαιη την πίστη μας,
ότι **το σημερινό κακό** που μας βρήκε
θα περάσει κι αυτό⁶.

Εξ άλλου, **Πάσχα** σημαίνει **πέραςμα...**

2012, 60 σ. και *Η αιωνιότητα και ο χρόνος* (στον Πλωτίνο), Εκδ. Αρμός (Μούσες), Αθήνα 2019, 176 σ.

⁶ Το τόνισε με ιδιαίτερη έμφαση στην πατρικά παρηγορητική και νηφάλια προσλαλιά του ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών κ. Ιερώνυμος κατά την Ακολουθία του Ακαθίστου Ύμνου από τον Μητροπολιτικό Ναό στις 3 Απριλίου 2020.

Ἡ Ποιμαντική τῆς Ἐκκλησίας ἔχει νὰ ἀντιπαλαίσει μὲ χίλιες δυὸ ἀντιρρήσεις καὶ χίλιες δυὸ πεποιθήσεις, ὅταν μάλιστα ἀπευθύνεται καὶ στὴν εὐρύτερη κοινωνία καὶ ὄχι μόνο στὸ στενὸ κύκλο τῶν κατὰ παράδοση πιστῶν τέκνων τῆς. Εἶναι γεγονός, ὅτι ὁ ἀδιάφορος πρὸς τὴν Ἐκκλησία ἄνθρωπος, ἀλλὰ καὶ ὁ σύγχρονος πιστός, *προβληματίζεται* συχνὰ μὲ ὅσα δεδομένα γιὰ τὴν πίστη καὶ τὸ χριστιανικὸ ἦθος τοῦ ἔχουν μέχρι τώρα παραδοθεῖ.

Πολλὲς φορὲς *ἐκφράζει ἀμφιβολίες* σὲ θέματα πίστεως καὶ μεταγραφῆς τοῦ δόγματος στὴν καθημερινότητα. Ἀδυνατεῖ νὰ κατανοήσῃ καὶ τὴν πίστη ἀλλὰ καὶ τὰ μεγάλα τῆς πίστεως κατορθώματα. Πῶς εἶναι δυνατόν νὰ ἀντιληφθεῖ τὸ τριαδικὸ δόγμα ἀλλὰ καὶ τὴν οὐσία τῆς Ἐκκλησίας ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος μέσα ἀπὸ τὸ «Πιστεύω» ἀλλὰ καὶ τὶς ἄλλες καθημερινὲς προσευχὲς, τὸ «Πάτερ ἡμῶν» καὶ τὸ «Βασιλεῦ Οὐράνιε», ὅταν εἶναι τόσα ὅλα αὐτὰ ποὺ κυκλοφοροῦν στὶς κοινωνίες μας καὶ ἀντιστρατεύονται τὶς θέσεις τῆς Ἐκκλησίας;

Πολλοὶ σύγχρονοὶ μας ἐκθρονίζουν τὸν Θεὸ Πατέρα ἀπὸ τὸν οὐράνιο θρόνο του καὶ μεταθέτουν τὴν πατρικὴ ἐπίκληση σὲ πρόσωπα τῆς γῆς (Μπολιβάρ, Τσάβες) φέροντας στὴ μνήμη τὸ ποίημα τοῦ Γ. Βερίτη ποὺ συνοψίζει τὴ στάση τῶν υἱῶν τῆς ἀποστασίας καὶ τῆς ἀρνήσεως: «Δὲν θὰ σὲ ποῦμε πατέρα...».

Πὰρ' ὅλα αὐτὰ, μπορούμε νὰ ὑποστηρίξουμε, ὅτι *τὰ τρία κείμενα ὁμολογίας* *στὰ ὁποῖα ἀναφερθήκαμε πιὸ πάνω* («Πιστεύω», «Πάτερ ἡμῶν», «Βασιλεῦ Οὐράνιε») *ἐμπεριέχουν τὴν πίστη καὶ ὑποδεικνύουν ταυτόχρονα τὸ πέρασμα σὲ μία χριστιανικὴ βιωτή.*

Ἐπανερχόμενοι στὴ διεκδικούμενη ἀπὸ πολλοὺς ἀπάλειψη τῶν συμβόλων διερωτώμεθα, τί ἀπομένει, σ' ἓναν κόσμον χρωματισμένον ἀπὸ *ἀ-πιστία καὶ δυσπιστία*, ἀπὸ τὸ περιεχόμενόν τῶν μνημονευθέντων κειμένων, ποὺ βρίσκονται δίπλα μας καὶ σὲ καθημερινή, ὑποτίθεται, χρῆση.

Ἡ ποιμαντική προσέγγιση τῶν δογμάτων καὶ ἀληθειῶν τῆς πίστεως ἀπαιτεῖ ἢ κατανόησή τους νὰ μὴ σταθεῖ σὲ μία διανοητική λειτουργία ἀλλὰ νὰ μετατραπῆ σὲ μία «συναισθηματική νοημοσύνη» περιχωρώντας τὸν «νοῦν ἐν καρδίᾳ». Ἔχουμε συνείδηση ὅτι οἱ πιὸ πάνω σκέψεις μπορεῖ καὶ νὰ χαράσσουν ἕνα νέο τρόπο «ἀπολογητικῆς» πού θὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ἐκφορὰ τοῦ ποιμαντικοῦ μας λόγου.

Ὁ ποιμαντικὸς λόγος δὲν χρειάζεται νὰ εἶναι περίπλοκος¹. Ἀρκεῖ νὰ εἶναι φιλοκαλικός². Μπορεῖ νὰ προσφέρεται μὲ λόγια ἀπλά, λιτὰ καὶ περιεκτικὰ σὲ λύσεις πού ἔχει ἀνάγκη ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος γιὰ νὰ χαλαρώσει. Ὁ τρόπος ὀφείλει νὰ εἶναι κατανοητὸς καὶ βοηθητικὸς, ἂν θέλουμε ὁ εὐαγγελικὸς καὶ πατερικὸς λόγος νὰ βιωθεῖ ἀπὸ πιστοὺς καὶ μὴ πιστοὺς καὶ νὰ δράσει ἀνακουφιστικὰ στὰ προβλήματα τῆς καθημερινότητας. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ὁ ἀκροατὴς αὐτοῦ τοῦ λόγου θὰ αἰσθάνεται ὅτι ὁ λόγος αὐτὸς μπορεῖ νὰ τὸν ὀδηγήσει σὲ πράξη («λόγος ἔμπρακτος») καὶ ὅτι ἡ «πράξη» πού θὰ ξεκινήσει ἀπὸ ἕνα τέτοιο λόγο νὰ εἶναι «ἐλλόγιμη».

Ἔτσι, εἶναι πολὺ πιθανὸ, ἡ πίστις μας στὸ Τριαδικὸ δόγμα νὰ ἀπολήγει σὲ στάση ζωῆς καὶ τὰ πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος νὰ μὴ βιώνονται ὡς ἀπόμακρες ὑπερβατικὲς ὀντότητες, ἀλλὰ νὰ περνοῦν στὴ ζωὴ μας σὲ μία δημιουργικὴ ἀναστροφή καὶ κοινωνία. Μ' αὐτὸν τὸν τρόπο θὰ μπορέσουμε νὰ μεταφέρουμε στὴν καθημερινὴ πράξη τῶν ἀνθρώπων τὴν πραγματικότητα τοῦ Θεοῦ.

Οἱ δογματικὲς ἀλήθειες δὲν εἶναι ἀπλᾶ τελεσιδικὴ κατάληξη μιᾶς διαμάχης ἀπόψεων, ἀλλὰ ἀφετηρία ἀνοίγματος πρὸς τὰ μπροστά, ὡς ἀληθῆς βίωση καὶ ἔκφραση τῆς ἀγαπώσης τὸν Θεὸν καρδίας. Ἔτσι μόνον μποροῦμε νὰ βαδίζουμε μπροστὰ μὲ τοὺς Πατέρες, τιμώντας τὴν μνήμη τους, μιμούμενοι τοὺς λόγους, τὰ ἔργα καὶ τοὺς ἀγῶνες πού ἔδωσαν γιὰ τὴν ὀρθόδοξη ἀλήθεια καὶ ζωὴ.

¹ Ἀκόμη καὶ τὸ κήρυγμα πρέπει νὰ ἔχει ποιμαντικὴ διάσταση. Βλ. ἄρθρο μου «Ἡ ποιμαντικὴ θεολογικὴ προσέγγιση τοῦ κηρύγματος» περ. «Θεολογία» τόμος 82, τεῦχος 2^ο τοῦ 2011, σ. 161-176 καὶ ἀνάτυπο.

<https://www.diapoimansi.gr/PDF/STAYROPOYLOS%20DIGITAL/4%20ALLA/2011/%CE%97%20%CE%A0%CE%BF%CE%B9%CE%BC%CE%B1%CE%BD%CF%84%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20%CE%98%CE%B5%CE%BF%CE%BB%CE%BF%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CE%AE%20.pdf>

² Γενικά, τὰ κείμενα τῆς Ἐκκλησίας ἐμπεριέχουν μία φιλοκαλικὴ ποιότητα. Βλ. Α.Μ. Σταυρόπουλου, «Λογοτεχνία: διπλὴ προσέγγιση» στοῦ ἰδίου *Ἰχνηλασιές*, ἔκδ. Εὐθύνη (Ἀναλόγιο κοστ'), Αθήνα 2007, σ. 115-117. Πρβλ. καὶ ἄρθρο τοῦ Σταύρου Γιαγκάζογλου, *Τὸ κάλλος τῆς θεολογίας. Ἡ ποιητικὴ καὶ αἰσθητικὴ συμβολὴ τοῦ Παύλου Εὐδοκίμου*, περ. «Σύναξη» τεῦχος 120, Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου 2011, σ. 50-62. Ἀκόμη καὶ τὰ πλέον δογματικὰ ἀναδεικνύουν τὸ κάλλος τοῦ περιεχομένου τους. Παράδειγμα τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως. Ὁ Καρδινάλιος τοῦ Βελγίου Godfried Danneels μιλώντας στίς 21 Νοεμβρίου 2010 πρὸς ὀμάδα καλλιτεχνῶν τῶν Βρυξελλῶν, ἀνέδειξε τὸ κάλλος αὐτοῦ τοῦ κειμένου. Ἡ ὁμιλία αὐτὴ σὲ μετάφραση τοῦ Δρ. Εὐσταθίου Γιαννῆ καὶ μὲ δικὴ μας ἐπιμέλεια, παρατίθεται στὰ [Περισσότερα](#) τοῦ σημερινοῦ ἀφιερῶματος.

[Σε παρεκκλήσι πανεπιστημιακού νοσοκομείου φιλικής χώρας, ανάμεσα σε φυλλάδια που ήταν εκτεθειμένα και προσφέρονταν στους επισκέπτες, διακρινόταν κι ένα που αναφερόταν στην Αγία Τριάδα σε προσευχητικό ύφος. Ήθελε να επισημάνει την **παρουσία** στον χώρο και τη σημασία στη ζωή μας των Τριών Προσώπων της Αγίας Τριάδος, καθώς και τη **συντροφιά** που μπορούν να προσφέρουν σε όλους μας και ιδιαίτερα σε ασθενείς που αισθάνονται έντονα τη **μοναξιά** τους μέσα στον πόνο και πολλές φορές μέσα στην **εγκατάλειψη** τους από τους ανθρώπους. Η υπόσχεση του Κυρίου –και οι προϋποθέσεις της– ως ήχει πάντοτε ζωντανή στα αυτιά μας και όχι σε ἄτα μὴ ἀκουόντων: «Ὅποιος με ἀγαπάει θὰ τηρήσει τὸ λόγο μου. Κι ὁ Πατέρας μου θὰ τὸν ἀγαπήσει καὶ θὰ ἔρθουμε σ' αὐτὸν καὶ θὰ κατοικήσουμε μαζί του» (Ἰωάννου 14, 23). Σε τρεῖς διαδοχικὲς «στροφές» ἀπευθύνεται μὲ οικειότητα στὰ τρία πρόσωπα τῆς Αγίας Τριάδος: τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸ καὶ τὸ Ἅγιο Πνεῦμα.

Δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμε, ὅτι ἡ Ἐκκλησία μας ἔχει ἐφοδιάσει τοὺς πιστοὺς μὲ τρεῖς ωραίες ἐπικλητικὲς προσευχὲς γι' αὐτὴν τὴν ἐπικοινωνία: τὸ «Πάτερ ἡμῶν» (Κυριακὴ προσευχή), τὸ «Χριστέ, τὸ φῶς τὸ ἀληθινὸν τὸ φωτίζον πάντα ἄνθρωπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον» (εὐχὴ Α' ὥρας) καὶ τὸ «Βασιλεῦ οὐράνιε». Τρισὴ ἐπικλήση καὶ τρισὴ ἀνταπόκριση!

Ἡ δογματικὴ ἀποτύπωση τοῦ τριαδολογικοῦ δόγματος ἔχει λάβει ἀσφαλῶς τὴν ὀριστικὴ καὶ ἀμετάκλητη διατύπωσή του στὸ **Σύμβολο τῆς Πίστεως** τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων Νικαίας-Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ ὀρθόδοξος χριστιανὸς εἶναι βαθύτατα πεπεισμένος, ὅτι ἐλπίδα του εἶναι ὁ Πατήρ, καταφυγὴ του ὁ Υἱός, σκέπη του τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον (εὐχὴ τοῦ Ἀποδείπνου).

*Ἡ φιλοξενία τῶν τριῶν Ἀγγέλων ὑπὸ τοῦ Ἀβραάμ,
Ἅγιος Βιτάλιος, Ραβέννα (6^{ος} αἰώνας μ.Χ.).*

Τί είναι για μένα ό έν Τριάδι Θεός

- Είναι :** ό Πατέρας μου,
ό Δημιουργός μου·
μέ ντύνει μέ φῶς καί ἀγάπη·
μέ φροντίζει·
μέ παίρνει στά Χέρια Του·
μέ προστατεύει καί μέ σκεπάζει.
- Είναι :** ό Αγαπημένος μου·
ό Φίλος κι Αδελφός·
είναι για μένα Άρτος καί Οἶνος·
πιό καλύτερη κι από τό κρασί είναι ή Αγάπη του·
ό Άνθρωπός μου
πού μου τείνει τό Χέρι του
καί μέ οδηγεί.
- Είναι :** ή Πνοή μου·
ό κτύπος τής Καρδιάς
πού μέ ζωοποιεί·
ανοίγει τήν καρδιά μου·
μέ διδάσκει νά βλέπω καί νά ακούω
καί μου φανερώνει τήν Όμορφιά·
μεσιτεύει για μένα μέ στεναγμούς,
πού δέν μπορούν νά εκφραστούν μέ λέξεις
καί μέ φωτίζει.

(Αωνόμου)

Μέχρι τώρα γνωρίζαμε τὸν τρόπο πὸν ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς μᾶς εἶχε διδάξει νὰ προσευχόμεσθε. Μᾶς εἶχε ὑποδείξει ἕναν τύπο προσευχῆς γιὰ τὸ πῶς νὰ ἀπευθυνόμεσθε στὸν Θεὸ Πατέρα. Ακριβὴ κληρονομιά τῆς ἀνθρωπότητος ἢ Κυριακὴ Προσευχή, τὸ «Πάτερ ἡμῶν», πὸν τονίζει τὴν πατρότητα ἑνὸς Θεοῦ, τὴν ὁποία ἡ Ἐκκλησία προτάσσει στὸν Καταστατικὸ Χάρτη της, τὸ Σύμβολο, δηλαδή, τῆς Πίστεως: Πιστεύω εἰς ἕνα Θεὸν Πατέρα...

Αὐτὴν τὴν πατρότητα θέλουν πολλοὶ σύγχρονοί μας νὰ ἀπεμπολήσουν. Εἶναι γνωστὸς ὁ στίχος τοῦ Γ. Βερίτη στὸ στόμα τῶν υἱῶν τῆς ἀποστασίας: «Δὲν θὰ σὲ ποῦμε πιά πατέρα...»! Γι' αὐτὸ μοῦ ἔκανε τρομερὴ ἐντύπωση ἕνα μικρὸ κείμενο σὲ ξένο ἡμερολόγιο πὸν φέρει τὸν τίτλο: *Μία ἐπιστολὴ ἀγάπης γιὰ σένα* καὶ ἀπευθύνεται στὸν ἕν τῆ γῆ ἄνθρωπο ἀπὸ τὸν ἕν Οὐρανοῖς πατέρα του· τὸν ὀνομάζει ἀγαπημένο του παιδί καὶ ὑπογράφει: Ὁ Θεός, ὁ Πατέρας σου.

Ἡ ἐπιστολὴ εἶναι κατεπείγουσα καὶ συστημένη. Ἄς τὴν παραλάβουμε κι ἄς μὴ θεωρηθεῖ ὡς ἀνεπίδοτη. Ὁ Ταχυδρόμος οὕτως ἢ ἄλλως θὰ μᾶς τὴν θυροκολλήσει!

«Ἴδου ἔστηκα ἐπὶ τὴν θύραν καὶ κρούω» (Ἀποκάλυψη 3, 20: Δὲς με, στέκομαι μπροστὰ στὴν πόρτα καὶ χτυπῶ). Γιὰ μία ἔστω φορὰ ἄς μὴν μᾶς καταλάβει τὸ «σύνδρομο τῆς μὴ ἀπαντήσεως» ὅπως εὐστοχα εἶχε ἀποδώσει στοὺς Ἑλληνες γνωστὴ δημοσιογράφος (Ἑλένη Βλάχου).

Ἄς ἀνοίξουμε τὴν ἐπιστολὴ καὶ ἄς ἀπαντήσουμε ὁ καθένας μὲ τὸν τρόπο του. Δὲν ἔχουμε νὰ χάσουμε. Μᾶλλον θὰ βγοῦμε κερδισμένοι!

Μια επιστολή αγάπης...

Ήταν μία εϋτυχισμένη στιγμή, όταν συνειδητοποίησα ότι θα έρθεις στον κόσμο. Εκείνη τή στιγμή ένα ήταν σαφές. Έτσι ακριβώς θα έπρεπε να είσαι: μοναδικός, ασύγκριτος και αναντικατάστατος. Και είμαι πολύ ευχαριστημένος με τὸ ἀποτέλεσμα, γιατί διαπιστώνω ὅτι είσαι ὑπέροχος και είμαι τόσο περήφανος για σένα.

Βρίσκεις ὅτι δέν είσαι τέλειος; Δέν είχα στο μυαλό μου τήν τελειότητα όταν σκεφτόμουν για σένα. Εκείνο πὸν ἐκτιμῶ σέ σένα είναι ὁ ιδιαίτερος τρόπος πὸν σκέφτεσαι, πὸν αἰσθάνεσαι και πὸν ἐνεργεῖς.

Μην ὑποτιμᾶς τὸν ἑαυτό σου. Είσαι τὸ ἀγαπημένο μου παιδί, πὸν θα ἀφήσεις τὰ ἴχνη σου στον κόσμο, ὅπως μόνο ἐσὺ μπορείς να τὸ κάνεις.

Με ἀπειρη ἀγάπη,
ὁ Θεός, ὁ Πατέρας σου

Ἐν ἀναμονή τῶν Χριστουγέννων

Μιά πατερική ἀπάντηση

Στὴν πρόθεση τοῦ τριαδικοῦ Θεοῦ, ὅπως αὐτὴ διαφαίνεται στὴν Ἁγία Γραφή, ἦταν νὰ ποιήσει τὸν ἄνθρωπο «κατ' εἰκόνα καὶ καθ' ὁμοίωσιν» (Γεν. 1, 26). Ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή τῆς συλλήψεως τοῦ ἀνθρώπου ὡς δημιουργήματος φάνηκε ἡ διαμορφωτικὴ ἐκείνη ἀρχή, ποὺ θὰ καθόριζε τὴν ἀνάπτυξή του. Ὁ ἄνθρωπος θὰ γινόταν αὐτὸ ποὺ ἦταν ἤδη στὴ οὐσία του, εἰκόνα δηλαδὴ τοῦ Θεοῦ κατ' εἰκόνα. Αὐτὸ ποὺ δὲν ἦταν ἀκόμα ἐμφανὲς βρισκόταν στὸν ἐσώτατο πυρήνα του, ἀόρατο καὶ ἀκατασκεύαστο, πρὸς ἐνέργεια.

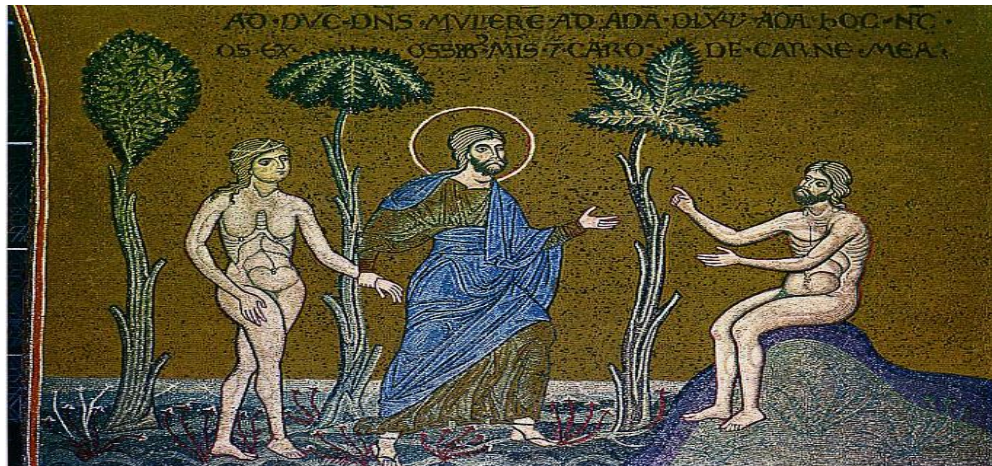
Ἡ δοκιμασία καὶ ἡ πτώση του δυσκόλεψε τὸν ἄνθρωπο στὸ νὰ ἔχει σαφῆ γνώση καὶ ἀντίληψη περὶ εἰκόνας καὶ ὁμοιώσεως. Ἡ εἰκόνα ἔχει ἀμαυρωθεῖ καὶ ἦταν δυσδιάκριτη. Ὁ ἄνθρωπος ἔστρεψε τὴν προσοχή του σὲ θεοὺς καὶ εἰδῶλα. Ἔπρεπε νὰ ἔλθει τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου, γιὰ νὰ ἐξαποστείλει ὁ Θεὸς τὸν Υἱὸν Του (Γαλάτ. 4, 4), ὁ ὁποῖος, καθὼς τονίζει ὁ Ἄπ. Παῦλος, «ἔστιν εἰκὼν τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου, πρωτότοκος πάσης κτίσεως» (Κολοσ. 1, 15), κι ἔτσι νὰ φανεῖ καθαρὰ τὸ κατ' εἰκόνα καὶ τὸ καθ' ὁμοίωσιν τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ Ἄγ. Εἰρηναῖος ὁ Λουγδούνου (Λυών της Γαλλίας), 103-202 μ.Χ., ἐκφράζει αὐτὴν τὴν ἀλήθεια, ὅταν ὑποστηρίζει ὅτι: «ἐν τοῖς πρόσθεν χρόνοις ἐλέγετο μὲν κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγονέναι τὸν ἄνθρωπον, οὐκ ἐδείκνυτο δέ. Ἔτι γὰρ ἀόρατος ἦν ὁ Λόγος, οὐ κατ' εἰκόνα ὁ ἄνθρωπος ἐγγόνει. Δία τοῦτο δὴ καὶ τὴν ὁμοίωσιν ραδίως ἀπέβαλεν. Ὅποτε δὲ σὰρξ ἐγένετο ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ, τὰ ἀμφοτέρωτα ἐπεκύρωσε· καὶ γὰρ καὶ τὴν εἰκόνα ἐδειξεν ἀληθῶς, αὐτὸς τοῦτο γενόμενος, ὅπερ ἦν ἡ εἰκὼν αὐτοῦ· καὶ τὴν ὁμοίωσιν βεβαίως κατέστησε, συνεξομοιώσας τὸν ἄνθρωπον τῷ ἀοράτῳ Πατρὶ» (Ἐλεγχος τῆς ψευδωνύμου γνώσεως, Βιβλίον V, 16, 2, Sources Chrétiennes, No 153, 1969, σ. 216-217).

Ὁραιοτάτη διαζωγράφισις τῆς δημιουργίας τοῦ ἀνθρώπου κατ' εἰκόνα καὶ τῶν περιπετειῶν του... βρισκόμε στὸ ποίημα τοῦ Δημήτρη Γκενάκου «Ψηφιδωτὴ εἰκόνα» ἀπὸ τὴν ποιητικὴ συλλογὴ του,

Σκαριφήματα σελίδων ζωής, Αθήνα 2015, σ. 30, σὲ συνδυασμὸ μὲ ἕνα ψηφιδωτό του 13ου αἰώνα ἀπὸ τὸ Μονρεάλε τῆς Ἰταλίας.

Ψηφιδωτὴ εἰκόνα

Ὁ πόνος εἶναι τὸ σφυρί
που σπάει τὸ ἐγώ μας,

τὸ δάκρυ τὰ συντρίμματα
πλένει καὶ λαμπυρίζει.

Αυτὰ τ' ἀχραντὰ χέρια Του
δομοῦν τὴν ὑπαρξή μας.

Εἰκόνα Του πανέμορφη
ψηφιδωτὰ βγαλμένη!

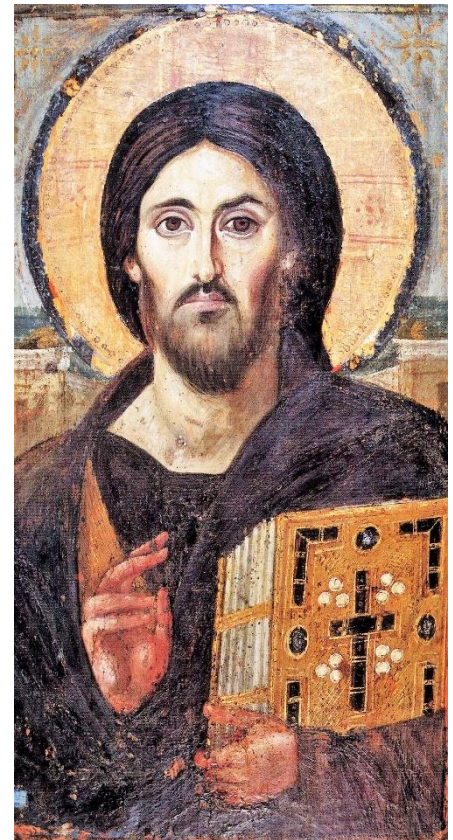
(Δεκέμβριος 2017)

Εδώ και μερικά χρόνια, δεν ενθυμούμαι ακριβώς πότε, τα Ελληνικά Ταχυδρομεία (ΕΛΤΑ) είχαν τυπώσει μία κάρτα που είχε σε σκίτσο έναν χιονάνθρωπο που κρατούσε ένα φάκελο και μία καλλιγραφικά γραμμένη προτροπή: *Στείλε ένα μήνυμα Ελπίδας*. Παρότρυνε τους αλληλογράφους, διαθέτοντας μάλιστα την κάρτα δωρεάν, να επικοινωνήσουν με φίλους και γνωστούς στέλνοντάς τους ένα ελπιδοφόρο μήνυμα. Στο Ζητείται ελπίς του Αντώνη Σαμαράκη, να απαντήσουν, ότι ναι, υπάρχει ελπίδα από οπουδήποτε και αν προέρχεται. Δεν χρειάζεται να απολογηθούμε κιόλας από πού την βρήκαμε και πού την στηρίζουμε. Αρκεί, βέβαια, να έχουμε βάσιμες ελπίδες, ότι ναι, εκεί υπάρχει!

Δεν είναι τυχαίο ότι οι πιστοί, στην πρωινή τους προσευχή, απευθύνονται σ' Αυτόν με το «Δόξα σοι Χριστέ ό Θεός, ή έλπίς ήμών δόξα σοι». Στη Θ. Λειτουργία του Μ. Βασιλείου ο ιερέας εκφωνεί λέγοντας: «Σὺ γὰρ εἶ, Κύριε... ή έλπίς τῶν ἀπηλπισμένων». Στέρηση πεποίθησης των Χριστιανών παραμένει το: «Ό εἰς σέ έλπίζων οὐκ ἀποτυγχάνει ποτέ»! Στο Ζητείται ελπίς αντηχεί η μαρτυρία από τον Απόστολο Ανδρέα προς τον Σίμωνα Πέτρο: «εύρήκαμεν τὸν Μεσσιαν' ὃ ἐστὶ μεθερμηνευόμενον Χριστός»... (Ιωάννου 1, 43). Αυτός είναι η «βεβαία έλπίς» (Β' Κορινθίους 1, 7).

Στη νέα χρονιά που εισερχόμαστε, χρονιά Μεγάλης Επετείου για την Πατρίδα μας, ας αναθέσουμε την πάσαν ελπίδα μας σ' Αυτόν και ας κάνουμε και εμείς την Επανάστασή μας, την **Επανάσταση της Ελπίδας**. Σ' αυτήν ας έλθει αρωγός εκ μέρους των Ποιμένων μας η άσκηση μιας [Ποιμαντικής της Ελπίδας](#), η οποία μέσα στην αγάπη της για τους ανθρώπους «πάντα έλπίζει» (για όλα ελπίζει' Α' Κορινθίους 13, 7).

Ο Χριστός Παντοκράτωρ.
Εγκαυστική εικόνα από Ι. Μονή Αγίας
Αικατερίνης Σινά, α' μισό βου αιώνα.

Καλά Χριστούγεννα και Καλή Πρωτοχρονιά!

